

Lâlegül

Aylık İlahî Kur'anî Berekat Dergisi

Lâlegül Dergisi Yıl:9 Sayı:106 Rebiulâhîr - Cemâziyelevvel 1443 ARALIK 2021 Fiyatı: 29 TL

Sivas Divriği Ulu Câmi
Cennet Kapısı

HALİS AYDEMİR'İN "HADİSLERİN MÂNEN RİVÂYETİ" İLE İLGİLİ İDDİALARININ TENKİDİ -1

Ömer Faruk KORKMAZ s.26

Eşçinsellik Gibi Günahların İşlenmesi,
Bunların Teşhîri ve İnsanların Bunu Savunması
Başımıza Ne İşler Açacak?! -3

Ahmet Mahmut ÜNLÜ s.04

Ehl-i Sünnet'i Sulandırma Gayretleri -2

Dr. Ahmet GELİŞGEN s.12

Devlet-i Aliyye'nin 44. Şeyhulislâmı, Çatalcalı Ali Efendi

Hasan KUDUOĞLU s.18

İstanbul'un İki Yakası İki Ayrı Şehir Hükmünde midir?

İsmailağa Fıkıh Heyeti s.36

Çocuk Eğitimi Ne Zaman Başlar?

Mustafa ÖZŞİMŞEKLER s.42

Rumeli'deki Anadolu: Gostivar

Dr. İhsan ŞENOCAK s.50

Selef-Selefiyye Kavramları ve
Türkçe Akâid Kitaplarındaki Muhtevâsı -2

Hüseyin Avni KANSIZOĞLU s.56

Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye Devr-i Güzînde Hâlidî Tekkesi -3

Dr. Yunus Emre Aydın s.62

Hayırlara Nâiliyet, Şerlerden Emniyet, Şifâ ve Rızık Bereketi
İçin Hicrî Ayın Başında Yapılacak Mühim Vazîfeler s.70-74

Cemâziyelevvel Ayında Kılınacak Namazlar s.75

Sıkıntı ve Dertlerin İzâlesi İçin Okunacak Duâlar s.75-80

Hastalık veyâ Zorluk Karşısında Okuyanın
Kesin Şifâ Bulacağı Bir Duâ s.77-78

Okuyanın Üzüntüsünü Mutlaka Feraha ve
Sevince Tebdîl Edecek Mühim Bir Duâ s.78-79

EDİTÖRDEN

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî hazretleri'nin ölüm yıldönümü münasebetiyle, her yıl 7 - 17 Aralık tarihleri arasında **Şeb-i Arus** törenleri düzenlenir. **“Ölüm günüm, düğün günüdür”** diyen büyük mutasavvıf Hazreti Mevlânâ'nın vefat ettiği güne, **“düğün gecesi”** anlamına gelen **“Şeb-i Arus”** denmiştir. O'na göre ölüm, beden zindanından kurtulup dünya gurbetinden sılaya dönüş sevincidir.

Hazreti Mevlânâ, ölüme yüklediği mana ile özdeşleşmiş olan bir zattır. Onun anlatımlarında **“ölüm”**, korkulan değil özlenen ve hasretle beklenen bir şeydir. Bir rubâîsinde;

“Ölürsem ben, öldü demeyin. Çünkü ölüydüm dirildim, dost aldı götürdü beni.” diyerek, ölümün bir buluşma, dosta ve sevgiliye kavuşma olduğunu ifade etmiştir.

“Ölüm” denince insanoğlu genelde ürperir, endişelenir ve korkuya kapılır. Ama mâneviyat büyükleri ölüme kara gözlükle değil bambaşka bir pencereden bakmışlar; ölümü ayrılık değil, vuslat günü olarak değerlendirmişlerdir. Rûhun dünya gurbetinden asıl vatanına dönmesine ve Allah-u Teala'ya kavuşmasına vesile olduğu için, ölümü sürur ve sevinçle karşılamışlardır.

Bir âyet-i kerimede şöyle buyrulmuştur:

“Kim Allah-u Teala'ya kavuşmayı arzu ederse, bilsin ki Allah-u Teala'nın tayin ettiği ecel mutlaka gelecektir.” (Ankebut; 5)

Tayin edilen ecelin gelmesi, aynı zamanda Allah-u Teala'ya kavuşmanın da müjdesidir. İlâhî aşk ne kadar kuvvetli olursa, bu kavuşma arzusu da o kadar şiddetli olur. Nitekim bir hadîs-i kutsîde şöyle buyrulmuştur:

“Kulum Bana kavuşmayı severse, Ben de ona kavuşmayı severim. Ama Bana kavuşmayı sevmeyince Ben de ona kavuşmayı sevmem” (Buhârî, Rikak, 41)

Bir başka âyet-i kerimede ise;

“Her nefis ölümü tadacaktır. Sonra Bize döndürüleceksiniz” (Ankebut: 57) buyrulmuştur. Yani ölüm, kulun Rabbine rücû' edip dönmesi ve O'na kavuşmasıdır. O bakımdan ölüm, korkulan değil belki arzu edilen bir şeydir...

Yapılan etkinlikler Mevlânâ'nın yoluna uygun olmalı

Hatırlarsanız geçen yıl Aralık Ayı'nda, Hazreti Mevlânâ'nın ölüm yıldönümü münasebetiyle **İBB** tarafından **Şeb-i Arus** töreni düzenlenmiş; ancak düzenlenen törende skandal denilecek bir rezalet sergilenmişti. Sosyal medyadan da canlı yayınlanan bu etkinlikte, Mevlevîlik gelenekleri yerle bir edilerek kadın ve erkek semâzenler karışık olarak semâ törenini icra etmişler ve Kur'an-ı kerim'i de Türkçe okutmuşlardı.

Yapılan bu skandal etkinliğe halkın büyük kesiminden tepkiler yükselmiş ve ağır eleştirilerde bulunulmuştu. Temennimiz; bu tepkilerin dikkate alınmış olması, halkın mânevî duygularını yaralayan bu tür rezaletlere bir daha tevessül edilmemesidir.

“Ben yaşadıkça Kur'an'ın bendesi (kölesi)yim. Hazreti Muhammed Mustafa (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ayağının tozuyum.” diyen ve bütün hayatını Kur'an ahkâmına göre tanzim eden bir İslam büyüğü, Kur'an'a ve Sünnet'e aykırı bir şekilde anmak; isyan ve tuğyanla, fîsk ve fücürle yapılan bir takım etkinliklerle kutlamak, onu anmak değil anlamamak ve yolunu tahrip etmeye çalışmaktır.

Ayrıca, şunu da ifade etmek isterim ki;

Mevlevîlik sadece insan sevgisi ve hoşgörü, semâ yapan semâzenler ve ney üfleyen birkaç insan figüründen ibaret değildir. Böyle bir Allah dostunu, gönüller sultanı olmaktan çıkarıp sadece bir mütefekkir, filozof veya hümanist bir insan gibi yansıtmak büyük bir haksızlıktır. Ve onun tasavvuf anlayışının içini boşaltmaktır.

Hazreti Mevlânâ bir kerâmet eseri olarak; kendinden sonra ismini kullanıp yoluna aykırı işler yapacak olanları, şu meşhur beyitle haber vermiş ve sevenlerini uyarıp ikaz etmiştir.

“Ben yaşadıkça Kur'an'ın bendesi (kölesi)yim.

Ben Efendimiz (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ayağının tozuyum.

Biri (çıkıp da) benden, bundan başkasını naklederse, Ondan da, o sözden de uzağım.”

Mustafa Özşimşekler

İÇİNDEKİLER

■ MAHMUD USTAOSMANOĞLU

MAHMUD EFENDİ HAZRETLERİ'NİN KIYMETLİ KELÂMLARINDAN

► 10

LÂLEGÜL DERGİSİ ADINA İMTİYAZ SAHİBİ
DERVİŞHAN YAYINCILIK DAĞ. PAZ. SAN. VE TİC.
LTD. ŞTİ.

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Mustafa ÖZŞİMŞEKLER

GENEL MÜDÜR
Gürsel YILDIZ

REKLAM İLETİŞİM
reklam@lalegulyayinlari.com

YAYIN TÜRÜ
Aylık İlim-Kültür ve Fikir Dergisi

BASIM YERİ
Matsis Matbaa Hizmetleri - Tevfikbey Mah.
Dr. Ali Demir Cad. No:51 Sefaköy / İSTANBUL
Tel: 0212 624 21 11 www.matbaasistemleri.com

BANKA HESAP BİLGİLERİ
DERVİŞHAN YAYINCILIK DAĞ. PAZ. SAN. VE TİC.
LTD. ŞTİ.

ALBARAKA TÜRK - TÜRK LİRASI HESABI
İBAN: TR52 0020 3000 0852 1998 0000 01

ALBARAKA TÜRK - DOLAR HESABI
İBAN: TR25 0020 3000 0852 1998 0000 02

ALBARAKA TÜRK - EURO HESABI
İBAN: TR95 0020 3000 0852 1998 0000 03

POSTA ÇEKİ HESAP NUMARASI
TUANA YAYINCILIK A.Ş.
14851995

ABONE DAĞITIM
DERVİŞHAN YAYINCILIK DAĞ. PAZ. SAN. VE TİC.
LTD. ŞTİ.
0212 435 10 58

YURTIÇİ ABONELİK
0212 435 10 58

YURTDIŞI ABONELİK
+49 176 62512872

e-DERGİ ABONELİK
www.lalegul.net

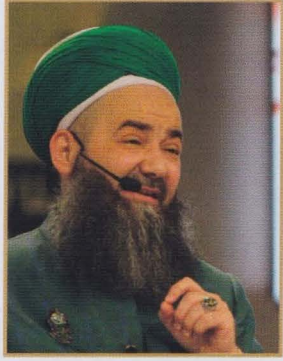
WEB
www.herseybusepette.com
www.lalegulavrupa.com

ADRES
Fevzi Çakmak Mah. Osmangazi Cad. 1992 Sok.
No:1 D:53 Bağcılar / İstanbul

Dergimizde yayınlanan yazıların, reklamların
sorumluluğu yazarına ve reklam sahibine aittir.

DUÂLAR, ZİKİRLER VE FAZİLETLİ AMELLER

- 70 HAYIRLARA NÂİLİYET, ŞERLERDEN EMNİYET, ŞİFÂ VE RIZIK BEREKETİ İÇİN
HİCRÎ AYIN BAŞINDA YAPILACAK MÜHİM VAZİFELER
- 70 Her Ayın Hilâli Görüldüğünde Okunacak Duâlar
- 71 Her Çarşambanın Özellikle Ayın Son Çarşambasının Uğursuzluğundan
Korunmak İçin Her Salıyı ÇarşambayaBağlayan (Bâhusus 30 Kasım Salı)
Gece(s)i Okunacaklar
- 71 Her Ayın Son Çarşambasında Duâların Kabûlü, İşlerin Kolaylaşması ve
Sıkıntıların Açılması İçin (30 Kasım Salı) Gecesinde Okunacak "Âyete'l-
Kürsî'nin Sırrı" İsmi Mühim Duâ
- 75 CEMÂZİYELEVVEL AYINDA KILINACAK NAMAZLAR
- 75 SIKINTI VE DERTLERİN İZÂLESİ İÇİN OKUNACAK DUÂLAR
- 77 Hastalık veyâ Zorluk Karşısında Okuyanın Kesin Şifâ Bulacağı Bir Duâ
- 78 Okuyanın Üzüntüsünü Mutlaka Feraha ve
Svince Tebdil Edecek Mühim Bir Duâ

LEZBİYENLİK VE EŞCİNSELLİK GİBİ GÜNAHLARIN İŞLENMESİ, BUNLARIN TEŞHİRİ VE İNSANLARIN BUNU SAVUNMASI BAŞIMIZA NE İŞLER AÇACAK?! -3

■ AHMET MAHMUT ÜNLÜ
▶04

EHL-İ SÜNNET'İ SULANDIRMA GAYRETLERİ -2

■ Dr. AHMET GELİŞGEN
▶12

Devlet-i Aliyye'nin 44. Şeyhulislâmi ÇATALCALI ALİ EFENDİ

■ HASAN KUDUOĞLU
▶18

HALİS AYDEMİR'İN "HADİSLERİN MÂNEN RİVÂYETİ" İLE İLGİLİ İDDİALARININ TENKİDİ -1

■ ÖMER FARUK KORKMAZ
▶26

İSTANBUL'UN İKİ YAKASI İKİ AYRI ŞEHİR HÜKMÜNDE MİDİR?

■ İSMÂİLAĞA FIKIH KURULU
▶36

ÇOCUK EĞİTİMİ NE ZAMAN BAŞLAR?

■ MUSTAFA ÖZŞİMŞEKLER
▶42

ABDULLAH İBİNİ ÖMER

(*Radıyallâhü Anhüma*)

-3. Bölüm-

■ MUSTAFA ÖZŞİMŞEKLER
▶48

RUMELİ'DEKİ ANADOLU: GOSTİVA

■ Dr. İHSAN ŞENOCAK
▶50

SELEF-SELEFİYYE KAVRAMLARI VE TÜRKÇE AKAİD KİTAPLARINDAKİ MUHTEVÂSİ -2

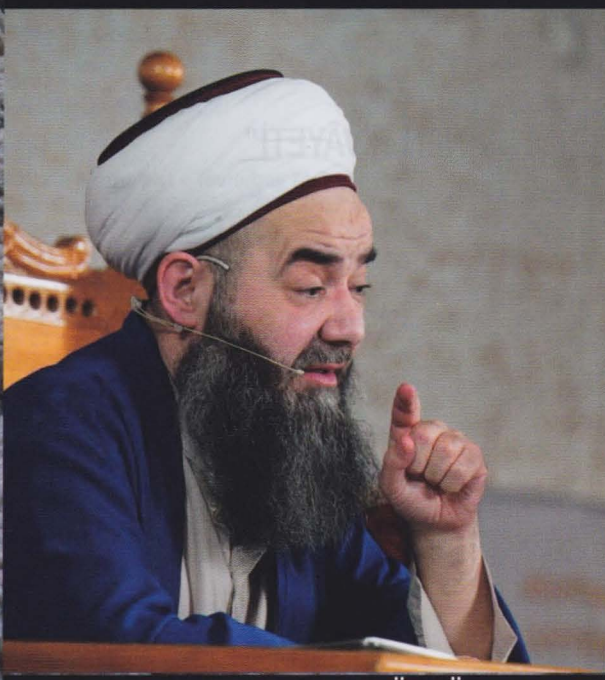
■ HÜSEYİN AVNİ KANSIZOĞLU
▶56

DEVLET-İ ALİYYE-İ OSMÂNİYYE DEVR-İ GÜZİNİNDE HÂLİDÎ TEKKESİ -3

■ Dr. YUNUS EMRE AYDIN
▶62

LEZBİYENLİK VE EŞCİNSELLİK GİBİ GÜNAHLARIN İŞLENMESİ, BUNLARIN TEŞHİRİ VE İNSANLARIN BUNU SAVUNMASI BAŞIMIZA NE İŞLER AÇACAĞAK?! -3

AHMET MAHMUT ÜNLÜ

Bütün hamdler fuhşun görünen-görünmeyen her türlüünü haram eden **Allâh-u Te'âlâ**'ya mahsusdur. Hududsuz salât-ü selâmlar ümmetini fuhuştan ve her türlü müstehcen fiilden sakındıran **Rasûlüllâh** (*Sallellâhu Aleyhi ve Sellem*)in ve her türlü fuhşiyattan eteklerini temiz tutmuş olan Ehl-i Beyti'nin ve sahâbesinin üzerine olsun. Âmîn!

İşittiğime göre; Milli takımda oynayan bir voleybolcu geçen aylarda sosyal medya aracılığıyla lezbiyenliğini teşhir etmiş ve eli klavye tutan birçok kimse bunu müdâfaa etmiş, bunca belâ yetmemiş olacak ki artık toplumdaki bâzı kimseler yıkıcı bir umûmî belâyâ dâvetiyeye çıkarır hâle gelmiş.

Herhâlde başımıza gelen belâlar kâfi gelmemiş ki, bir de lezbiyenlik ve eşcinsellik savunulmuş. Bu yüzden sessiz kalanlar başta olmak üzere kimsenin dünyâda belâdan, âhirette azaptan kurtulamayacağını bildiğim için bu konuda bâzı twitler sizinle paylaşmıştım.

Lâkin sosyal medya mecrâlarının alanları sınırlı olduğundan bu konudaki âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflerin birçoğunu sizinle paylaşamadığım için bu konunun vehâmetini ve ciddiyetini, özellikle normal görüp savunuların ne büyük bir cürüm işlediklerini en az iki yazıyla dergimizde sizlere arz etmek istedim.

Bu iki yazıdan birincisini Eylül ayında sizlere arz etmişim, ikincisini Kasım ayında arz etmişim, bu üçüncü makaleyi ise bu ay sizlerle paylaşıyorum.

Allâh rızâsı için bu konuda yazdığım makâleleri okuyup okutun ve insanların çocuklarını korumaktan âciz kaldığı bu fesat zamanda insanlara iyiliği emredip kötülükten nehyetmek üzere en azından

bu yazılanları tebliğ ederek merhametinizi hissettirin ki; **Allâh-u Te‘âlâ** da sizin çoluk-çocuğunuzu bu günahlara düşmekten muhâfaza buyursun.

Tâkipçilerimizin mâlûmu olduğu vecihle; bundan önceki yazımda livâta (eşcinsellik) günahını işleyenlerin dünyâda ve âhirette başlarına gelecek felâketler, belâlar ve azaplar hakkında birçok âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflere yer vermişim, bu makâlemizde de bu husustaki diğer bâzı hadîs-i şerîfleri, özellikle kendileri bu günahı yapmasalar da normal gören ve engellemeye çalışmayan kimselerin iki cihandaki fecî âkîbetleri hakkında vârid olan hadîs-i şerîf ve rivâyetleri sizlere arz edeceğim.

Livâta / Eşcinsellik Günahını İşleyenlerin Lânete ve Azâba Uğratılacakları Husûsundaki Hadîs-i Şerîfler ve Rivâyetler

Eşcinsellik Çoğaldığı Zaman Allâh Kullarından Rahmetini Çeker

Câbir ibnü Abdillâh (*Radiyallâhu An-hümâ*)dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte **Rasûlüllâh** (*Sallellâhu Aleyhi ve Sellem*) şöyle buyurmuştur:

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «... وَإِذَا كَثُرَ الزَّوْنَا كَثُرَ السَّبَاءُ، وَإِذَا كَثُرَ اللُّوْطِيَّةُ رَفَعَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَدَهُ عَنِ الْخَلْقِ فَلَا يُبَالِي فِي أَيِّ وَادٍ هَلَكُوا.»

“Zinâ çoğalırsa esâret çoğalır (çünkü zinâ yapan Müslümanlara Allâh düşman-

ları olan kâfirleri musallat eder bu sebeple Müslümanlar kâfirlerin esiri olurlar).

Livâta (eşcinsellik) çoğaldığı zaman Allâh rahmetini kullarından kaldırır (ve onlardan yüz çevirerek lütuflarını engeller) ve onların hangi vâdide helâk olduklarına hiç aldırış etmez (dolayısıyla öyle bir toplum hiçbir hâlükârda selâmete kavuşamaz).”

(*et-Taberânî, el-Mu‘cemü’l-kebîr, rakam:1752, 2/184; Aynı mlf, Müsnedü’ş-Şâmiyyîn, rakam:1193, 2/205; ed-Deylemî, el-Firdevs bi me’sûri’l-hitâb, rakam:1342, 1/337; el-Münzirî, et-Terğîb, 3/196; el-Heysemî, Mecma‘u’z-zevâid, 6/255; es-Süyûtî, Câmi‘u’l-ehâdis, rakam:2327, 3/347*)

Eşcinseller Üç Sınıftır ve Hepsisi Mel'ûndur

Ebû Sa'îd (*Radiyallâhu Anh*)dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte **Rasûlüllâh** (*Sallellâhu Aleyhi ve Sellem*) şöyle buyurmuştur:

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «سَيَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ أَقْوَامٌ يُقَالُ لَهُمُ اللُّوطِيَّةُ عَلَى ثَلَاثَةِ أَصْنَافٍ فَصِنْفٌ يَنْظُرُونَ وَيَتَكَلَّمُونَ وَصِنْفٌ يُصَافِحُونَ وَيَعَانِقُونَ وَصِنْفٌ يَعْمَلُونَ ذَلِكَ الْعَمَلَ فَلَعَنَهُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ إِلَّا أَنْ يَتُوبُوا فَمَنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ.»

“Âhir zamanda birtakım kavimler bulunacak ki onlara livâtaçlar (eşcinseller) denilecek ki, (onlar) üç sınıf üzere olacaklar; bir sınıf (kendi cinsine şehvetle) bakacaklar ve konuşacaklar

(onlar bir fiiliyat yapmayı sâdece eşcinselliğe dâir müstehcen konuşmalarla ve kötü bakışlarla tatmin olacaklar).

Diğer bir sınıf tokalaşacaklar ve sarılacaklar (onlar kendi cinslerinin elini şehvetle tutmakla ve onlara sarılmakla tatmin olacaklar, başka bir icraat yapmayacaklar).

Öteki sınıf ise işte bu kötü işi bilfiil yapacaklar. Artık onlar(ın hepsi) tevbe edinceye kadar Allâh'ın lâneti onların üzerine olsun. Ama kim tevbe ederse Allâh onun tevbesini kabûl eder.”

(ed-Deylemî, *el-Firdevs bi me'sûri'l-hitâb*, rakam:3425, 2/315; İbnü Hacer, *el-Ğarâibü'l-mültekata*, rakam:1701, 4/719-720; es-Süyûtî, *Câmi'u'l-ehâdîs*, rakam:13275, 13/346; 'Alî el-Müttakî, *Kenzü'l-'ummâl*, rakam:13133, 5/341)

Eşcinselliğin Kıyâmete Kadar Devâm Edeceği

Abdullâh ibnü Nâsîh (*Radiyallâhu Anh*)dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte **Rasûlüllâh** (*Sallellâhu Aleyhi ve Sellem*) şöyle buyurmuştur:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نَاسِحٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَزَالُ شُعْبَةٌ مِنَ اللُّوطِيَّةِ فِي أُمَّتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.»

“Lûtiyyeden (eşcinsellik yapanlardan) bir fırka ümmetim içerisinde kıyâmet gününe kadar dâim olacaktır.” (ed-Deylemî, *el-Firdevs bi me'sûri'l-hitâb*, rakam:7596, 5/101; Ebû Nu'aym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, rakam:4545, 4/1794; İbnü Hacer, *el-Ğarâibü'l-mültekata*, rakam:2844, 7/334-335; es-Süyûtî, *Câmi'u'l-ehâdîs*, rakam:16370, 16/119; 'Alî el-Müttakî, *Kenzü'l-'ummâl*, rakam:13134, 5/341)

Eşcinseller Lût Kavmi ile Berâber Haşrolunacaklardır

Amr ibnü Eslem ed-Dimeşkî (*Rahimehul-lâh*) şöyle anlatmıştır: “Bizim memleketimizde bir adam ölmüştü. Defnedildikten üç gün sonra bir adam mezar kazanlara gelerek onlardan bu yeni gömülen ölünün yanına bir mezar daha kazmalarını istedi. Onlar kazmaya başlayınca yandaki yeni defnedilen kişinin kabri kazdıkları kabre doğru çökme yaptı. Bir de baktılar ki kerpiçler duruyor ama lahdin içinde ölü-

den eser yok. Bu durum karşısında mezar kazıcılarından biri diğer arkadaşına: ‘Biz bu kabri dün kazmadık mı?’ diye sormuş, arkadaş: ‘Evet, üç gün önce!’ deyince, diğeri: ‘Şaşılacak şey, bu lahidde bir şey yok? Ben ölenin kardeşini tanıyorum (gidip bir sorayım ne amel üzere öldü acaba?)’ demiş ve kardeşine gidip onu yanına alarak mezarın başına getirmiş.

Sonra ona: ‘Bu kabrin sâhibini tanıyor musun?’ demiş, o: ‘Evet, burası kardeşimin kabri!’ deyince hemen onu yeni kazılan kabre indirerek oradan kardeşinin mezarına baktırmış, ölünün kardeşi etrâfına döşenen tuğlaların hiç bozulmadan hâli üzere durduğunu ama lahdin içerisinde cesed diye bir şey bulunmadığını görünce o sene o civarda bulunan (ve Ahmed ibnü Hanbel, Yahyâ ibnü Ma‘în gibi birçok muhaddisin şeyhi olan) **Vekî’ ibnü’l-Cerrâh** (Rahimehullâh)a gitmiş ve ona künyesiyle hitâb ederek:

‘Yâ **Ebâ Süfyân!** Benim kardeşim öldü, biz onu defnettik, üçüncü gün olduğunda onun yanına yeni bir mezar kazarlarken göçük oldu, ben lahdine baktığımda kabrin içinde hiçbir şey bulunmadığını fark ettim.’ demiş.

Bunun üzerine **Vekî’** (Radıyallâhu Anh): ‘Bizim (sahâbeden işiten tâbi‘înden) işittiğimiz bir hadîs-i şerîfte (Rasûlüllâh (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)):

“Başımıza Taş Yağacak.” Lafı Kocakarı Lafı Değildir

İbnü Ömer (Radıyallâhu Anhümâ)dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte **Rasûlüllâh** (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem):

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا بُدَّ مِنْ خَسْفٍ وَمَسْخٍ وَرَجْفٍ»، قَالُوا: «يَا رَسُولَ اللَّهِ! فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ؟»، قَالَ: «نَعَمْ، ... وَاکْتَفَى الرَّجَالُ بِالرِّجَالِ وَالنِّسَاءُ بِالنِّسَاءِ..»

“**Mutlakâ hasf** (yerin dibine batırılma), **mesh** (insan sûretlerinin maymuna ve domuza dönüştürülmesi) ve **racf** (zelleler) **olacaktır.**” buyurmuştur.

“**Her kim Lût kavminin amelini işlemeye devâm ederken ölürse kabri (göçerek) onu götürür ve nihâyet onu o (ameli yapı)larla berâber eder ve böylece kıyâmet günü o kişi onlarla birlikte mahşere çıkartılır.**” buyurdu. (Bu sebeple sen kardeşini mezarında göremedin.)’ diye cevap vermiş.” (İbnü ‘Asâkir, *Târîhu Medîneti Dimeşk*, 45/406; *İbnü Menzûr*, *Muhtasarı Târîhi Dimeşk*, 19/175)

İşte **İbnü Asâkir** (Rahimehullâh) gibi büyük bir muhaddisin, senediyle ve isnâdıyla naklettiği bu kıssada çok korkutucu ibretler bulunmaktadır. Artık **Allâh**’a ve âhîret gününe inanan bir Müslüman’ın beş paralık şehvet için âhîret hayâtını böyle büyük bir tehlikeye mâruz bırakmaması îmânının gereğidir.

Zâten bu âyet ve hadîsler ancak müminlere fayda verecek ve onları tevbe-ye sevkedecektir. İmansızların ise ebedî karargâhı ancak cehennemdir. O, onlara kâfi gelecektir.

Bunun üzerine sahâbe-i kirâm: “Yâ **Rasûlellâh!** Bu ümmet içerisinde mi (bunlar olacak)?” dedikleri zaman **Rasûlüllâh** (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem):

“Evet! ... (Karşı cinsle nikâhlanmayı terk edip) **erkekler erkeklerle, kadınlar da kadınlarla** (eşcinsellik yaparak şehvetlerini tatmin etme husûsunda) **yetindiği zaman** (ümmetim bu belâlara çarpıtılacaktır).” buyurmuştur.

(es-Süyûtî, *Câmi‘u’l-ehâdis*, rakam:16029, 15/498; *‘Alî el-Müttakî*, *Kenzü’l-‘ummâl*, rakam:39651, 14/579; İsmâ‘îl **Hakkî el-Bursevî**, *Rûhu’l-beyân*, 3/266)

Eşcinsellik Yaygınlaşınca Her An Azap Beklenmelidir

Câbir (Radiyallâhu Anh)dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte **Rasûlüllâh** (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur:

عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ أَخَوْفَ مَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي عَمَلُ قَوْمِ لُوطٍ فَلْيَزْتَقِبْ أُمَّتِي الْعَذَابَ إِذَا تَكَافَأَ الْبِئْسَاءُ بِالْبِئْسَاءِ وَالرِّجَالُ بِالرِّجَالِ.»

“Benden sonra ümmetim hakkında (yaptıkları zaman başlarına gelecek azaptan) korktuğum şeylerin en korkunç olanı Lût kavminin ameli (olan ve livâta diye bilinen erkeğin erkekle cinsel ilişkisi)dir.

(Karşı cinsle nikâhlanmayı terk edip şehvetlerini tatmin etme husûsunda) **kadınlar kadınlarla, erkekler de erkeklerle yetindikleri (ve eşcinsellik yaptıkları) zaman ümmetim azâbı beklesin.**” (ed-Deylemî, *el-Firdevs bi me’sûri’l-hitâb*, rakam:830, 1/217; İbnü ‘Asâkir, *Târîhu Medîneti Dimeşk*, 72/287)

Tâbi’înin ulularından **Mücâhid** (Radiyallâhu Anh) şöyle demiştir:

عَنْ مُجَاهِدٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: «لَوْ أَنَّ الَّذِي يَعْمَلُ ذَلِكَ الْعَمَلَ - يَعْنِي عَمَلَ قَوْمِ لُوطٍ - اِغْتَسَلَ بِكُلِّ قَطْرَةٍ مِنَ السَّمَاءِ، وَكُلِّ قَطْرَةٍ فِي الْأَرْضِ لَمْ يَزَلْ نَجِسًا.»

“Lût kavminin amelinden ibâret olan bu çirkin işi yapan kişi gökten yağan her damla ile ve yerde bulunan her su damlası ile gusledecek olsa da kendisi necis (pis) olarak dâim olacaktır.”

(el-Beyhakî, *Şu‘abü’l-îmân*, rakam:5020, 7/287; ed-Deylemî, *el-Firdevs bi me’sûri’l-hitâb*, rakam:6611, 4/198; İbnü Hibbân, *el-Mecrûhîn*, 1/369; el-Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, 3/114; İbnü Hacer, *el-Ğarâibü’l-mültekata*, rakam:2508, 6/395-396; es-Süyûtî, *ed-Dürü’l-mensûr*, 6/474)

İşte bu rivâyetten anlaşıldığı üzere eşcinsellik öyle pis bir günahdır ki göklerin ve yerin suları onu temizleyemez. Tabî ki bu fıkıh açısından hüküm ifâde etmez, zîrâ insan şartlarına riâyet ederek gusül abdesti ve namaz abdesti alırsa namaz kılmasına ve Kur’ân-ı Kerîm okumasına mânî olan cünüplükten kurtulur. Lâkin bu ifâde ile eşcinsellik günahının pisliğinin diğer günahlara benzemediğine ve çok murdar bir iş olduğuna dikkat çekilmek murâd edilmiştir.

Ömer (Radiyallâhu Anh) Eşcinsellerle Birlikte Oturmayı Yasaklamıştır

Âişe (Radiyallâhu Anhâ) şöyle demiştir:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا قَالَتْ: «أَوَّلُ مَنْ أَتَاهُمْ بِالْأَمْرِ الْقَبِيحِ - يَعْنِي عَمَلَ قَوْمِ لُوطٍ - أَتَاهُمْ بِهِ رَجُلٌ عَلَى عَهْدِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فَأَمَرَ بَعْضَ شَبَابِ قُرَيْشٍ أَنْ لَا يُجَالِسُوهُ.»

“Lût kavminin amelinden ibâret olan bu çirkin işle ilk olarak Ömer (Radiyallâhu Anh) döneminde bir adam ithâm edilmişti, bunun üzerine Ömer (Radiyallâhu Anh) Kureyş’in gençlerine onunla oturup kalkmalarını emretmişti.”

(el-Beyhakî, *Şu‘abü’l-îmân*, rakam:5011, 7/284; es-Süyûtî, *Câmi‘u’l-ehâdîs*, rakam:29554, 26/496; ‘Alî el-Müttakî, *Kenzü’l-‘ummâl*, rakam:13649)

Şu bilinsin ki; **Ömer** (Radiyallâhu Anh)ın emri **Rasûlüllâh** (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem) in emri mesâbesindedir, nitekim **Huzeyfe** (Radiyallâhu Anh)dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte **Rasûlüllâh** (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur:

عَنْ حُذَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اِقْتَدُوا بِاللَّذِينَ مِنْ بَعْدِي أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ.»

“**Benden sonra iki kişiye tâbi olun; Ebû Bekr ve Ömer’e** (uyun).” (et-Tirmizî, es-Sünen, rakam:3662, ; Ahmed ibnü Hanbel, el-Müsned, rakam:23425, 38/280; el-Bezzâr, el-Bahru’z-zehhâr, rakam:2827, 7/248; el-Hâkim, el-Müstedrek, rakam:4451, 3/79; et-Taberânî, el-Mu‘cemü’l-evsat, rakam:3816, 4/140; el-Beyhakî, es-Sünenü’l-kübrâ, rakam:10056, 5/347)

Alî el-Kârî (Rahimehullâh)ın beyânı vechile; **Irbâz ibnü Sâriye** (Radiyallâhu Anh) dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte **Rasûlüllâh** (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur:

«فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الْمَهْدِيِّينَ الرَّاشِدِينَ تَمَسَّكُوا بِهَا وَعَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِدِ.»

“**Benim sünnetime ve (benden sonra) hidâyete erdirilmiş olan hulefâ-i râşidîn** (kemâle ermiş halîfelerim)in sünnetine yapışın, onlara sımsıkı sarılın ve azı dişlerinizle onları ısırın (ki elinizden kayıp gitse bile ağzınızla tutabilesiniz).”

(Ebû Dâvûd, es-Sünen, es-Sünne:6, rakam:4607, 2/611; et-Tirmizî, es-Sünen, el-‘İlm:16, rakam:2676, 5/44; İbnü Mâce, es-Sünen, el-Mukaddime:6, rakam:42, 1/15; Ahmed ibnü Hanbel, el-Müsned, rakam:17144, 6/83; ed-Dârimî, es-Sünen, el-Mukaddime:16, rakam:95, 1/48; el-Hâkim, el-Müstedrek, rakam:329, 1/174)

İşte bu hadîs-i şerîf dört büyük halîfenin sünnetinin de **Rasûlüllâh** (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem)in kendi sünneti olarak kabûl edilmesi gerektiğine delâlet etmektedir. (‘Alî el-Kârî, el-Esrâru’l-merfû‘a, rakam:435, 1/316; el-‘Aclûnî, Keşfü’l-hafâ, rakam:2296, 2/206)

Ömer (Radiyallâhu Anh)ın bu emri çok hikmetli ve isâbetlidir, zîrâ kişinin oturup kalktığı kişiden etkilenmemesi düşünülemez. Eşcinsellik yapan kişilerle oturup kalkanlar da ya huyundan ya suyundan bir şeylere bulaşacaklar veyâ en azından onların yaptıklarını normal görmeye başlayacaklardır ki böyle büyük günahları hafife almak bu günahları işlemekten daha tehlikelidir.

Zîrâ haram olduğuna inanarak bu günahları işleyenler kâfir olmaz ama “Özgürlük var, insan istediğini yapar, kim karışabilir.” veya “İnsanların bu haramları tercih etmelerine saygı duymak lazım” şeklinde laflar ederek bu günahları helâl sayanlar kâfir olurlar.

İnşâallâh yeni yılın ilk ayında da eşcinsellik gibi büyük günahları yapmasalar da normal sayanların, engellemeye çalışmayanların ve bundan dolayı rahatsızlığını ve rızâsızlığını ortaya koymayanların nasıl onlarla birlikte azaplara mâruz kalacaklarını beyân eden bâzı âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfleri sizlere arz edeceğim.

Mahmud Efendi Hazretleri'nin KIYMETLİ KELÂMLARINDAN

• Bir mal ki âhirette faydası olmayacak o sahibi için hüsrandır. Hangi mal besmele ile kazanıldı ise, **Allâh** için kullanıldı ise işte o âhirete gelecektir.

• Az veren candan, çok veren maldan verir.

• **Cenâb-ı Hakk** şöyle buyuruyor: “Ey Benim âciz kullarım! Benim size vermiş olduklarımdan infak ediniz, fakir kullarıma vermeye acıyorsunuz ama verdikleriniz Benim malım, fakat kârı sizin.”

Siz ise “Rabbenâ, hep bana” diyorsunuz. Riya karışmasın diye sadakanın gizli verilmesi efdaldir. Zekâtın ise teşvik için âşikâr verilmesi lazımdır.

• Büyük insanlar infak ederken en iyisini veriyorlar. Paranın yenisini verir, eskisini kendilerine ayırırlar. Küçük insanlar ise en iyisini kendilerine ayırır, en eskisini de fakire verirler.

• Her ne şey infak ederseniz **Allâh** onu bilir. Başkalarına riya yapmaya lüzum yok. **Mevlâ**'dan başka cenneti, cehennemi olan mı var?! Yok! Öyleyse her şeyimizi **Mevlâ** bilsin.

• **Allâh-u Teâlâ** infak edenin bütün günahlarını siler. **Hazreti Meymûne** (Radiyallâhu Anhâ) vâlidemiz, manada hanımlara efendilerini muhafaza etmelerini tembih etti. Hanımlar efendilerine hoş muamele etmeli, güleç yüzlü olmalıdırlar. İşe giderken efendilerini kapıya kadar geçirmeli, ayakkabılarını önüne koymalı, arkadan hayır dua etmelidirler.

Hanımlar efendilerine güleç yüzlü olmaz da suratlarını asarlarsa, arada gönül kırıklığı olur. Bir hanım ilmî yönden efendisinden üstün olabilir. Fakat şunu unutmamalıdır ki, **Mevlâ Teâlâ** onlara başka yönden bir üstünlük vermiştir. Rızkı onlar temin ediyorlar.

- Bu kadınlar namahreme çıkmaz ise memleketimiz yıkılmaz.
- Benimle uğraşanların en büyük düşmanlığı kadınların namahreme çıkmamasını söylediğimden ve bu mevzu üzerinde titizlikle durduğumdan kaynaklanıyor.
- Birbirine namahrem olan kadın ve erkeğin bir arada durması ateş ve barut misalidir, birbirlerini yakarlar. Beniisrâil'in ilk yıkılması kadınlar yüzündendir.
- Kibirli bir insanla karşılaştığınız zaman ona **Firavun**'un halini anlatın.
- Amel ve ilim bakımından kendini din kardeşinden üstün görenin ameli de ilmi de hebâ olur.
- Hiç kimsenin büyüklenmeye hakkı yoktur, herkes kendini küçük bilsin.
- Bir insan azar mı azar, kendine kuyu kazar mı kazar. Dinin aleyhine yazar mı yazar.
- Aman göreyim sizi! Kendini beğenmek çok fenadır. Şeytanın başına gelen bu hal-ler, hep kibirdendir.
- Aman ha! Bir daha bugün ele geçmez. Toprak bilelim, toz bilelim kendimizi, hele müminlerin ayak tozu bilelim.
- Kendini beğenirsen **Mevlâ** seni beğenmez.
- Eğer fakirlik, hastalık ve ölüm olmasaydı insanoğlunun kibirden başı eğilmez olurdu.

(Mahmud Efendi Hazretleri'nden Duyulan Hikmetli Sözler, sh:181, 197, 204)

EHL-İ SÜNNET'İ SULANDIRMA GAYRETLERİ - 2

DR. AHMET GELİŞGEN Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

Günümüzde Ehl-i Sünnet'i sulandırma maksatlı çalışmalar cümlesinden olmak üzere, son zamanlarda birilerinin, eline cetvel kalem alıp harita çizer gibi Ehl-i Sünnet sınırı çizme gayretine yöneldiklerini görüyoruz. Bu uğurda köşe yazıları yazılıyor, seminerler, paneller ve sempozyumlar düzenleniyor.

“Ehl-i Sünnet”, adını “Sünnet” kavramından alan ve Rasûlüllâh (*Sallellâhu Aleyhi ve Sellem*) ile onun ashâbının yolunu temsil eden itikat mezhebidir. Bu bakımdan Ehl-i Sünnet, dinin aslı ve Hazreti Peygamber (*Sallellâhu Aleyhi ve Sellem*)'in getirdiği risâletin özüdür. Bazı kaynaklarda bu tanıma “salihlerin yolu”¹ ve “orta yol”² nitelemesi de eklenmiştir.³

Asırlar sonra ortaya çıkan ve İbn Teymiyye (ö.728/1327) ile başlayan “Selefilik” akımının ise ilk iki nesli temsil eden “Selefiyye”le bir ilgisi yoktur. İbn Teymiyye'nin başını çektiği “Selefilik”, bazı noktalarda da tenkit edilmiştir.

Günümüzde ise bir de “Kur'ân İslâmı” sapkınlığına paralel olarak “Neoselefilik” diye bir akım hortlamıştır. Bunlar, âyet ve hadisleri kafasınca ve menfaatlerine göre anlamaya çalışıp, ortalıkta terör estirmektedirler.

Ortadoğu'da gelişen bu akımın da hem İslâm'ı ve Müslümanlığı kötü göstermek hem de İslâm dünyasını kaosa sürüklemek amacıyla Batı tarafından tesis edildiğini ve desteklendiğini düşünüyoruz.

Durumdan vazife çıkaranlar ise, işin perde arkasını atlayıp, İslâm'ı ve Müslümanları suçlamayı mahâret kabul etmektedirler.

EHL-İ SÜNNET'İ SULANDIRMA YÖNTEMLERİ

3) İmam Azam Ebû Hanife (Radyallâhu Anh)ın Akılcı Bir Din Anlayışına Sahip Olduğu İddiasını İleri Sürerek

Her şeyden önce şunu belirtelim ki hak mezhep imamların tamamı, dinde Kur'an ve Sünnet'i ana temel olarak kabul etmişlerdir.⁴ Bütün İslâm âlimleri, dini hüküm çıkarmada kaynak ve usul olarak "**Muaz**" (Radyallâhu Anh) hadisini delil alırlar.

Muaz hadisi şöyledir: Rasülüllah (Sallelâhu Aleyhi ve Sellem), Muaz (Radyallâhu Anh) ı Yemen'e vali olarak gönderirken "Sana arz edilen bir meselede ne ile hükmedeceksin?" diye sorduğunda Muaz (Radyallâhu Anh): "Allah'ın Kitabıyla" cevabını verir. "O'nda bulamazsan?" diye sorunca, "Rasülü'nün Sünneti'yle" der. "Onda da bulamazsan?" diye sorunca, Muaz (Radyallâhu Anh) "**kendi görüşümle içtihad ederim**" diye cevap verir.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (Sallelâhu Aleyhi ve Sellem) Muaz (Radyallâhu Anh)ın cevabına memnuniyetini izhar ederek elini Muaz'ın göğsüne vurarak şöyle buyurur: "**Allah'ın Rasülü'nün elçisini (doğru cevaba) muvaffak kılan Allah'a hamd olsun.**"⁵

Bu hadis-i şerif, dinin kaynaklarını en güzel şekilde özetleyen bir delildir.⁶ İslam âlimleri bu hadisi baş tacı edinmişler ve bu hadisle birlikte diğer naslardan hareketle, Kitap, Sünnet, İcmâ ve Kıyas'ı⁷ dini asli deliller olarak kabul etmişlerdir.⁸

Önemli bir dini delili olan "icmâ", hadis-i şerifte açıkça görünmüyorsa da esasen içtihat kapsamında gizlidir.⁹ Zira icmâ, Hazreti Peygamber (Sallelâhu Aleyhi ve Sellem)in vefatından sonraki herhangi bir asırdaki müctehidlerin, hükmü açık olmayan şer'î bir

mesele üzerinde (içtihatlarında) ortak karara varmalarıdır.¹⁰ İcmâ'nın asıl delili ise ayet-i kerime¹¹ ve diğer hadis-i şeriflerdir.¹²

Kitap, Sünnet, İcmâ ve Kıyas'tan oluşan aslî delillerin kaynak olarak kabul edilmişinde İslam alimleri arasında bir ihtilaf bulunmazken,¹³ fer'î deliller konusunda zaman, şartlara göre yöntem farklılıklarına bağlı olarak farklı tercihler ortaya çıkabilmiştir.¹⁴

İmam Azam Hazretleri'nin fıkhıdaki delilleri şunlardır: Kitap, Sünnet, Ashab'ın Fetvaları, İcma, Kıyas, İstihsan, Örf-Adet.¹⁵ Bu delillere bakılacak olursa, maksatlı çevrelerin İmam Azam hakkında çarpıttığı gibi bir "akılcılık" anlayışı görülemeyecektir.

İmam Azam'ın fıkıh silsilesi de onun akılcı değil, nakle bağlı büyük bir alim olduğunu ortaya koyan delillerdendir. Nitekim onun fıkıh silsilesi, "Hammad b. Ebî Süleyman, İbrahim Nehâî, Alkame, Esved ve İbn Mesud" kanalıyla Hazreti Peygamber (Sallelâhu Aleyhi ve Sellem)e dayanmaktadır.¹⁶

Hadis konusunda çok sıkı olan İmam Azam, hadis sabit olduğunda onu almakta hiç tereddüt göstermemiştir. Zira dinde ana kaynak, Kur'an ve Sünnet'tir. Bunun yanında kendisi, "**Ehl-i Rey (İçtihad)**" okulunun temsilcisi durumundadır.

İmam Azam önce, sahabeden Hazreti Ömer, Hazreti Ali, İbn Mesud (Radyallâhu Anhüm) da rey ehlidirler.¹⁷ Sahabeden sonra İmam Azam'ın temsilcisi olduğu Rey Ehli, Basra ve Kûfe gibi yerlerde hadis kaynakından (Sahabeden) uzak olduklarından, hadis olması şüpheli olan rivayetleri kabul etmeyip, dinde hükmü açık olmayan meseleleri, sağlam naslar üzerinden içtihat ederek çözme yolunu tercih etmişlerdir.

Bunda maksat akla dayanmak değil, yine vahiy kaynağına bağlı kalmaktır. O, kuvvet-

li mantık ve sağlam muhakemesi sayesinde kıyası en mükemmel şekilde işleyebilmiştir.¹⁸ Bilindiği gibi “kıyas”, asla akılçılık değildir. Aksine “kıyas”, aralarında ortak illet bulunması sebebiyle hakkında açık şer‘î delil bulunmayan bir meselenin hükmünü, hakkında açık şer‘î delil bulunan meselenin hükmüne göre vermektir.¹⁹

Buna göre, kıyas, dinde mevcut olmayan bir hüküm ortaya koymaz. Aksine, hükmü açık olmayan bir meselenin açığa çıkarılmasını sağlar.²⁰ Buna göre, kıyası kabul eden bir müçtehide- “akılcı” yaftası takmak, insafsızlıktan öte maksatlılıktır.

Kaldı ki şaz görüş sahipleri dışında bütün müçtehidlerin kıyası delil olarak kabul ettiklerini ve kıyasın, Muaz hadisinde Hazreti Peygamber (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem) tarafından onaylandığını yukarıda belirtmiştik.

Fıkıh tarihindeki diğer okul ise, “Ehl-i Eser/hadis”dir. Ehl-i Eser, kendileri, Medine gibi hadisin kaynağı olan yerlerde olduklarından²¹ hadisler hakkında fazla bir sorunları olmamıştır. Bu avantajla şer‘î meseleleri daha çok hadisle/eserle çözmüşler, kıyasa, yani reye, İmam Azam’a nispetle daha az yer vermişlerdir. Ancak kitap, sünnet, sahabe fetvası ve icmaya bağlılık yönünden aralarında hiçbir fark yoktur.

Medine ekolünün temsilcisi İmam Malik Hazretleri bunlardandır.²² “Eser/hadis Ehli” de her halükârda kıyası (reyi) kullanmayı ihmal etmemişlerdir.²³ İmam Şafii de hadisi daha çok kullanması ve reyi daha az tercih etmesiyle bilinir. Zira kendisi iyi bir hadisçidir. Medîne’de İmam Malik’ten ve Mekke Müftüsü Ebu Halid Zenci’den ders alması²⁴ nedeniyle Hicaz bölgesinde bulunması, ona hadise kolay ulaşma avantajı sağlamış olmalı.

Böyle olmasına rağmen, şer‘î meselelerde aslî delilleri (kitap, sünnet, icma, kıyas) esas alması²⁵ yönünden İmam Azam’la aralarında bir fark yoktur.²⁶ Sahabeden Haz-

reti Ömer (Radiyallâhu Anh) ve Hazreti Ali (Radiyallâhu Anh) da eser/hadis ekolünün imamlardan önceki temsilcileri durumundadırlar. Bunun dışında sahabeden Hazreti Ebu Bekir (Radiyallâhu Anh), Zeyd ibni Sabit, Abdullah ibni Ömer, Abdullah ibni Abbas, Übeyy ibni Ka‘b (Radiyallâhu Anhüm) ve Hazreti Aişe (Radiyallâhu Anhâ) da eser/hadis ehli olarak bilinirler.²⁷

İmam Azam Ebu Hanife (Radiyallâhu Anh) in şer‘î hükümleri belirlemedeki metoduyla alakalı olarak kendisinden nakledilen şu sözler de son derece önemlidir:

“Allah’ın kitabında varsa ondan alırım. Onda bulamadıklarımı, Hazreti Peygamber (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem)in Sünnet’inden ve güvenilir kimselerin elinde bulunan O’nun sahih eserlerinden alırım. Allah’ın kitabında ve Peygamber’in Sünnet’inde de bulamadığım takdirde, Ashap’tan tercih ettiklerimin sözünü alırım, dilediğimin sözünü terk ederim. Ve o aldıklarımın sözünden başkalarının sözüne çıkmam. İş, İbrahim Nehai’ye, Şa‘bi’ye, Hasan Basri’ye, İbn Sirin’e, Said ibni Müseyyeb ve emsaline geline (başka müçtehitler de sayılıyor) ben de onlar gibi içtihad ederim.”²⁸

Bu ifadelerinde İmam Azam’ın delilleri arasında ilk sırada yer alanların, Kitap, Sünnet, Sahabe fetvası ve İcma olduğunu açıkça görmekteyiz.

Maksatlı çevrelerin müçtehid imamları yıpratma amacıyla başvurdukları iftiralar- dan birisi de -güya- mezhep imamlarının birbirlerine karşı acımasız eleştiri ve saldırılarda bulduklarıdır (!).

Halbuki mezhep imamları ve onların talebeleri, Hazreti Peygamber (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem)in örnek ahlâkını yaşayan büyük şahsiyetler olarak, birbirlerine karşı asla saygısız söz ve tavırda buldukları görülmemiştir. Onlar ilmî bir meseleyi açıklığa kavuşturma dışında bir mütalaaya girişmemişlerdir.

Nitekim onlardan çoğunun arasında hoca talebe ilişkisi mevcuttur. Bu ilişki aralarındaki saygı ve sevgiyi de beraberinde getirmiştir. Örneğin Ahmed ibni Hanbel, hem Ebu Yusuf'un²⁹ hem de İmam Şafi'nin³⁰ talebesidir. İmam Şafii de İmam Ahmed'den hadis almıştır.³¹

İmam Muhammed³² ise, Ebu Yusuf³³ ve İmam Malik'ten³⁴ ders almıştır. İmam Muhammed ise, İmam Şafii'nin hocasıdır.³⁵

Görüldüğü gibi, mezhep imamları ve onların talebeleri arasında, öğrencilik ve hocalık yönünden birbirleriyle iç içe geçmiş bir durum vardır. Böylesine yakınlığa ve ortak kültüre sahip olan büyük imamların birbirlerini yermeleri veya birbirlerine karşı üstünlük taslamaları şöyle dursun, onlardan her biri, her fırsatta ötekini kendi nefesine tercih etmiştir. Zira düşünce temelleri ve yolları da birbirine aykırı değildir.

İşte, modernist ve akılcı çevrelerin veya "**Kur'an İslamcılığı**"³⁶ akımına inanan sapkın fırkaların, İmam Azam'ı "**salt akılcı**" olarak tanıtip, Maturîdilik üzerinden olduğu gibi, İmam Azam üzerinden de Türkiye Müslümanlarını yanlış imajla saplantıya sürüklemek istemelerinin temelinde yatan espri, İmam Azam'ın hadis diyarı Mekke ve Medine'den uzak yörelerde yetişmesi ve oralarda hizmet etmesi dolayısıyla şüpheli bulunduğu hadisler yerine, sahih ve sağlam bildiği hadislerle ya da ayet-i kerimelere dayanarak içtihat yolunu tercih etmesidir.

Şimdi bakın ki, İmam Azam'ın neresi akılcıdır?! Diğer İmamlardan, nüanslar dışında fark var mıdır?! Elbette yoktur. Nitekim, Kur'an ve Sünnet'te açık hüküm varken, bunları bırakıp akılla hüküm vermek, nefisini ilah edinmekten başka bir şey değildir. Bu durumun apaçık sapıklık olduğu, Kur'an-ı Kerim'de açıkça belirtilmiştir.³⁷

Öyleyse İmam Azam'a veya herhangi bir İslam âlimine böyle bir şey isnad etmek, iftira ve sapkınlıktan başka bir şey olamaz.

Koca koca imamlara böyle iftiralar atarak, onlar hakkında oluşturulan yanlış algı ile ümmeti Muhammed'i itikatsızlığa sürüklemek, vebali ödenemeyecek bir sorumluluktur.

4) Eş'ariliği, Maturidiliğe ve Türklüğe Düşman Göstererek

Bugün itibariyle Ehl-i Sünnet'in itikatta iki mezhebi vardır. Onlar, "**Maturidilik**" ve "**Eş'arilik**"tir. Sahabe ve Tâbiûn'un temsil ettiği "**Selefiyye**"den sonra Ehl-i Sünnet'in yerini bu iki mezhep almıştır. Bunların her ikisinin de Ehl-i Sünnet'i temsilen itikatta hak mezhepler olduğunu kesinlikle kabul etmek zorundayız. İmam Maturidi (*Radiyallâhu Anh*) ve İmam Eş'arî (*Radiyallâhu Anh*), tarihte aynı dönemde farklı coğrafyalardaki İslam dünyasına öncülük etmişlerdir.

Akademik birkaç nüans dışında aralarında itikadi yönden hiçbir fark yoktur. Bunların her birinin öğretileri, İslam itikadının kendisidir.³⁸ Metod olarak, Maturidi ve Eş'ari mezheplerinin her ikisi de "**kelâm metodu**"nu kullanmışlardır.

Kelam metodu, felsefe metodundan farklı olarak, ayet ve hadisleri asıl kabul eder, dinin anlaşılması ve izahında da akıldan yararlanır ama akılı hakem kabul etmez.³⁹ Bu yüzden bu iki itikad mezhebinden birisini hor ve hakir görmek veya onlara karşı düşmanca bir tavır almak, Allah muhafaza, kişiyi dinden çıkarır.

Son yıllarda Batı, İslam'ın hak yoldaki bu iki itikat mezhebini birbirine düşman etme sevdasına tutulmuştur. Özellikle son zamanlarda Türk gençliği ve Türk Aydını, "**Maturidiye Türk Mezhebidir; Eş'ariye ise Arap Mezhebidir, Maturidiliğe ve Türklüğe Düşmandır(!)**" sloganıyla, güya Maturidilik taraftarlığı adı altında Türk halkı Eş'ariye üzerine kışkırtılmaktadır.

Bu Amerikan oyununu öğrenen iyi niyetli, vatansever ve Müslüman Türk Evladı, Allah'ın izniyle, bu oyuna gelmeyeceği gibi,

olanca gücüyle de bu Amerikan oyunu ile mücadele edecektir. Umarız ki bizim bu ifadelerimizden kimse ırkçılık anlayışı çıkarmaz! Zira biz, inancımıza göre bütün müminleri dinde kardeş bildiğimiz gibi,⁴⁰ dinimize, devletimize ve milletimize zarar dokunmayan⁴¹ insanlığı da Hazreti Âdem (*Aleyhisselâm*) babamızdan yaratılıştan kardeş biliriz...⁴²

5) İlmli İslam ve Dinler Arası Diyalog İhanetiyle

İslam itikadını hedef alan en önemli maksatlı çalışmanın ise, “İlmli İslam ve Dinler Arası Diyalog” ihaneti olduğunda kuşku yoktur. Önceki yazılarımızda “İlmli İslam ve Dinler Arası Diyalog” safataları ve bunların Diyanet ve Diyanet yönetimindeki izleri konusunda bolca yazıp çizdik. Bu yüzden burada tekrar yer vermedik. Bu konudaki yazılarımız için www.ahmetgelisgen.com isimli web sitemizden bakabilirsiniz.

SONUÇ

Yukarıdaki açıklamalarda görüldüğü gibi, İslam itikadının özü olan Ehl-i Sünnet yolu; gerek Şia ile karıştırmak/birleştirilmek arzusuyla, gerekse Ehl-i Sünnet’in temsilcisi imamlarının/mezheplerinin, olduklarından farklı olarak bozuk itikatlarda gösterilmesi suretiyle, Batı güdümünde dejenere edilmek istenmektedir... Keza, Ehl-i Sünnet’in günümüzdeki iki ana kollarından biri olan Eş’arîlik de güya Maturidiliğe ve Türklüğe düşmanmış gibi gösterilmek suretiyle Ehl-i Sünnet’in iki ana kolu birbirine düşürülmek istenmektedir.

Aynı maksatla, İmam Azam’ın temsilcisi olduğu Hanefi Mezhebi de aynı çevreler tarafından, gerçeğe aykırı olarak, “salt akla dayalı” bir ameli mezhep olarak tanıtılmaya çalışılmakta ve bu suretle Müslüman topluma “salt akılcılık” aşılacaktır. “Salt akılcılık, kısaca vahyi inkâr edip, heva ve hevese göre dini düzenleme demektir.

İtikatta Maturidiliğin; amelde de Hanefiliğin saptırılarak önerilen ve tercih edilen mezhepler olarak sunulmasının sebebi, Türkiye’imiz sathında bu mezheplerin yaygın oluşudur. Buradaki hedef, elbette Türkiye Müslümanlarının itikadıdır.

Başka İslam ülkelerinde de benzer oyunların kurgulandığından eminiz. Bir taraftan Müslüman Türk’ün itikadı dejenere edilmek istenirken, bir taraftan da Ehl-i Sünnet mezhebi olan Eş’arîlik, aynı Türk halkına düşman olarak gösterilmektedir. Bu olsa olsa Amerikan taktiği olur.

İslam itikadını hedef alan en önemli maksatlı çalışmanın ise, “**İlmli İslam**” ve “**Dinler Arası Diyalog**” ihaneti olduğunda kuşku yoktur.

Yukarıdaki açıklamalardan olanca açıklığıyla gördük ki gerek İmam Maturidi’nin ve gerekse İmam Azam’ın, dinde akla uyanı kabul ettikleri, akla uymayanları ise reddettikleri iddiası, alçakça yapılmış iftiradan başka bir şey değildir. Ne yazık ki birileri, akıl almaz isnad ve iftiralarla en kıymetli alimlerimizi hem kirletmekte hem de onlar üzerinden kendi batıl görüşlerini pazarlama yoluna gitmektedirler.

Biz bu yöntemin “**oryantalist bir yöntem**” olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla bu günlerde, “*Ben de İmam Azam ve İmam Maturidi yolundayım*” veya “*Eş’ariye Arap mezhebidir, Türklüğe ve Maturidiliğe düşmandır.*” diyen çok sayıda mealci, akılcı, Fazlurrahmancı veya modernist bidat ehline rastlayabilirsiniz.

İşbu durumda, dinine ve itikadına saygılı olduğunu iddia eden şahsiyetlerin, ellerinde imkân olduğu halde bu türedilerle mücadele etmemeleri, ağır bir veballe Huzurlah’a çıkmalarına neden olabilir... Onlarla iş birliği içerisinde olanları da varın siz düşünün!..

Bu makale www.ahmetgelisgen.com adresinden alınmıştır.

Dipnotlar:

- 1 Bkz. Nisa, 4/69, 115;
- 2 Allah Teâlâ Sahabe'yi, "vasat ümmet", yani "orta yolu tutan ümmet" olarak tanımlamaktadır. (Bakara, 2/143).
- 3 Bkz. Pezdevî, Usûlu'd-Dîn, s. 244; Muhammed Salih el-Ğursî, Akîydetü'l-İmâmi'l-Eşariyyi eyne min Akâidi's-Selef, s. 3, 4
- 4 Ebu Zehra, Usûlü'l-Fıkh, s. 75.
- 5 Tirmizi, Ahkam, 3; Ebu Davud, Akdiye, 11; Ahmed, Müsned, 5/236, 242.
- 6 Molla Hüsrev, Mir'âtü'l-Usûl, s. 323; Abdülkerim Zeydan, el-Vecîz, s. 179.
- 7 Kıyas'ın Kur'an'dan delili için bkz. Haşr, 59/2; vd. Ayrıca bkz. Serahsi, Bulûğu's-Sûl fi'l-Usûl, II/118.
- 8 Serahsi, Bulûğu's-Sûl fi'l-Usûl, I/279; Molla Hüsrev, Mir'âtü'l-Usûl, s. 47. Bilindiği gibi, halk arasında bu delillere "**Edille-i Şeriyye**" denir ki, dini hükümlerin delilleri/kaynakları demektir.
- 9 Molla Hüsrev, Mir'âtü'l-Usûl, s. 326.
- 10 Abdülkerim Zeydan, el-Vecîz, s. 150, 151.
- 11 Bkz. Nisâ, 4/115.
- 12 Tirmizi, Fiten, 7; İbn Mace, Fiten, 8; Dârimî, Fiten, 1; vd.
- 13 **Zahiriye Mezhebi** Kıyas'ı delil olarak kabul etmez. Bundan dolayı bazı isabetsiz hükümlere kail olmuşlardır. Bu yönüyle Zahiriye tenkit edilmiştir. Bkz. Serahsi, Bulûğu's-Sûl fi'l-Usûl, II/118, 119. Şia da Kıyas'a karşı çıkıp, onun yerine aklı koymuşlardır. **Mutezile**'nin yaklaşımı da Şia gibidir. Bkz. Abdülkadir Şener, Kıyas, İstihsan, İstislah, s. 92, 93. Kıyas'ı ilk reddeden ise, **Mutezile'den İbrahim Nazam** olmuştur. Bkz. Muhammed Zahid el-Kevseri, Hanefî Fıkhının Esasları, (Çev. Abdülkadir Şener, Cemal Sofuoğlu), Ankara, 1991, s. 7, 8.
- 14 Zahid el-Kevseri, Hanefî Fıkhının Esasları, (Çev. Abdülkadir Şener, Cemal Sofuoğlu), Ankara, 1991, s. 9.
- 15 Hallaf, Ilmu Usuli'l-Fıkh, s. 143; Osman Keskiöglü, Fıkh Tarihî ve İslam Hukuku, s. 92, 94.
- 16 Osman Keskiöglü, Fıkh Tarihî ve İslam Hukuku, s. 91; Fahrettin Atar, Fıkh Usulü, s. 401.
- 17 Abdülkadir Şener, Kıyas, İstihsan, İstislah, s. 61. Bkz. Hallaf, Ilmu Usuli'l-Fıkh, s. 142.
- 18 Bkz. Osman Keskiöglü, Fıkh Tarihî ve İslam Hukuku, s. 92, 94.
- 19 Abdülkerim Zeydan, el-Vecîz, s. 194.
- 20 Abdülkerim Zeydan, el-Vecîz, s. 195. Bkz. Hallaf, Ilmu Usuli'l-Fıkh, s. 139-143.
- 21 Zehebî, Siyeru A'lâmü'n-Nübelâ, VII/309.
- 22 Osman Keskiöglü, Fıkh Tarihî ve İslam Hukuku, s. 111.
- 23 Abdülkadir Şener, Kıyas, İstihsan, İstislah, s. 60.
- 24 Zehebî, Siyeru A'lâmü'n-Nübelâ, VII/336; Osman Keskiöglü, Fıkh Tarihî ve İslam Hukuku, s. 120; Fahrettin Atar, Fıkh Usulü, s. 409, 410.
- 25 Bkz. Osman Keskiöglü, Fıkh Tarihî ve İslam Hukuku, s. 120; Fahrettin Atar, Fıkh Usulü, s. 410.
- 26 Bu vesile ile Ahmed b. Hanbel 'in de hadis/eser ehli olduğunu belirtmiş olalım. Bkz. Fahrettin Atar, Fıkh Usulü, s. 411.
- 27 Abdülkadir Şener, Kıyas, İstihsan, İstislah, s. 61.
- 28 Osman Keskiöglü, Fıkh Tarihî ve İslam Hukuku, s. 92.
- 29 Zehebî, Siyeru A'lâmü'n-Nübelâ, 8/117. (Ebû Yusuf, İmam Azam'ın en önemli talebelerindedir.
- 30 Zehebî, Siyeru A'lâmü'n-Nübelâ, 8/118.
- 31 Zehebî, Siyeru A'lâmü'n-Nübelâ, 8/117.
- 32 İmam Muhammed, İmam Azam'ın en önemli talebelerinden ve Hanefî Mezhebinin/İmam Azam'ın fıkhını nakleden büyük imam.
- 33 Ahmed Duran, "İmam Muhammed eş-Şeybânî'nin Hayatı ve Hanefî Fıkhındaki Yeri", İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, sy. 9, 2007, s. 175.
- 34 Ahmed Duran, "İmam Muhammed eş-Şeybânî'nin Hayatı ve Hanefî Fıkhındaki Yeri", s. 176.
- 35 Ahmed Duran, "İmam Muhammed eş-Şeybânî'nin Hayatı ve Hanefî Fıkhındaki Yeri", s. 178.
- 36 Kur'an İslamcılığı için bkz. <https://www.ahmetgelisgen.com/Makale-Detay.aspx?ID=161>
- 37 Bkz. Kasa, 28/50; Câsiye, 45/23.
- 38 Bkz. Şerafeddin Gölcük, Süleyman Toprak, Kelam, s. 36-39, 41; Şükrü Özen, "Maturidi", TDV/İSAM Ansiklopedisi, XXVIII/148.
- 39 Gölcük-Toprak, Kelam, s. 38, 44.
- 40 Hucurât, 49/10; Tirmizi, Tefsiru Sure 59; 49; Menâkıp 73; Ebu Davud, Edeb, 11; 2/361, 524; Ahmed, 4/145, 158.
- 41 Hucurât, 49/13; Mücadele, 58/22; Tevbe, 9/23, 24.
- 42 Bkz. Tirmizi, Tefsiru Sure 53, 49; Menâkıp, 73; Ebu Davud, Edeb, 111; Ahmed, 2/361, 524.

HASAN KUDUOĞLU

DEVLET-İ ALİYYE'NİN KIRK DÖRDÜNCÜ ŞEYHULİSLÂMİ

ÇATALCALI ALİ EFENDİ

(Rahimehûllâh)

Vilâdet târihi: 1041 / 1631 - Vefât târihi: 1103 / 1692

İlk meşîhati: 15 Zilka'de 1084 / 21 Şubat 1674 - 8 Zilka'de 1097 / 26 Eylül 1686

İkinci meşîhati: 21 Cemâziyelâhir 1103 / 10 Mart 1692 - 2 Şa'bân 1103 / 19 Nisân 1692

Şeyhulislâmlık müddeti: 12 yıl, 8 ay, 12 gün - Şeyhulislâmlar arasındaki sırası: 44.Şeyhulislâm

Meşîhat makâmındaki sırası: 56, 62 - Meşîhat dönemindeki pâdişah: 4.Mehmed ve 2.Ahmed

- Târihçe-i Hayâtı -

Alâiyeli Nakşibendî şeyhi **Mehmed ibni Hasan Efendi**'nin oğludur. Babası İstanbul'a gittikten sonra Halvetiyye tarîkatından olup Ayasofya ve Draman tefsir şeyhi **Ömer Efendi**'ye intisâb ederek ondan hilâfet aldı ve Çatalca'daki tekkesinde görev yapmaya başladı. **Ali Efendi** de babasının uzun yıllar halîfe olarak bulunduğu Çatalca'da 1041 (1631) yılında doğdu.

- İlmî Hayâtı ve Vazîfeleri -

İlk tahsîlini Çatalca'da yaptı, ardından 1057'de (1647) şeyhulislâm olan **Hoca Abdürrahim Efendi** tarafından mülâzım olarak kabûl edildi. Daha sonra **Minkârîzâde Yahyâ Efendi**'ye intisâb etti.

Yahyâ Efendi'nin 1652'de Mısır kadısı olması üzerine onunla birlikte Mısır'a gitti

ve Bab Mahkemesi nâibi oldu. Bu sırada hac farîzasını da yerine getirdi.

1659 yılında **Yahyâ Efendi** İstanbul kadısı olunca **Ali Efendi** de İstanbul Bab Mahkemesi nâibliğine tâyin edildi.

1661'de **Abdürrahimzâde Mehmed Efendi**'nin Mısır kadılığına tâyini sırasında ikinci defâ Mısır'a gitti ve tekrar Bab Mahkemesi nâibi oldu.

Daha otuz yaşına ulaşmadan ilim çevrelerinde büyük bir isim yaparak "Nâib Çelebi" adıyla anılmaya başlandı.

Bu arada tadrîsât sahasına geçen **Ali Efendi** 1663'te Mesih Paşa, 1664'te Hâfız Paşa ve ardından Gazanfer Ağa medreselerine müderris oldu. Bu görevde iken 1663 yılında **Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa**'nın Uyvar seferine ordu kadısı olarak katıldı.

1666'da Selânik kadılığı yaptıktan sonra ordu kadısı olarak Girit seferine iştirâk etti. Gerek Uyvar gerekse Girit seferleri sırasındaki başarılı hizmetleriyle devlet erkânının ve özellikle **Fâzıl Ahmed Paşa**'nın takdirini kazandı.

1671'de Mısır kadılığına tâyin edildiyse de henüz göreve başlamadan İstanbul'a getirilip kendisine Rumeli kazaskerliği, 1673'te azledildiğinde de Ayıntab kazâsı arpalık olarak verildi.

- Şeyhulislâm Olması (İlk Meşîhati) -

Çok geçmeden **Şeyhulislâm Minkârîzâde**'nin hastalık sebebiyle emekliye sevkedilmesi üzerine **Sadrazam Fâzıl Ahmed Paşa**'nın tavsiyesiyle, Ukrayna seferi için ordunun Hacıoğlupazarcığı'nda bulunduğu sırada oraya çağrılarak 15 Zilka'de 1084'te (21 Şubat 1674) henüz kırk üç yaşında iken şeyhulislâm oldu. (Bkz: Resim-1)

Şeyhulislâm oluşuna **Nâlî Mehmed Efendi** şöyle târih düşürmüştür:

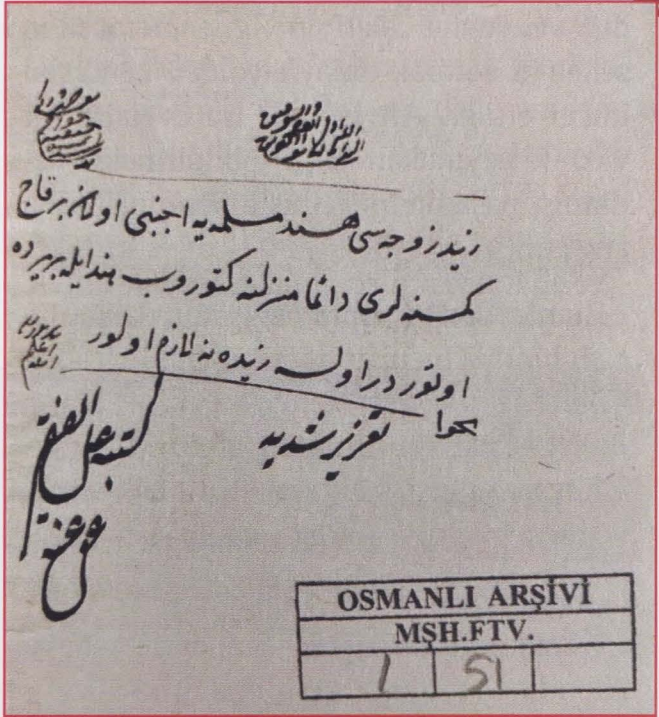
مَعْدَنُ الْعِلْمِ عَلَى وَعَلَيْهِ الْقَتَا

“İlim mâdeni **Ali** (Efendi)dir. Fetvâ da bunun üzerinedir.” (1084)

- Şeyhulislâmlığı Devrindeki Bâzi Hâdiseler -

Ali Efendi'nin on iki yılı aşan şeyhulislâmlığı dönemi, 1683 Viyana bozgunu sonucunda Macar topraklarının elden çıktığı buhranlı bir devreye rastladı. Avdan başka bir şey düşünmemek ve devlet işlerini yüzüstü bırakmakla suçlanan **4.Mehmed**'i îkaz etmeyip şeyhulislâmlık görevini lâyıkıyla yapmadığı ileri sürüldü, bu yüzden hakarete dahi mâruz kaldı.

Kazaskerler kendisini ziyâret edip pâ-dişâhın cumâ namazına gelmemesinin,

1- **Çatalcalı Ali Efendi**'nin bir fetvâsı, cevap kısmı kendi el yazısıdır:

Allâhümme yâ Veliyye'l-ismeti ve't-tevfîk
Nes'elüke'l-hidâyete ilâ sevâ'i't-tarîk

Bu mesele beyânında eimme-i Hanefiyye'den cevâb ne vechiledir ki?

Zeyd zevcesi Hind-i müslimeye ecnebî olan birkaç kimesneleri dâimâ menziline getirip Hind ile bir yerde oturur olsa Zeyd'e ne lâzım olur? Beyân buyrula.

el-Cevâb: **Allâhü** a'lem, ta'zîr-i şedîd.

Ketebehü **Ali** el-fakîr, ufiye anh.

2- **Çatalcalı Ali Efendi**'nin de içerisinde medfun bulunduğu Edirne Selimiye yakınındaki Zehrimâr Câmii hazîresi

din ve devlet işleriyle ilgilenmemesinin sebebini sorarak dolaylı yoldan kendisini ithâm ettiler. **Ali Efendi** ise durumu bir yazı ile kaymakam paşaya bildirmekle yetinmiş, paşa da bir telhisle bunu pâdişâha arz etmişti.

Bu olaydan az sonra pâdişâhın da katılacağı bir duâ merâsimi için araba ile Vâlîde Câmii'ne giderken ulemâ, askerî ocakların ileri gelenleri ve halktan oluşan bir topluluk tarafından hakarete uğramış, bunlar kendisine ağır sözler söyleyerek arabasını parçalamaya teşebbüs etmişlerdi.

Uğradığı hakaretlerden çok etkilenen **Ali Efendi**, pâdişâhın Budin'in düşmesi üzerine durumu istişâre etmek için kendisini de çağırdığı Dâvud Paşa sahrâsındaki toplantıya gitmedi.

Meclise gelmediği için hasımları tarafından da kötülendi ve bunun üzerine **4.Mehmed** 26 Eylül 1686'da şeyhulislâmı, "Di- mağının fesâda uğradığı" gerekçesiyle azlederek Bursa'ya sürülmesini emretti.

Sürgüne gönderilen **Ali Efendi**'ye sonradan Gelibolu, Şehirköy, Sultanhisar kazâları arpalık olarak verildi. 1687'de Rodos adasına gönderildiyse de kısa süre

3- Selîmiye Câmii'nden 30 sene kadar önce yaptırılan Selîmiye yakınında bulunan ve 1930'lu yıllarda taşları satılan Zehrimâr Câmii'nin bugünkü hâl-i pür melâli

sonra tekrar Bursa'ya dönmesine izin verildi. Bu defâ arpalıkları da Tire, Pınarhisar, Karasu Yenicesi'ne çevrildi. Ancak **2.Süleyman** tahta geçince 1690'da İstanbul'a dönebildi.

- İkinci Meşîhati -

Ali Efendi iki yıl sonra yeniden şeyhulislâmlığa getirildi. 9 Mart 1692'de (1103) **Ebû Saîdzâde**'nin azli üzerine **2.Ahmed** onu Edirne'ye dâvet ederek Alay Köşkü'nde iltifatla karşıladı, **4.Mehmed** zamânında gösterdiği dürüstlük ve şer'î prensipler çerçevesinde devlete hizmeti sebebiyle kendisini yeniden meşîhat makamına getirdiğini söyleyerek doğruyu söylemekten çekinmemesini tenbih etti.

İkinci defâ meşîhata getirilişine **Seyyid Feyzî Efendi** şöyle târih düşürmüştür:

عَالَمَةٌ أَوْلَدِي بَيْنَهُ مُفْتَى عَلَى عَاقِلٍ

"Akıllı **Ali (Efendi)** yine âleme müftü oldu." (1103)

Yine **Seyyid Feyzî Efendi** şunu da târih olarak düşürmüştür:

چِيقْدِي بَرِ أَهْلِ رَقْمٍ دِيدِي أَوْ دَمِ تَارِيخِنِ
أَوْلَدِي عَلَى أَفْنَدِي يُمْنَلَةُ مُفْتَى الْأَنَامِ

"Çıktı bir ehl-i rakam,
Dedi o dem târihin.

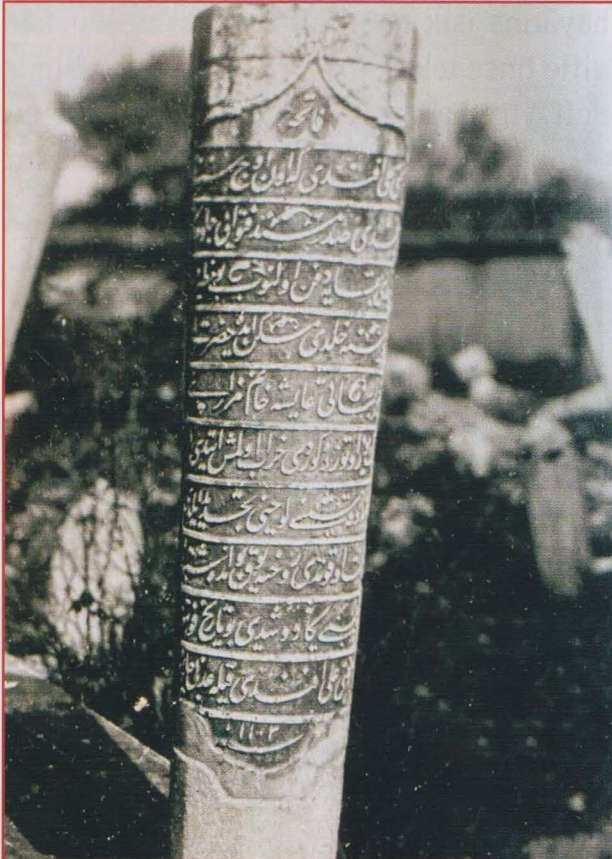
Oldu **Ali Efendi**,
Yümlle müftî'l-enâm." (1103)

- Vefâtı -

İkinci şeyhulislâmlığı ancak kırk gün sürdü. 2 Şâban 1103'te (19 Nisan 1692) Edirne'de vefât etti. Öğlen namazından sonra Selîmiyye Câmii'nde kılınan cenâze namazının ardından Selîmiyye yakınında ki Zehrimâr Câmii hazîresine defnedilmiştir. (Bkz: Resim-2)

Zehrimâr Mescidi hakkında “**Riyâz-ı Belde-i Edirne**” müellifi **Ahmed Bâdi Efendi** şöyle demiştir: “Taşodalar Mahallesi’nde Zehrimar Câmii Sokağı’nda on sekizinci numarada **Zehrimâr Mehmed Bey ibni Ahmed** nâm zât tarafından 950 (1543-44) târihinde binâ edilmiş olan câmi-i şerîfdir ki sakfı (çatısı) ahşâbdandır. Bir minâresi vardır. Müşârun-ileyhin donanma serdârı (kumandanı) olup 950 târihinde vefât eylediği ‘**Sicill-i Osmânî**’de mezkûrdur.”

Bu câmi-i şerîf Selîmiyye’nin yakınında olup maalesef günümüze ulaşamamıştır. Hazîresi ise tâdilâta muhtaç bir hâledir. Câmii-i şerîf Taş Odalar diye de anılmaktaydı. **Rıfkı Melül Meriç**’in verdiği bilgilerden; vaktiyle câminin ve pencere duvarlarının mevcut olduğu ancak duvarlarından çıkarılan taşların metreküpü 30 kuruştan **Hüseyin Efendi** adında birisine 12.4.1931 târihindeki ihâleyle satıldığı 28.9.1940 târihinde ise temlik edilmek üzere satılığa çıkarıldığı anlaşılmaktadır. (Bkz: Resim-3)

Bahsettiğimiz Zehrimâr Câmii hazîresindeki taşlardan bâzıları zaman içerisinde kaybolmuş ya da yer değiştirmiştir. Maalesef bunlardan biri de **Çatalcalı Ali Efendi**’nin mezar şâhidesidir. Zîrâ **Fazıl Ayanoğlu** Milli Kütüphane’de bulunan arşivinde bu zâtın kabir taşının resmi de vardır. (Bkz: Resim-4)

4- Edirne’deki Zehrimâr Câmii hazîresinde medfun bulunan **Çatalcalı Ali Efendi**’nin maalesef şu anda yerinde olmayan mezâr şâhidesindeki yazı:

فَاتِحَةٌ

مُفْتَى عَلِي أَفَنْدِي كِي أُونُ أَوْجُ سَنَةِ تَمَامِ
 اِيْتِمُشْدِي صَدْرِ مَسْنَدِ فَتْوَايِ جِلْوَةِ كَاهِ
 كُوْجِدِي بَقَايَةِ دَفْنِ أَوْلُتُوبِ بُو حَظِيْرَةِ دَهْ
 رُوْحُنْهْ خُلْدِي مَسْكَنْ اِيْدَهْ حَضْرَتِ اِلَهْ
 خَيْرِ الْبِنَاتِي عَائِشَهْ خَانِمِ مَزَارِنِي
 بِيْكَ يُوْزُ أُوْتُوْرْدَهْ كُوْرْدِي خَرَابِ أَوْلُمُشِ اِيْتِدِي اَهْ
 صَنْدُوْقَهْ سِيْنِي لَوْحِيْنِي تَجْدِيْدِ اَيْلَهْ دِي
 رَحْمَتِ أَوْقُوْنْدِي رُوْحُنْهْ يُوْقُ بُوْنْدَهْ اِشْتِيْبَهْ
 وَهَبِي يَكَاَنَهْ دُوْشْدِي بُو تَارِيْحِ فُوْتِنَهْ
 مُفْتَى عَلِي أَفَنْدِي قِيْلَهْ عَدْنِي جَائِي كَاهْ

سنه 1103

“Fâtîha

Müfû Ali Efendi ki on üç sene tamam,
 Etmîşti sadr-ı mesned-i fetvâ-yı cilvegâh.

Göçtü bekâya defn olunup bu hazîrede,
 Rûhuna huldu mesken ede **Hazret-i İlâh**.

Hayru’l-benâtî **Âişe Hanım** mezârını,
 Bin yüz otuzda gördü harâb olmuş, etti ‘Âh’.

Sandukasını, levhini1 tecdîd eyledi,
 Rahmet okundu rûhuna yok bunda iştibâh2.

Vehbî yegâne düştü bu târih fevtine,
Müfû Ali Efendi kıla Adn’i câygâh.”

Sene 1103 (1692)

1 - Mezâr yazısın

2 - Şüphe

5- Çatalcalı Ali Efendi'nin fetvâlarını cemedden "*Fetâvâ-yı Ali Efendi*" adlı eseri (Süleymaniye Ktp, Serez, rakam:1133)

- Şahsiyeti -

Ali Efendi'nin çağdaşı olan târihçi Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, onu tesir altında kalan bir şahsiyet olarak nitelendirmekteyse de diğer kaynaklar bu kanaati teyit etmemektedir.

Ali Efendi tarîkatla da ilgilenmesi sebebiyle "Mecma'u'l-bahreyn (iki denizin birleştiği yer)" sıfatıyla anılmıştır.

Torunlarından Yenişehirli Abdullâh Efendi ve Seyyid Mehmed Şerif Efendi de şeyhulislâm olmuştur.

- İlmî Eserleri -

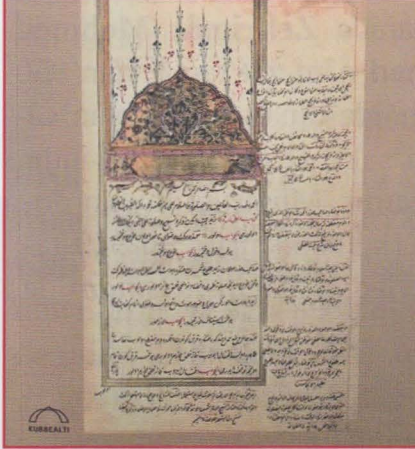
Uzun meşîhatı döneminde düzenlediği veyâ imzaladığı belgelerden arşivlerde pek çok örnek bulunduğu gibi orijinal fetvâlarından da birçok örnek mevcuttur.

Kaynaklar:

(Mehmet İpşirli, *Tdv İslâm Ansiklopedisi*, 8/234-235; Müstakimzâde Süleymân Sa'düddîn, *Devhatü'l-meşâyih*, sh:71-72; Aynı mlf., *Devhatü'l-meşâyih (me'azeyl)*, Süleymaniye Ktp, Yazma Bağışlar, rakam:5497, verak:32a-32b; Şeyhî, *Vekâyi'u'l-fuzalâ*, 2/67-69; İlmîyye Salnâmesi (haz. Seyid Ali Kahraman, Ahmed Nezhî Galitekin, Cevdet Dadaş), sh:394, 766; Ahmed Sıdkî, *Mu'cemü şüyûhi'l-İslâm fi'l-'ahdi'l-'Osmânî*, 1/520-524; Abdülkadir Altunsu, *Osmanlı Şeyhulislamları*, sh:94-95; Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı Arşivi'nde Şeyhülislam Fetvaları*, sh:14-15, 64-82;

AÇIKLAMALI OSMANLI FETVÂLARI FETÂVÂ-YI ALİ EFENDİ - CILD-I EVVEL

ÇATALCALI ALİ EFENDİ
H. NECÂTİ DEMİRTAŞ

6- Çatalcalı Ali Efendi'nin fetvâlarının iki cild hâlinde Kubbealtı tarafından yayımlanmış hâli

Rumeli kazaskerliği sırasında tutulan bir rûznâmçe İstanbul Şer'iyeye Sicilleri Arşivi'nde kayıtlı bulunmaktadır (nr. 45).

Çatalcalı Ali Efendi'nin asıl şöhreti, uzun süren şeyhulislâmlığı döneminde verdiği fetvâlardan oluşan ve "*Fetâvâ-yı Ali Efendi*" adıyla bilinen kitabından gelmektedir. (Bkz: Resim-5)

Devrinin dînî, ictimâî (sosyal) ve kültürel hayâtına ışık tutan bu fetvâlar iyi bir tasnifle önce tek cilt, sonra da iki cilt hâlinde defâlarca basılmıştır. Ayrıca kütüphanelerde pek çok yazma nüshası bulunmaktadır.

Eser Kubbealtı tarafından iki cild hâlinde de yayımlanmıştır. (Bkz: Resim-6)

Rûhu için el-Fâtiha.

Serhat Başar, *Osmanlı Şeyhulislamları*, sh:250-251; İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, 5/129, 131; Uzunçarşılı, *Osmanlı Târihi*, 4/479-480; Silâhdar, *Târih*, 1/632-633, 2/216, 245-248, 623-625; Râşid, *Târih*, 1/304-305, 2/183, 188; Ahmed Bâdî Efendi, *Riyâz-ı Belde-i Edirne 20.Yüzyıla Kadar Osmanlı Edirne'si*, 1/1, 152; Rıfka Melül Meriç, *Edirne'nin Târihi ve Mîmârî Eserleri Hakkında (isimli makalesi)*, *Türk Sanat Tarihi Araştırma ve İncelemeleri 1*, Berksoy Matbaası, İstanbul 1963, sh:475, 477)

İletişim adresi: hasan.kudu@hotmail.com

HALİS AYDEMİR'İN “HADİSLERİN MÂNEN RİVÂYETİ” İLE İLGİLİ İDDİALARININ TENKİDİ - 1

ÖMER FARUK KORKMAZ

Hadisler üzerinde oluşturulan muhtelif şüphelerin -bahusus- bazı muasır Müslümanların zihinlerini bir hayli karıştırdığı âşikâr bir hakikat. Kamuya açık şekilde dillendirilen bu şüphelerin bir kısmı sünnetin hiçbir bağlayıcılığı olmadığını iddia ederken bazı şüpheler ise hadislerin naklediliş keyfiyeti üzerine yoğunlaşmaktadır. Bütün bu şüpheleri eşeleyip baktığımızda ardında yatan ana sâikin -bazı renk farklılıkları olsa da- oryantalist yaklaşımlar olduğunu görüyoruz.

Zira merhum Subhî es-Sâlih'in *Ulûmu'l-Hadis*'inde dile getirdiği gibi müsteşriklerin en meşhurlarından biri olan Goldziher, ikinci cildi Fransızca'ya da tercüme edilen *Muhammedanische Studien* isimli eserinde (241-250) hadislerin hicrî ikinci asırda tedvin edildiklerine dair çokça delil getirmiş, aynı kitabın

birinci faslında Aleyhissalâtü vessalam Efendimizin döneminde tedvin edilmiş sahifeleri zikrederek ilgili sahifelerin sıhhati hakkında şüphe uyandıran cümleler kurmuştur.

Bununla maksadı, Efendimiz (*Sallellâhu Aleyhi ve Sellem*)'in döneminde Sünnet'in hafızadan nakledilmiş olması üzerinden sünnet külliyyatına ve hadis müktesebatına yönelik şüphe uyandırmak ve böylelikle o dönemden günümüze intikal ederek gelmiş olan rivayetlerin uydurma oldukları zannını zihinlere zerk etmektir.¹

Müsteşrikleri bu tarz iddialarla Sünnet külliyyâtı üzerinde şüpheler uyandırmaya sevk eden asıl sebep, onları da hayrete düşüren böylesine muazzam bir isnad sisteminin, bu sistemle sağlam şekilde korunup nakledilmiş olan hadislerden çıkarılan yüzlerce hükmün, tarih boyu bu uğurda sergilenmiş akıl ötesi gayretin ve hayrete düşüren müktesebâtın bir

ümmî peygambere ait olamayacağını düşünerek içten içe duydukları kıskançlıktı. Zira onlar Aleyhissalatü vesselâm Efendimiz'in nübüvvetine inanmıyorlardı.²

Konumuz müsteşriklerin Sünnet'e yaklaşımı olmadığından meselenin o boyutuyla ilgili detay verme niyetinde değiliz.³ Fakat bu yazıda münakaşasını yapacağımız husus da müsteşriklerin naklediliş keyfiyetinden hareketle hadisler üzerinde oluşturdukları şüphelerden mülhem bir iddiadır.⁴

Oysa müstakim bir mümin meseleye, Allah Teâlâ'nın asla hevâsından konuşmayacağını beyan ettiği⁵ Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in sözlerinin ve dinin ikinci delil kaynağı olan Sünnet'inin de tıpkı Kur'an vahyi gibi Cenab-ı Hakk'ın hıfzu himayesiyle bugüne dek geldiği ve ilâ yevmil kıyam korunmaya devam edeceği şeklinde bakar.

Zira hadislerin -velev ki mânen bile olsa- sadece bu ümmete mahsus olan "İsnad" hâssası ile tahrif edilmeden geldiğine inanmak, dinin önemli bir bölümünün üzerine ibtina ettiği hükümlerin de bozulmadan geldiğine, ez cümle dinin tahrif edilmediğine inanmak demektir.

Prof. Dr. Halis Aydemir bey ise bu konuyu ele aldığı bir ders videosunun kısa bir kesitinde özet olarak, hadislerin topyekûn mânen aktarıldığı ve bu sebeple üzerlerine akide bina etmenin, onlardan ahkâm çıkartmanın doğru olmayacağını dillendirmektedir.

Bizler bu yazımızda Hâlis beyin mevzu bahis ifadelerini aynen alıntılacak ve olabildiğince kısa şekilde cevaplandırmaya gayret edeceğiz. Bunu yaparken maksadımız herhangi bir kişiyi durduk yere gündem etmek yahut sonuç vermeyecek bir tartışmanın içine girmek değildir. Bilakis maksadımız, asırlar boyu ümmetin

hüccet telakki ettiği hadislerin hücciyetine dair şüphe niteliği taşıyan iddiaları cevaplandırarak hakkı ihkâk etmektir. Yazımızda Halis beyin ifadelerini "İddia" bizim mülahazalarımızı ise "Cevap" ifadesiyle zikredeceğiz.

İddia: *Hadis lafızları bu denli üzerine yani ilk görünür anlamı bile sorgularsınız.*

Cevap: Bu ifadeyi -sonrasından ayırarak- özellikle alıntılamanızın sebebi, Halis beyin, hadislerin tedvin ve tasnif aşamalarıyla maruz kaldıklarını iddia ettiği anlam kaymasından ziyade "İlk görünür anlam" ile ilgili de bir sıkıntısının olduğuna dikkat çekme isteğimizdir.

Zira Halis bey, -bu ifadelerinin siyak ve sibakından da anlaşıldığı üzere- hadis la-

Halis Aydemir

fızları üzerinden yapılan istidlallere mesafeli yaklaşmakta ve bunun sebebini de mânen aktarılmış oldukları iddiasına dayandırmaktadır.

Ancak bütün bunlardan önce alıntıladığımız cümlede Halis bey, ilk görünür anlamın bile sorgulanması gerektiğini vurgulamaktadır. Öyleyse soralım: Nedir bu ilk görünür anlam?

Bu sorunun cevabı olarak “Allah Resulü (*Sallellâhu Aleyhi ve Sellem*)in bizzat mübarek ağzından çıkan söz” olması ihtimali devreye girecektir.

Bu durumda da Halis beyin asıl probleminin hadislerin nakliyle ilgili keyfiyetle değil de bizzat hadislerin delil olmasıyla ilgili olduğu ortaya çıkacaktır. Öyleyse bu problemini daha açık bir dille ifade etmesi gerekirken meseleyi dolaylı bir dille ele almasının ardındaki sebep nedir?

Bir diğer ihtimale göre bu ifadeyle maksat, -hadislerin tamamen mânen aktarıldığı iddiasına göre- mânen rivayeti ilk yapan kişinin naklettiği anlam olabilir.

Bu ihtimale göre de şu sorunun cevaplanması gerekir: İlk anlam, dile vukûfiyetleriyle bilinen ve güvenilir olduklarında ümmetin icma ettiği sahâbeye ait bir aktarım olduğuna göre sorgulanacak olan nedir? Böyle bir şey akidesinden fıkhına birçok ahkâmı hadisler üzerinden istinbat edilmiş olan bu dinin asıllarında bir şüphe uyandırmaktan başka ne gibi bir fayda (!) tahsil edecektir?!

Ayrıca iddia edilen hususa zaten sahabe'nin birbirlerini tashih ettikleri sayılı birkaç rivayet dışında⁶ misal verilebilmesi mümkün müdür? Olmadığına göre, Halis beyin istisnai durumları hadislerin yekûnuna ait bir vaziyetmiş gibi arz ederek zihin karışıklığına sebebiyet vermesi son derece yanlıştır.

İddia: *Bir de bunun türevlerinin yol açtığı sonuçlarını falan üzerine giderseniz bu ifâdeler bütünüyle bütün hadisler için ve hadis ilminin bize net bir şekilde sunduğu bir sonuç olarak söylüyorum: manevidir. Yani anlamsal aktarımlardır bunlar, lafzî değil yani bu.*

Cevap: Halis beyin bu ve ileride gelecek olan ifadelerinden, hadislerin mana ile rivayeti gibi tamamen teknik olarak

ele alınması gereken bir meseleden “Hadislerin aktarımında şüphe bulunduğu ve bu sebeple ihticâca elverişli olmadıkları” çıkarımını yaptığı anlaşılmaktadır.

Oysa bu mesele, asırlardır hadisleri gerek akidede gerekse fıkhıta belli kaideler zımında delil olarak telakki eden ve kullanan ulemamızın tüm boyutlarıyla ele aldığı bir meseledir. Halis bey, ulemamızın “er-Rivâye bi'l-ma'nâ” meselesi etrafındaki doyurucu tafsillerinden haberdar değilse malumatı olmadığı bir mesele hakkında konuşmuş olarak bir hataya düşmekte, haberdar ise meseleyi bilerek mihtverinden saptırmakla daha büyük bir hataya imza atmış olmaktadır. Halis beyin iddiaları zımında söyleyeceklerimizi şöyle sıralamamız mümkündür:

1) Her şeyden önce hadislerin topyekûn mana ile rivayet edildiği meselesi Halis beyin iddia ettiği kesinlikte sabit bir şey değildir. Zira gerek sahabe ve gerekse tabiin içinde bazılarının manen hadis aktarımına cevaz vermedikleri nakledilmektedir.

İmam es-Suyûtî, *Tedrîb*'inde⁷ eimme-i erbaa,⁸ Vasile b. el-Eska', Huzeyfe b. el-Yemân, Hasen-i Basrî, İbrâhim en-Neha'î, eş-Şa'bî, Amr b. Dînâr ve Vekî' gibilerinin mânen rivayete cevaz verdiklerini zikretmektedir.

Buna ilaveten Hatîb el-Bağdâdî *el-Kifâye*'sinde⁹ Ubeyd b. Umeyr, Ebu Said el-Hudrî, Aişe, İbn Mesud, Ebu'd-Derdâ, İbn Ebî Necîh, Amr b. Murre, Cafer es-Sâdık, es-Sevrî, İbn Uyeyne, Hammâd b. Zeyd, Yahya el-Kattân, Muhammed b. Musab el-Karkesânî (radiyallahu anhum ecmain) gibi isimleri de cevaz verenler arasında zikretmektedir.

Keza İmam es-Suyûtî *Tedrîb*'inde¹⁰ mânen rivayete cevaz vermeyenlerin isimlerine de yer vermekte ve İbn Ömer, İbn Sîrîn, Sa'leb, el-Kasım b. Muhammed, Reca b. Hayve, İbrahim b. Meysere, Ma-

lik ve Halil b. Ahmed gibilerini bunlar arasında zikretmektedir.

Buradan da anladığımız üzere hadislerin külliyyen mânen aktarıldığı şeklindeki iddia ispat edilebilecek bir iddia değildir. Zira hadislerin baş muhatapları ve râvîleri olan sahabe içerisinde manen hadis naklini tecviz etmeyen kişilerin bulunuyor olması bazı hadislerin lafzen nakledilmiş olduğunun delilidir. Dolayısıyla Halis beyin genellemeci ve kolaycı bir ifadeyle hadislerin topyekûn manen aktarılmış olduğuna dair iddiası tahkik edilmemiş bir savunudur.

2) Bir değer mesele olarak, bugün elimizde mevcut olan hadis külliyyâtı içerisinde yer alan rivayetlerin kaçta kaçının lafzî ve mânevî olduğu yahut diğer bir ifadeyle lafzen aktarılanların mı manen nakledilenlerin mi daha fazla olduğu sorusu gündeme gelecektir.

Bu noktada asıl mühim olan şey, mana ile rivayetin hadislerin delil olmasında bir problem oluşturmamasıdır ki bu da gerek ilk dönem ravilerinin keskin hafızaları ve hıfz ile ilim ahzetmenin gelenek haline geldiği bir ortamda yetişmiş olmaları,¹¹ gerek hadis naklindeki titiz tutumları ve gerekse ulemanın manen hadis naklini sadece bu işi yapmaya salâhiyetli olacak kişiler için caiz görmüş olması ve bunu belli şartlarla caiz kabul etmiş olması böyle bir güven probleminin mevcut olmadığını en bariz delillerindendir.

Rivayetler incelendiğinde sahabeden birçoklarının hadisleri lafzen nakletmeye son derece titizlik gösterdiğini, sadece zaruret hasıl olduğunda manen nakilde bulduklarını ve tabiinin de onların menhecini aynen takip ettiklerini göreceğiz.¹²

Oran olarak manen rivayetlerin mi yoksa lafzen nakledilen rivayetlerin mi fazla olduğunu tespit etmek Halis beyin kısa yoldan verdiği sonuç kadar kolay değildir. Zira, bu sadette hadislerin topyekûn

mânen aktarıldığını iddia etmeden önce şu noktanın mutlaka aydınlığa kavuşturulması gerekir: Lafzen hadis aktarımından neyi anlıyoruz? Şayet lafzen hadis naklinde Kur'ân ayeti gibi kelimesi kelimesine bir nakli anlıyorsak buna gerek var mıdır? Zira bu anlamdaki bir nakil, nazmının mu'cizliği sebebiyle sadece Kur'an'a mahsustur. Ümmet içerisinde hiç kimse hadislerin lafzının mu'ciz olmasını gerekçe göstererek harfi harfine aktarılması gerektiğini savunmamıştır.¹³

Aksine mana bozulmadığı sürece -zaruret kapsamında- bunun en azından hadisler tedvin edilip belli kaynaklarda toplanıncaya kadar caiz olduğu görüşü cumhur ulema tarafından benimsenmiştir.¹⁴

Hatta İmam eş-Şafi'î, Allah Teâlâ'nın mahlukatına olan merhametinden dolayı Kur'an-ı Kerim'i yedi harf üzere indirdiğini, mana bozulmadığı sürece farklı lafızlarla da olsa -bir süreliğine- Kur'an'ın böyle okunmasını serbest kıldığını, bunun sebebinin insan zihninin her halükârda yanılabilirliği olduğunu söylemekte ve buna göre Kur'an olmayan sözlerin (hadislerin) manen aktarılmasının evleviyetle caiz olduğunu tasrih etmektedir.¹⁵

Ulema mana ile rivayetin cevâziyetini şöyle de delillendirmiştir: Şeriatın kitap ve sünnetteki hükümlerinin Arap olmayan kişilere başka dillerle izah edilmesinin caiz olduğunda icma vardır. Elbette bunu her iki dile de vukufiyeti olan bir kişi yapacaktır.

Durum böyle olunca sünnetteki bir kelimeyi bir başka dile çevirerek izah etmek caiz olduğuna göre yine Arapça olan bir kelimeye çevirerek aktarmak evleviyetle caiz olacaktır.¹⁶

Ayrıca bir diğer delil olarak şu da zikredilmektedir:¹⁷ Cenab-ı Hak önceki ümmetlerin kıssalarını ve sözlerini onların dillerinin dışındaki bir dil olan Arapça ile hikâyeye buyurmaktadır.¹⁸

Ez cümle, hadislerin vahiy olması ile Kur'ân vahyi arasındaki farkı görmezden gelerek hadislerin mânen nakledilmiş olmasını yeni keşfedilmiş bir meseleymiş gibi gündeme getirerek bu nokta üzerinden hadislerin muhtelif konularda delil olarak kullanılmalarına hâlel getirecek bir unsurmuş gibi göstermeye çalışmak gayr-ı ilmî bir tavrıdır.

3) Halis beyin, hadislerin lafzen aktarılmasından maksadı Kur'an âyeti gibi harfi harfine aktarılması ise ve böyle aktarılmadıklarından dolayı topyekûn tüm hadisleri manevi nakledilmiş sayıyorsa bu tarif, kendisinin de atıfta bulunduğu muhaddislerce benimsenmiş bir tarif değildir.

Muhaddisler lafzî tevatür diye tarif ettikleri kavramdan bunu anlamamışlardır. Zira "Tüm ravilerin bir hadisi tek bir lafız üzere nakletmesi" şeklinde tarif ettikleri¹⁹ ve *من كذب علي* "Her kim benim adıma yalan uydurursa" hadisi ile misallendirdikleri lafzî mütevatir rivayetler bile motamot nakledilmiş değildir. Zira bilenler bilmektedir ki ilgili rivayet farklı tariklerde aynı manaya gelecek olan muhtelif lafızlarla nakledilmiştir.

4) Tekrar ifade edelim ki, hadislerin mana ile rivayeti meselesi yeni keşfedilmiş olan ve asırlardır ümmetin hadisleri her alanda delil olarak kullanmasını nakzedecek olan bir mesele değildir. Nitekim, bilhassa hadis ulemamız ulûmu'l-hadis alanında yazdıkları eserlerde mana ile rivayetin hükmü ve şartları gibi birçok meseleyi detaylı şekilde ele almışlardır.

Ayrıca bu mesele üzerinden hadisler üzerinde oluşturulmaya çalışılan şaibeleri defetme ve meselenin gerçek vechesini ortaya koyma maksadıyla konuya münhasır çalışmalar da yapılmıştır.

Bu çalışmalar zümresinden olarak, Emin Muhammed el-Kudât'ın *Hükmü Rivâyeti'l-hadîs bi'l-Ma'nâ'sı*, Abdür-

rezzâk eş-Şâyecî ve Muhammed Seyyid Nuh'un, *Menâhîcu'l-Muhaddisîn fî rivâyeti'l-hadîsi bi'l-ma'nâ'sı*, Abdülaziz el-Câsim'in *Hükmü rivâyeti'l-hadîs bi'l-ma'nâ'sı*, Abdülmecîd Beyrâm'ın, *er-Rivâye bi'l-ma'nâ fi'l-hadîsin Nebevî ve eseruhâ fi'l-fıkhi'l-İslâmî'si* ve Üstad Muhammed Avvâme'nin, *Rivâyetu'l-Hadîsi's-şerîf bi'l-Ma'nâ beyne'l-hükmi'n-nazarî ve'l-vakî'i'l-amelî'si* gibi birçok eser zikredilebilir.

Dolayısıyla bu denli geniş tafsillerle üzerinde durulmuş bir meseleyi yeniden keşfetme edasıyla hadislerin manen rivayet edilmiş olmasını delil ittihaz edilmelerinde bir şaibe olarak göstermeye çalışmak ilmî bir tutum değildir.

5) Hadis tarihine vakıf olanlar hadislerin -az bir kısmı müstesna- bahusus sahabe ve tabiin döneminde yazılmadığını, hıfz etmek suretiyle alınıp lafzen aktarılmaya çalışıldığını bilir.²⁰

Genel olarak yazıya geçirilmemesinin sebebi başta Allah Resulü (*Sallellâhu Aleyhi ve Sellem*)'in "*Benden Kur'an dışında bir şey yazmayın*"²¹ gibi hadisleridir.²²

Bunun hikmeti bağlamında, o dönemde vahy-i metlûvvün henüz tamamlanmış olmaması sebebiyle âyetler ile hadislerin karışma endişesi gibi sebepler zikredilmektedir. Bu demektir ki, ilk dönem hadis naklinin genel itibarıyla hıfz üzerinden olması yine Aleyhissalâtü vesselâm efendimizin emriyle olmuştur.

Şu da bir hakikat ki, hadislerin hıfz üzerinden nakledilmesini sağlıklı bir şekilde ele alabilmek için o günün toplumundaki hıfzın ilim ahzetmedeki yeri ve sağlamlığı noktasını ıskalamamak gerekir. Zira, sahabe ve tabiinden birçoklarının sadece hadis değil umumi manada ilmin yazılmasına sıcak bakmamaları ilmin yazıya geçirilmesiyle hıfza olan itimadın azalması ve insanları gevşekliğe itmesi endişesinden dolayıldı.

Bu çerçevede İbni Abdilber, ilmin yazılmasını hoş karşılamayan alimlerin bunu iki sebeple savunduklarını beyan etmektedir:

a) Kur'ân'a benzeyen bir başka kitabın ortaya çıkmaması.

b) Yazan kişinin yazdığı şeye güvenerek ezberlemede gevşeklik göstermesi ve böylelikle ezbere dayalı ilmin azalması.²³

Şu halde, hadislerin hafızalardan nakledilmesi meselesini o günün ilim telakkisinin zaten hafızadan nakil olduğu gerçeğini atlayarak,²⁴ bugünkü ilim aktarımı üzerinden değerlendirmek büyük handikaptır.

Zira kaynaklar bize o günkü ilim aktarımı geleneğinin zaten hafızaya dayandığını nakletmektedir. Hafızanın bu denli güçlü olduğu ve ezbere dayalı ilme bu kadar itimat edilen bir dönemde hadislerin hafızalardan -velev ki manen de olsa- nakledilmiş olması hadislerle itimadımızı azaltacak bir husus olarak asla öne sürülemez.

6) Sahâbe, hadisleri farklı lafızlarla nakletmiş olsa da bunun semereye yansıyacak bir farklılık olmadığı görülecektir. Ayrıca aralarında lafız farklılığı bulunmasına rağmen aynı noktaya temas eden hadislerden bazılarının farklı bir mecliste Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tarafından başka bir lafızla tabir edilmiş olma ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Bu ihtimali bir kenara koysak bile kaynaklarda yer alan rivayetler manen aktarılan hadislerin Halis beyin iddia ettiği şekilde bir itimatsızlık olarak telakki edilmediğini sarih şekilde ortaya koymaktadır.

Nitekim tabiinden bazıları bir kısım sahâbîlerden hadis dinlediklerini, bu hadislerin lafzen farklı, manen aynı olduklarını ve bunun sebebini o sahâbîlere sorduklarında "Manasını bozmadıkça bunu yapmakta bir beis yoktur" cevabını aldıklarını nakletmektedirler.²⁵

Keza Mekhûl'ün, "Size hadisi manası üzere naklettığımızda bu size yeter"²⁶ sözü

ve Muhammed b. Sîrîn'in, "Hadisi on kişiden dinlerdim, lafız farklı, mana bir olurdu"²⁷ şeklindeki sözü bunu ispat edici mahiyettedir. Bu gibi rivayetlerden de anladığımız üzere -muhtelif sebeplerden kaynaklanan mana ile rivayet- bir itimatsızlık sebebi sayılmamıştır.

İddia: Allah'ın elçisinden aktardığını söylediği şey adamın aklında kalan anlamlar ve bunun tek kişi üzerinden de geçtiğini değil birkaç kişi üzerinden geçebildiğini düşünün ilk kuşak ikinci kuşak üçüncü kuşak (burada birisi İbn Hibbân diyor) dördüncü kuşak itibarıyla yazıya döndüncü kuşak itibarıyla yazıya geçmeye ve ifade kalıpları oluşmaya başladı.

Cevap: Hadislerin manen aktarımı ile ilgili gerek tarihçesi ve gerekse şartları müvâcehesinde okuma yapmamış olan biri Halis beyin bu iddiasını dinlediğinde, ilk dönemde hadis rivayetinin özensiz şekilde icra edildiği zannına kapılacaktır. Bu ise, hadis rivayeti hususunda son derece titiz davranmış olan sahabe ve tabiin devrindeki kişileri töhmet altında bırakmak manasını da tazammun edeceğinden dolayı büyük bir vebali üstlenmek olur. Oysa kaynaklarımıza baktığımızda en başta sahabenin ve sonraki nesillerin hadis naklinde ne denli titiz davrandıkları, aldığımız gibi aktaramayız düşüncesiyle hadis rivayet etmekten bile sakındıklarını görmekteyiz. İlgili rivayetlerden birkaçının burada serdedilmesi faydalı olacaktır:

1. Ebu'l-Ğusn Basrî şöyle dedi: Medine'ye geldim ve Ömer (radiyallahu anh)'in azatlı kölesi Eslem'le karşılaştım. Ona "Bana Ömer (radiyallahu anh)'den bir şeyler naklet" dedim. Şöyle dedi: "Bunu yapmam. Ziyade veya noksan yapmaktan korkarım. Zira biz de Ömer (radiyallahu anh)'e "bize Resulullah ﷺ'tan bir şeyler aktar" dediğimizde bize "Bir harf ziyade yapmak veya eksiltmekten korkuyorum. Muhakkak ki Resulullah, "Kim bana yalan uydurursa o ateştedir" buyurdu" derdi.²⁸

2. Ka'b b. Abdirrahman'ın babası şöyle dedi: “(Sahabe'den) Ebu Katade'ye “Resülullah ﷺ'tan duyduğun bir şeyi bana naklet” dedim. O da bana “Lisanımın Resülullah ﷺ'in söylemediği bir şeyi söyleyerek yanlışlık yapmasından korkuyorum. Zira ben Allah Resülü ﷺ'ü “Benden çok hadis nakletmekten sakının. Kim kasıtlı olarak benim üzerime yalan uydurursa ateşte oturacağı yere hazırlansın” dediğini duydum.” dedi.²⁹

3. Sayfi İbn Suheyb dedi ki: Ebu Suheyb'e “Neden arkadaşlarının naklettikleri gibi Resülullah ﷺ'tan (hadis) rivayet etmiyorsun?” dedim. “Ey oğulcağızım! Ben de onların işittiği gibi (Resülullah'tan sözler) işittim. Lakin Peygamber ﷺ'den “Kim benim üzerime kasten yalan uydurursa kıyamet günü bir şehriyenin iki tarafını (n arasını) düğümlemekle mükellef tutulur ve bunu asla başaramaz” dediğini işitmem beni ondan hadis aktarmaktan alıkoyuyor” dedi.³⁰

4. Süleyman b. Ebi Abdillah şöyle dedi: Suheyb bize “Gelin size savaşlarımızdan (bir takım hadiseler) aktarayım. Ama “Resülullah şöyle buyurdu” ya sıra gelince bu olmaz” dedi.³¹

5. Amir b. Abdillah der ki; Zübeyr b. Avvam'a “Falancaların naklettikleri gibi seni Resülullah ﷺ'tan hadis naklederken hiç duymuyorum” dedim. Bana “Ben ondan hiç ayrılmadım. Fakat ben onun “Kim benim üzerime yalan uydurursa ateş'te oturacağı yere hazırlansın” dediğini duydum” dedi.³²

6. Enes b. Malik şöyle demiştir: “Şayet hata etmekten korkmasaydım size Resülullah ﷺ'tan işittiğim bir takım şeyleri haber verirdim. Fakat O şöyle buyurmuştur: “Kim benim üzerime yalan uydurursa ateşte oturacağı yeri hazırlansın.”³³

7. Yine Enes b. Malik demiştir ki; Size Resülullah ﷺ'tan çok hadis rivayet etmekten beni engelleyen şey; Allah Resülü'nün “Kim benim üzerime kasıtlı yalan uydurursa Ateş'te oturacağı yere hazırlan-

sın.” buyurmuş olmasıdır.”³⁴

8. Ebu Hureyre t hadis rivayet ettiğinde Resülullah ﷺ: “Her kim benim üzerime kasten yalan uydurursa ateşte oturacağı yere hazırlansın” buyurdu” derdi.³⁵

9. Saib b. Yezid' den rivayet edilmiştir ki o şöyle demiştir: Sa'd b. Malikle Mekkeden Medine'ye (kadar) beraber oldum. Onu Resülullah ﷺ'tan tek hadis rivayet ederken duymadım.³⁶

10. İmam eş-Şa'bi şöyle demiştir: İbn Ömer (*radiyallahu anh*)'le bir sene beraber oldum. Ve onun Resülullah'tan bir şey rivayet ettiğini duymadım.³⁷

11. Hz. Ömer kendi döneminde hadis rivayetinin az yapılmasını teşvik etmiştir. Bundan dolayı Ebu Seleme, Ebu Hureyre (*radiyallahu anh*)'ye “Sen Ömer (*radiyallahu anh*)'in zamanında da böyle hadis rivayet ediyor muydun?” dediğinde “Size naklettiğim gibi Ömer (*radiyallahu anh*)'in zamanında da hadis rivayet etseydim beni kamçıyla döverdi” cevabını almıştır.³⁸

12. Hz. Ali (*radiyallahu anh*) de kendi zamanında münker rivayetlerin nakledilmesini alıkoymuş ve meşhur rivayetlerin nakledilmesini teşvik etmiştir.³⁹

Bu gibi rivayetlerden de anladığımız üzere selef, hakkını verememe korkusuyla ya hadis rivayetinden imtina etmiş ya da bu işi üstlendiğinde akıl almaz bir ciddiyetle ifa etmiştir. Zikrettiklerimize ilaveten Ebu Eyyüb el-Ensâri hazretleri gibi sahâbîlerin bir tek hadisi işittiği şekilde nakledebilmek için Medine'den Mısır vb. şehirlere seyahat etmiş olmaları hadis naklindeki tesebbüte ne denli önem verdiklerinin ayrı bir delilidir. Makalenin uzamaması için bu tarz rivayetleri zikretmeyeceğiz. Bu mevzudaki örnek rivayetleri görmek isteyenler Hatîb el-Bağdâdî'nin *er Rihle fî talebi'l-hadîs*'inin ilgili bölümüne⁴⁰ bakabilirler. Ayrıca sahâbenin sünneti nasıl

tedvin edip kaydettikleri, birbirlerine gönderip müzakere ettikleri ve kendilerinden sonraki nesillere bunu tavsiye ettiklerine dair misaller de Muhammed b. Matar ez-Zehrânî'nin *Tedvînu's-Sünne*'sinin ilgili bölümünden⁴¹ mütalaa edilebilir.

Bütün bunlara rağmen yine de zihinlerde şöyle bir istifhamın oluşması mümkündür: Her ne kadar selef, hadis rivayetinde bu denli titiz davranmışsa da insan zihninin yanıltıcı olması, hafızaya vehmin arız olabilmesi gibi ihtimaller göz ardı edilemez. Buna göre, manen nakledilen hadislerde kusur oluşma ihtimali halen mevcut değil midir? Bu sorunun cevabı mahiyetinde Muhammed Avvâme hocamız, bu ihtimalin hadis rivayetinin mevcut sistematüğinde bulunan kontrol mekanizmasıyla rahatlıkla tespit edilebileceğini ve engellenebileceğini söylemektedir. Buna göre bu sistematüğün mevzu bahis ihtimali engelleyecek mekanizmaları şunlardır:

1. Sahabe ve tabiin Allah ﷻ'ın dinini Resulüllah ﷺ'tan nakletme hususunda son derece takva olan şahsiyetlerdi. Bu takva ve haşyetleri onları rivayetleri cezmen/kesinlik üzere nakletmekten dahi alıkouyordu.

2. Tahammül ettikleri şeyi nakletmek hususunda son derece titiz olan şahsiyetlerdi. Öyle ki, onların bu noktayla ilgili numune babında bizlere aktarılan haberleri bu titizliklerinin bir menhec olarak tamamı tarafından benimsendiğini yoksa belli fertlere mahsus bir tutum olmadığını göstermektedir.

3. Onlar öğrendikleri malumatı müzakere ederek pekiştirmeyi adet haline getirmiş olan şahsiyetlerdi. Bu tutumları da onları ilmî nakillerde hataya düşmekten koruyan çok mühim bir unsurdur.

4. Tüm bunlara rağmen yanlış olarak nakledilmiş olma ihtimali olan çok sayıda rivayetlerin diğer rivayetlerle mukayese

edilerek ayıklanmış olması da son derece önemlidir. Nitekim muhaddisler bunu ilel kitaplarıyla ve tahriç çalışmalarıyla üstlenmişler, fakihler de bu işlevi rivayetler arasındaki tercihlerinde ve ictihadlarında icra etmişlerdir.⁴² Manen yanlış olan bir hadisin böylesine muazzam bir şekilde tesis edilmiş olan bir sistem ve mekanizmanın eleğinden geçerek ihticaca elverişli kabul edilmiş olması neredeyse mümkün değil, muhal kabilindedir.

Ayrıca bu mahalde dikkat çekmemiz gereken en önemli hususlardan biri de hadis rivayetine cevaz veren alimlerin bunu mutlak anlamda herkes için caiz kabul etmedikleridir. Zira, hadisi rivayet edecek olan kişinin dile vakıf olan bir kişi olması ve manen aktardığı söz ile aslî olarak dinlediği söz arasında bir farkın olmadığından emin olacak bir kişi olması ittifakla şarttır. Buna göre, hadisi manen nakledecek olan kişinin arap dilini bilen, kelama yönelik üsluplarda mahir olan, terkiplerin husûsî özelliklerinden ve sözün mefhumlarından haberdar olan bir kişi olması şarttır. Ta ki, sözde ziyade veya noksan yaparak bir hataya düşmesi söz konusu olmasın.⁴³ Aksi takdirde lafızları ve manalarını, lafızlar arasındaki farklılıkları bilmeyen birinin manen hadis rivayet etmesi caiz değildir.⁴⁴

Şu da üzerine parmak basılması gereken bir husustur ki, mana ile rivayetin çok daha fazla kendini gösterdiği hadisler metnen uzun olan hadislerdir. Yoksa, Kur'an-ı Kerim gibi bir kitabı ezberleyip nakleden sahabe için cevâmi'u'l-kelim kabilinden olan kısa metinli hadislerin lafzen nakledilmesi son derece kolay bir iştir. Bu nokta bu kadar barizken, Halis beyin hiçbir tahkike ihtiyaç duymaksızın hadislerin tamamına yönelik 'kolaycı' ifadeler kullanması ilmî sorumluluk mefhumuyla asla bağdaşmayacak bir davranıştır.

Devâm edecek inşâallâh...

Dipnotlar:

1 Bkz. Subhî es-Sâlih, *Ulûmu'l-Hadîs ve Mustalahuhû*, Yayınevi, Tarih: Yok, s. 34

2 Bkz. Sa'd el-Mersafi, *el-Müsteşrikûn ve's-Sünne*, Müessesetu'r-Reyyân, Beyrut, Lübnan, s. 19

3 Konuyla ilgili güzel bir çalışmayı mütalaa için bkz. Muhammed Behâud-dîn, *el-Müsteşrikûn ve'l-Hadîsu'n-Nebevî*, Daru'n-Nefâis, Ürdün, 1999, Baskı: I

4 Aynı iddia üzerinden yürüyen meşhur bidat ehli Ebu Reyeye de, hadislerin sahabe tarafından aslına unutulmaları ve duydukları zaman ile rivayet ettikleri zaman arasındaki uzun müddet nedeniyle manen nakledildiğini ve bunun da dinde tahrife neden olduğunu söylemektedir. (Mahmud Ebû Rey, *Edvâ ale's-Sünneti'l-Muhammediyye*, Daru'l-Me'ârif, Baskı: VI, s. 88) Muhammed Ebu Şehbe bu iddiaları güzel bir şekilde cevaplandırmıştır. (Bkz. Muhammed Ebû Şehbe, *Difâ'ani's-Sünne*, Mektebetu's-Sünne, s. 55)

5 Necm, 3

6 Bu rivayetlerin örnekleri için İmam ez-Zerkeşî'nin *el-İcâbe'si* yahut Ş+ah Veliyyullah ed-Dihlevînin *Hüccetulâhi'l-Bâlîğa'sı* ve *el-İnsâf*'ına bakılabilir.

7 Celâluddin es-Suyûtî, *Tedrîbu'r-Râvî fi Şerhi takrîbi'n-Nevâvî*, Thk: Muhammed Avvâme, Daru'l-Minhâc, 1437, Baskı: I, IV/426 vd.

8 Dört mezheb imamına yapılan bu nisbenin tahriri için bkz. Muhammed Avvâme, *Rivâye-tu'l-hadîsi's-Şerifi bil-Manâ' beyne'l-hükmi'n-nazarî ve'l-vakî'i'l-İlmî*, Daru'l-Minhâc, Cidde, 2017, Baskı: I, s. 8-12

9 el-Hatîbu'l-Bağdâdî, Ebubekir Ahmed b. Ali, *el-Kifâye fi İlmî'r-Rivâye*, el-Mektebetu'l-İlmîyye, Medine-i Münevvere, s.203 vd.

10 es-Suyûtî, *Tedrîbu'r-Râvî*, IV/434

11 İmam es-Sehâvî, *el-Cevâhir ve'd-Dürer*'inde, arapların hıfz/ezber konusunda ayrıcalıklı olduklarını, hıfz etmeye çok yatkın yaratıldıklarını belirterek bazı misaller zikretmektedir. Bu misaller cümlesinden olarak, Abdullah b. Abbas, Ömer b. Ebî Rebî'anın kasideini bir dinlemede ezberlemiştir. İbn Şihâb ise, bazen pazara çıktığını ve kötü söz duyup da aklında kalmaması için kulaklarını tıkadığını söylemektedir. İmam es-Sehâvî ilgili eserde bu hususu

zikrettiği başka misallerle geniş şekilde tafsil etmektedir. (Bkz. Şemsuddin es-Sehâvî, *el-Cevâhir ve'd-Dürer fi Terce-meti Şeyhi'l-İslâm İbni Hacer*, Daru İbn Hazm, Beyrut, 1419, Baskı: I, I/85)

12 Muhammed Accâc el-Hatîb, *es-Sünne Kable't-Tedvîn*, Yayınevi, Tarih: Yok, s. 126-127

13 Sahabenin hadis nakli faaliyetini anlatan Tahir el-Cezâirî, Allah Resulü ﷺ'nden duydukları hadisleri takatleri nispetinde lafzen naklettiklerini, mümkün olmadığında manayı koruyacak şekilde manen aktardıklarını belirterek şöyle demektedir: *فَإِنَّ الْمَقْصُودَ بِالْحَدِيثِ هُوَ / Zira* hadisle maksud olan şey sadece manadır. Çoğu zaman hüküm lafızla alakalanmaz. (Bkz. Tahir el-Cezâirî, *Tevcihu'n-Nazar ilâ Usûli'l-Eser*, Mektebu'l-Matbû'âti'l-İslâmiyye, Halep, 1416, 1/45) İbnu's-Salâh'ın bu konuda, sahabe ve ilk dönem ravilerinin bir iş hususunda anlatmak istedikleri aynı manayı farklı lafızlarla nakledip anlattıkları, bunun sebebinin de onların asıl önemsedikleri şeyin lafız değil mana olduğu şeklindeki tespiti de buna paralel bir beyandır. (Bkz. İbnu's-Salah, Ebu Amr Osman b. Abdirrahman, *Mukaddime*, Mektebetu'l-Fârâbî, 1984, Baskı: I, S.120)

14 Bkz. Mahmud Tahhân, *Teysîru Mustalahi'l-Hadîs*, Mektebetu'l-Me'ârif, 1425, Baskı: X, s. 212

15 Bkz. eş-Şâfi'î, Ebu Abdillah Muhammed b. İdris, *er-Risâle*, Mektebetu'l-Halebî, Mısır, 1358, Baskı: I, s. 270

16 Ali el-Kârî, *Şerhu Şerhi Nuhbeti'l-Fiker*, Daru'l-Erkam, Beyrut, s. 497

17 İbn Receb el-Hanbelî, *Şerhu İleli't-Tirmizî*, Mektebetu'l-Menâr, Ürdün, 1407, Baskı: I, s. 428

18 Mana ile hadis rivayetine cevaz verenler ile vermeyenlerin öne sürdükleri delillerin karşılıklı mütalaa için bkz. Abdullah b. Yusuf el-Cedî, *Tahrîru Ulûmi'l-Hadîs*, Müessesetu'r-Reyyân, Beyrut, 1424, Baskı: I, I/283

19 Bkz. es-San'ânî, Muhammed b. İsmâil, *İcâbetu's-Sâil Şerhu Buğyeti'l-Âmil*, Müessesetu'r-Risâle, 1986, Baskı: I, s. 96; Nureddin İtr, *Menhecu'n-Nakd fi Ulûmi'l-Hadîs*, 1418, Baskı: III, s. 405, İmam Münâvî, lafzî tevâtür, 'râvilerin lafız ve manada ittifak etmeleri' şeklinde tarif etmiştir. (Bkz. Abdurrauf el-Münâvî, *el-Yevâkîf ve'd-Dürer*, Mektebetu'r-Rüşd, Riyâd, 1999, I/246) Mahmut Tahhan Hoca da lafzî mütevâtiri,

"Lafzı ve manası mütevâtir olan" şeklinde tarif ederek yukarıdaki hadisi misal olarak zikretmiş ve ilaveten bu hadisin yetmiş küsur sahâbîden nakledildiğini ve sonraki tabakalarda bu sayının ziyadeleştiğini belirtmiştir. (Bkz. Mahmud Tahhân, *Teysîru Mustalahi'l-Hadîs*, s. 25) Sâlim el-Behnisâvî ise lafzî mütevâtirin sayı olarak dördü geçmeyeceğini, manevî mütevâtirin ise nispeten daha fazla olduğunu beyan etmektedir. (Bkz. Salim el-Behnisâvî, *es-Sünnetu'l-Müfterâ aleyhâ*, Daru'l-Vefâ, Kahire, 1409, Baskı: III, s. 140)

20 el-Kettânî, Muhammed b. Ca'fer, *er-Risâletu'l-Müstatrefe li beyâni Meşhûri Kütûbi's-Sünneti'l-Müşerrafe*, Yayınevi, Tarih: Yok, s. 3

21 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 17/149, No: 11085; Müslim, "Kitâbu'z-Zühd ve'r-Rekâik", No: 72, Hakim, *el-Müstedrek*, No: 437

22 Bu husustaki rivayetleri zıttına delalet eden rivayetlerle karşılıklı mütalaa etmek için bkz: el-Hatîbu'l-Bağdâdî, *Takyîdu'l-İlm*, Daru'l-İstikâme, 1429, Baskı: I, s. 17 vd; İbn Abdilber, *Câmi'u Beyani'l-İlmî ve Fadlih*, I/268 vd. Darimî, *Sünen*, I/59

23 İbn Abdilber, Yusuf b. Abdillah, *Câmiu Beyâni'l-İlmî ve Fadlih*, Daru İbni'l-Cevzî, el-Memleketu'l-Arabiyyetu's-Su'ûdiyye, 1414, Baskı: I, I/268

24 Nitekim biz bugün Kur'an'ın nakledilmesindeki kesinliği ve ayetlerin sübutundaki katılığı bile 'lafzî tevâtür'e borçluyuz. Zira aynı dönemlerde Kur'an-ı Kerim de sadırdan sadıra nakledilmiş ve bu durum yazının ilim ahzeme geleneğinde hususî bir yer edinmesine kadar devam etmiştir. Bu mahalde şöyle bir soru sorulabilir: Kur'an-ı Kerim hadislerden farklı olarak yazıya da geçirilmemiş midir? Bu soruya elbette 'evet' cevabı vermemiz gerekir. Fakat bugün Kur'an ayetlerinin sübutu hususunda bu denli katıyet sağlayan unsur 'kitabet' değildir. Bilakis nakledilişindeki lafzî tevâtürdür. Nitekim biz bugün vahiy katiplerine ait olduğu söylenen bir-iki nüshaya rastlamış olsak bile bu bize Kur'an'ın tabaka tabaka tevâtürün nakledilişi kadar bir kesinlik arz etmeyecektir. Zira bu nüshanın onlara aidiyeti yahut hiçbir tebeddüle uğramaksızın bize intikal edip etmediği hususları hep istifham barındıracaktır. (Abdülğanî b. Muhammed el-Mısırî, *er-Reddu alâ men Yünkuru Hücciyete's-Sünne*, Mektebe-

tu's-Sünne, 1989, Baskı: I, s. 421) Dolayısıyla Kur'an'ın naklindeki ana unsur bile 'hıfz' iken, o dönemin hıfz ile ilim telakkisini es geçerek hadislerin yazılmamış olmasından dem vurarak hücciyetlerine gölge düşürmeye kalkmak bir yandan anakronizmdir diğer yandan ise gayrı samimidir.

25 Bkz. Şemsuddin es-Sehâvî, *Fethu'l-Muğîs Şerhu Elfiyeti'l-Hadîs*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1403, Baskı: I, II/242

26 Dârimî, *Sünen*, No: 324

27 Ma'mer b. Râşid, *Câmi'*, XI/327; İbn Abdilber, *Câmi'u Beyani'l-İlmi ve Fadlih*, I/344; Beyhaki, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, VII/335

28 Ahmed b. Hanbel, "*Müsned*", No: No: 326, Heysemî, "*Gayetu'l-Maksat fi Zevaidi'l-Müsned*", I/315

29 Hakim, "*el-Müstedrek*", No: 380

30 Hakim, "*el-Müstedrek*", No: 5712

31 Hakim, "*el-Müstedrek*", No: 5711

32 İbn Mace, "*Sünen*", No: 36, Şihab el-Kudâî, "*el-Müsned*", No: 549

33 Ahmed b. Hanbel, "*Müsned*", No: 12764

34 Müslim, "*Sahih*", Mukaddime, "Babu Tağlîzi'l-Kezib alâ Resûlillah" No: 2

35 Darimi, "*Sünen*", Mukaddime, No: 613

36 *el-Cezairi*, "a.g.e", 1/67,

37 İbn Mace, "*Sünen*", Mukaddime No: 26

38 *el-Cezairi*, "a.g.e", I/62

39 Zehebi, "*Tezkiretu'l-Huffâz*", I/15 Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut-Lübnan, 1998, B.I

40 Hatib el-Bağdâdî, *er-Rihle fi talebi'l-hadîs*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1395, Baskı: I, s. 118

41 Muhammed b. Matar ez-Zehrânî, *Tedvînu's-Sünneti'n-Nebeviyye Neş'etuhû ve tatavvuruhû*, Daru'l-Minhâc, Riyâd, 1426, Baskı: I, s. 69 vd.

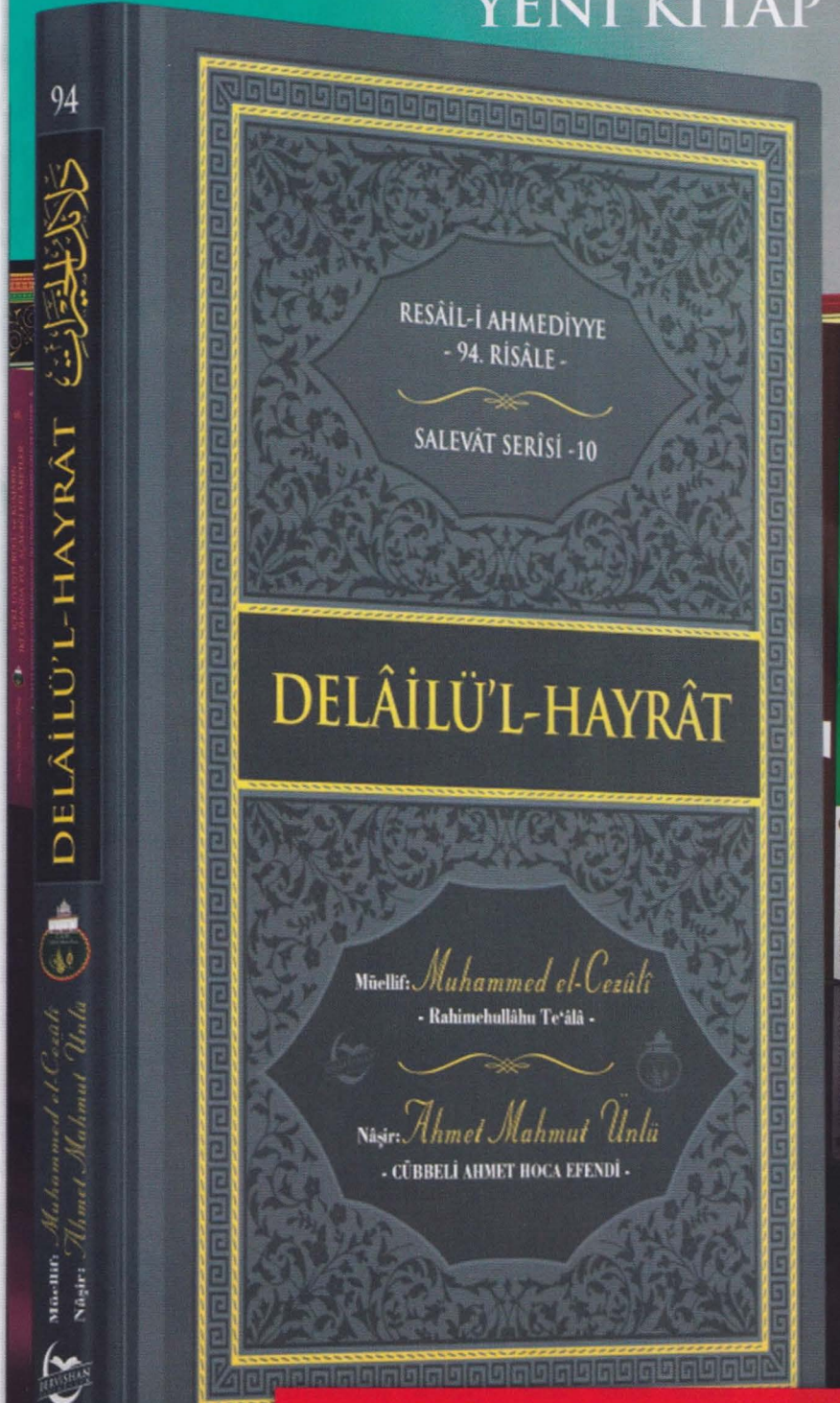
42 Avvâme, *Rivâyetu'l-hadîsi's-Şerifi bil-Manâ' beyne'l-hükmi'n-nazarî ve'l-vaki'i'l-İlmî*, s. 25-31

43 Bkz. Abdülhak ed-Dihlevî, *Mukaddime fi Usûli'l-Hadîs*, Daru'l-beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut, Lübnan, 1406, Baskı: II, s. 50

44 Suyûtî, *Tedribü'r-Râvî*, IV/421. Muhammed Avvâme hocamız, bu ifadeye düştüğü ta'likte buradaki caiz değil ifadesinin 'haramdır' şeklinde anlaşılmasının doğru olacağı görüşünü öne sürmekte ve bunu İmam Gazzâlî'nin *el-Müstesfâ*'sında bu işe sarahaten haram demiş olmasıyla delillendirmektedir. (Bkz. *Tedrib*, a.y.)

DELÂİLÜ'L-HAYRÂT

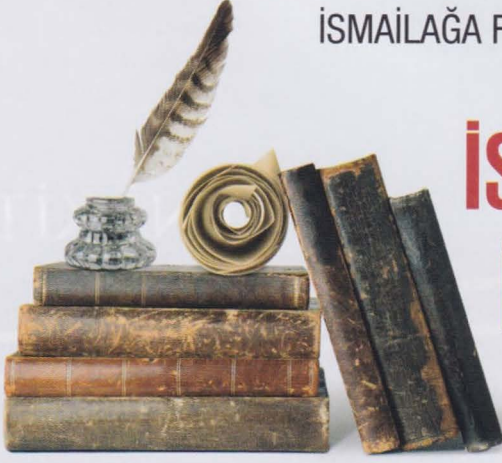
YENİ KİTAP

0212 912 10 58
www.herseybusepette.com

İlm-i Hâl

İSMAİLAĞA FIKİH KURULU - AHMED POLAT

İSTANBUL'UN İKİ YAKASI İKİ AYRI ŞEHİR HÜKMÜNDE MİDİR?

MUKADDİME

Seferilik; namazların kısaltılması, kurban mesûliyetinin düşmesi, mahremsiz seyahatin yasak olması ve benzeri birçok hükme tesir etmesi itibarıyla fıkhîta ve Müslümanların günlük hayatında mühim bir yer teşkil etmektedir. Bu sebeple kişinin hangi şerâit ve ahval dairesinde seferi olacağını bilmesi ehemmiyet arz eder.

Peki, şehrin sınırları neresidir? Haritadaki sınırlar fıkhîta mu-teber midir? İstanbul gibi tam ortasında boğaz bulunan veya arasından nehir geçen şehirlerde durum nasıldır?

Bu iki yakayı iki ayrı mahal olarak mı kabul etmemiz gerekir, yoksa tek mahal olarak mı kabul etmemiz gerekir?

O şehrin bir yakasından diğer yaka istikametine doğru yola

çıkanların, seferilik mesafesini nereden hesaplamaları ve nereden itibaren namazlarını kısaltmalarını gerekmektedir?

Yine o şehrin herhangi bir yakasına, diğer yakadan geçerek varacak olanların, nerede seferiliklerinin bittiğine hükmedip namazları tam kılmaları gerekmektedir? Suyun üzerinde köprü'nün bulunması hükme tesir eder mi?

İşte bu makalede bu soruların cevaplarını bulmaya gayret edeceğiz.

Gayret bizden, muvaffakiyet Allah'tandır

ORTASINDAN NEHİR AKAN ŞEHİRLER

Şehirlerin sınırlarını anlamaya çalışırken incelenmesi gereken mevzulardan biri de ortasından

nehir akan şehirlerin durumudur. Bu şehirlerin her iki yakası da müstakil birer şehir mi kabul edilmelidir; yoksa tek bir şehir olarak mı itibara alınmalıdır?

Fıkıh kitaplarımızda, şehrin ortasından geçen nehirler ile alakalı teferruat cuma namazı bahsinde geçmektedir. Bilindiği üzere, esasen cuma namazı, şehrin merkez camiinde yahut finâsındaki cumalığında toplu halde kılınmalıdır.

Her ne kadar bugün, belli zaruretlerden dolayı cuma namazı neredeyse bütün mescitlerde kılınsa da eski dönemin şartlarında bu zaruret olmadığı için fetva; cuma namazının aslına muvafık olarak toplu halde, tek bir mekânda kılınması veya en fazla üç mescitte toplanılması¹ şekilde idi.

İmâm-ı Ebu Yusuf'tan gelen rivayetlerde ise ortasından nehir geçen şehirler ile alakalı teferruata yer verilmiştir. İşte mezkûr teferruat bizim meselemize de ışık tutmaktadır.

İmam Serahsî'nin teferruata temas eden ibarelerini aktaralım:

Cuma namazının bir şehirde, birden fazla mahalde eda edilmesi ile alakalı rivayetler muhtelifdir.

Sahih olan İmam-ı Âzam ve İmam-ı Muhammet (*rahimehumellah*)ın görüşüdür. Şöyle ki cuma namazını bir şehirde, iki ve daha fazla mahalde² eda etmek caizdir.

İmam-ı Ebu Yusuf'tan bu hususta iki rivayet gelmiştir. Bir rivayete göre; iki farklı mahalde eda edilebilir fakat ikiyi aşamaz. Diğer bir rivayete göre bir şehirde iki mahalde cuma namazını eda etmek sahîh olmaz ancak Bağdat'ta olduğu gibi şehrin ortasından büyük bir nehir akıyorsa müstesna. Zira bu durumda nehrin her

iki yakası da müstakil birer şehir olmuş olur.³

İmam-ı Ebu Yusuf'un bu mülâhazası "Emali" talebeleri tarafından rivayet edilmiş ve birçok eserde nakledilmiştir.⁴

Ayırıcı olabilmesi için nehrin büyük olması icap etmektedir. Bedâi sahibi, nehrin küçük olması durumunda fasıla vazifesi görmeyeceğini açıkça ifade etmiştir.⁵ Öyleyse "büyük nehir" ifadesi bir "kayd-ı ihtirazi"dir.

Burada bizim meselemizle alakalı olan kısım; İmam-ı Ebu Yusuf'un, arasından büyük bir nehir geçen şehrin iki yakasını, iki farklı şehir kabul etmiş olmasıdır. Zaten İmam-ı Âzam ve İmam-ı Muhammed efendilerimiz cuma mescidinin taaddüdünde bir beis görmedikleri için, kendilerinden, İmam-ı Ebu Yusuf'un bu görüşüne muhalif bir şey nakledilmemiştir.

Esasen, Fetih sahibi İbnü'l-Hümmam, İmam-ı Âzam Efendimizin, cuma mescidinin taaddüdünü caiz görmediğini ifade etmiş olsa da,⁶ Zeyla'î'nin naklettiğine göre, İmam-ı Âzam Efendimiz de Dicle gibi büyük nehirleri ayırıcı kabul etmiş ve cuma namazının iki yakada da kılınmasına cevaz vermiştir.⁷

Netice olarak; İmamlarımız arasında Dicle gibi büyük nehirlerin ayırıcı olduğuna itirazı olan yoktur.

KÖPRÜ

Fakat fıkıh kitaplarımızdan Bedâi, İmam-ı Ebu Yusuf'un Dicle gibi büyük nehirlerin ayırıcı olduğu görüşünü zikrettikten sonra şu kaydı düşmektedir:

Denilmiştir ki: İmam-ı Ebu Yusuf'un bu görüşü, nehrin üzerinde bir köprünün

bulunmaması halindedir. Eğer nehrin üzerinde bir köprü mevcutsa, iki yakada ayrı ayrı cuma namazı kılmak caiz olmaz. Zira köprünün var olması halinde iki yaka, tek şehir hükmünü alır.⁸

Birçok kaynakta İmam-ı Ebu Yusuf'un cuma namazı vaktinde Dicle'deki köprüyü kaldırdığı nakledilmiştir.⁹

Zeyla'î İmam-ı Âzam Efendimiz ile alakalı naklinde de aynı teferruattan bahsetmiş ve onun da cuma namazı vaktinde Dicle'deki köprüyü kaldırdığını ifade etmiştir.¹⁰

Öyleyse İstanbul boğazındaki köprülerin iki yakayı tek şehir haline getirdiği hükmüne varabilir miyiz?

Esasen şehirleri birbirinden ayıran fası-lalar bahsini unutarak bu hükme varmak acelecilik olur.

İSTANBUL BOĞAZI'NDAKİ KÖPÜLERİN UZUNLUKLARI, DİCLE NEHRİ VE FÂSILA MİKTARI

Geride de bahsi geçtiği üzere, iki mahal arasında mezralar veya finâ ve büyük nehir gibi bir fâsıla bulunuyorsa galve miktarına bakılmadan bu iki mahalli ayrı kabul ederiz. Fakat arada bir fâsıla yoksa mesafe olarak galveye itibar ederiz.

Nehrin üzerine inşa edilen köprü, iki yaka arasında kolay geçişi sağlayarak, nehrin müstakil bir fâsıla olma durumunu iptal eder. Böyle bir köprünün, aradaki mesafe ne olursa olsun iki yakayı bitişik hükmüne sokacağını iddia etmek doğru değildir. Zira İstanbul boğazı gibi yerlerde iki yakanın arasında köprü dahi olsa, hala bir galveden fazla bir mesafe mevcuttur. Bu mesafe başlı başına fasıla

hükmündedir. Köprü aradaki geçiş engelini kaldırmıştır. Mesafeyi değil.

Dicle nehrinin, Bağdat içerisinden geçen kısmının, en dar yerinin ortalama genişliği 150 metre civarındadır. İstanbul boğazının en dar yeri ise ortalama 1500 metredir. Arada on katına yakın fark mevcuttur. Dicle nehrinin genişliği galve miktarına ulaşmadığı için, köprü sayesinde iki yakanın tek mahal kabul edilmesi tabiidir. İstanbul boğazında ise mesafe ortalama sekiz dokuz galveye kadar çıkmaktadır.

Basitçe şöyle diyebiliriz: Köprünün etrafında su değil de boş arazi veya orman bulunsaydı, bu iki mahal birbirinden ayrı kabul edilirdi. Arada suyun bulunması bundan ehven değildir.

En doğrusunu bilen Allah'tır.

و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين

Dipnotlar:

1 Bkz. Fahrettin ez-Zeylai, Tebyinu'l-hakayık, (Şehabettin eş-Şibli haşiyesi ile beraber) c.1, s.218-9.

2 "İkiden fazla" ifadesi ile sadece üç mü yoksa daha fazlası mı kastedilmiştir? Tartışma için bkz. Şehabettin eş-Şibli, Tebyinu'l-hakayık haşiyesi c.1, s.218-9.

3 Es-Serahsi, el-Mebcut, c.2, s.120.

4 Burhanettin İbni Maze, el-Muhitu'l-burhani, c.2, s.154; Es-Serahsi, el-Mebcut, c.2, s.120; El-Kasani, Bedaiu's-sanai', c.1, s.260; İbnu'l-Hümmam, Fethu'l-Kadir, c.3, s.203; Fahrettin ez-Zeylai, Tebyinu'l-hakayık, c.1, s.219.

5 El-Kasani, Bedaiu's-sanai', c.1, s.260.

6 İbnu'l-Hümmam, Fethu'l-Kadir, c.3, s.203.

7 Fahrettin ez-Zeylai, Tebyinu'l-hakayık, (Şehabettin eş-Şibli haşiyesi ile beraber) c.1, s.218.

8 El-Kasani, Bedaiu's-sanai', c.1, s.260.

9 El-Kasani, Bedaiu's-sanai', c.1, s.260; İbnu'l-Hümmam, Fethu'l-Kadir, c.3, s.203; Fahrettin ez-Zeylai, Tebyinu'l-hakayık, (Şehabettin eş-Şibli haşiyesi ile beraber) c.1, s.219.

10 Fahrettin ez-Zeylai, Tebyinu'l-hakayık, (Şehabettin eş-Şibli haşiyesi ile beraber) c.1, s.219.

Hadîs-i Şerîfler

Enes İbni Mâlik (Radiyallahü anh)'dan rivayet edildiği üzere, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Kim namazı unutursa veya uyuyup kalırsa hatırlayınca onu kılınsın. Onun keffâreti ancak budur.” (Buhârî, Mevâkî-tü's-Salât: 37; Müslim, Mesâcid: 315)

Ebû Hureyre (Radiyallahü anh) anlatıyor, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) buyurdular ki:

“Öyle bir devir gelecek ki, insanoğlu aldığı şeyin helâlden mi, haramdan mı olduğuna hiç aldırmayacak. Böylelerinin hiçbir duâsı kabul edilmez.” (Buhârî, Büyû' 7, 23; Nesai, Büyû' 2, (7, 243)

Câbir İbni Abdullah (Radiyallahü anh)'ın naklettiğine göre, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Ey insanlar! Allah-u Teala karşısında takva sahibi olun ve dünyevî isteklerinizde mûtedil davranın. Çünkü hiç kimse kendisi için takdir edilen rızkını yiyinceye kadar ölmeyecektir, rızkı gecikse bile!.. Öyleyse takva sahibi olun ve dünyevî isteklerinizde mutedil davranın. Helâl olanı alın, haram olanı terk edin.” (İbn Mâce, Ticâret, 2)

Ebû Zerr (Radiyallahü anh)'dan rivayet edildiğine göre, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Zâhid olmak (dünyaya rağbet etmemek), kişinin helâl

olan şeyleri kendisine haram kılması veya malını(n tamamını) dağıtıp tüketmesi, demek değildir. Bilakis zâhid olmak; elinde olan şeylere, Allah katında olanlardan daha fazla güvenmemek demektir...” (İbn Mâce, Zühd: 1)

Enes İbni Malik (Radiyallahu Anh)'dan şöyle rivâyet edilmiştir. “Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) buyurdular ki:

“Cennet nefsin hoşuna gitmeyen şeylerle; Cehennem de nefsin arzu ettiği şeylerle kuşatılmıştır” (Buhârî: 6412, Müslim: 2822/1, Tirmizî: 2684)

Hz. Ali (Radiyallahü anh) anlatıyor. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu:

“Kim Kur'an-ı kerim'i okur, ezberler, helâl kıldığını helâl, haram kıldığını da haram kabul ederse Allah-u Teala o kimseyi cennete koyar. Ailesinden cehenneme müstehak olmuş on kişiye de şefaati kılmır.” (Tirmizî, Sevabu'l-Kur'an: 13, 2907)

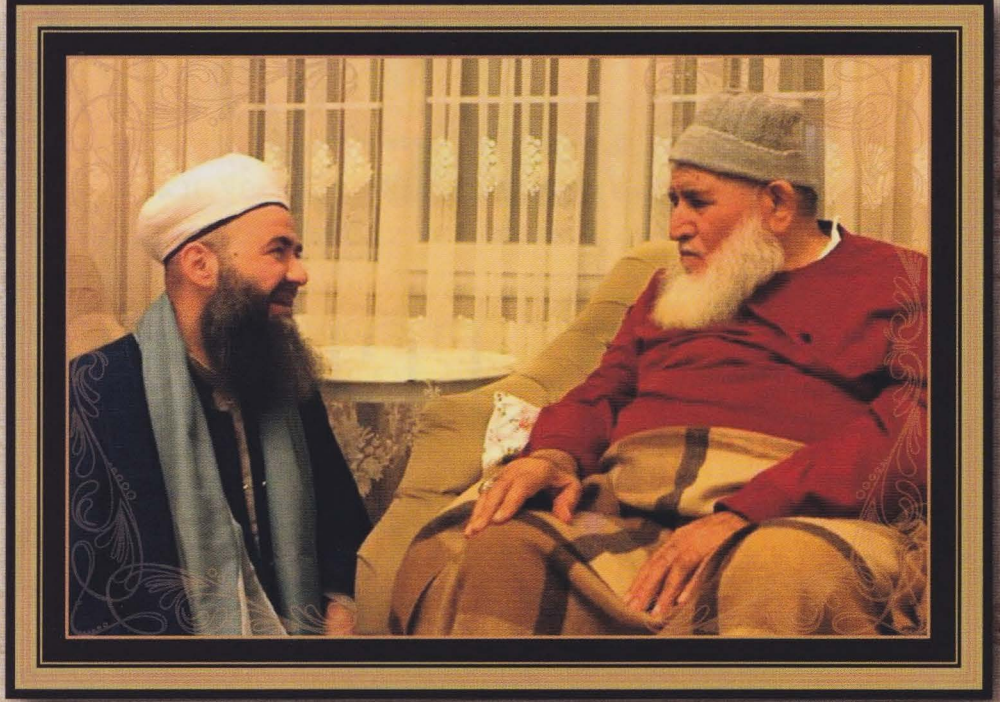
Ebu Hüreyre (Radiyallahü anh)'dan rivayet edildiği üzere, Rasûlullah

(Sallallahu Aleyhi ve Sellem) buyurdular ki:

“Yetimin işleriyle ilgilenen kimse, ister yetimin yakınlarından olsun, ister yabancılardan olsun, (orta parmağıyla işaret parmağını göstererek) Benimle cennette şu iki parmak gibi beraber olacaktır.” (Müslim, Zühd: 42; Ebu Davud, Edeb: 123; Tirmizî, Birr: 14.)

**6 Aralık 2020 târihinde dâr-ı bekâyâ irtihâl eden
Erenköylü Muhammed Hikmet Tuzkaya Efendi
Hazretleri'ni rahmet ve minnetle yâd ediyoruz.**

Kendisi, Efendi Babamız Ali Haydar Efendi Hazretleri'nin yakın dostlarından ve cenâze namazını kıldırmasını vasiyet ettiği, son devrin büyük velîlerinden Mahmud Sâmi Ramazanoğlu Hazretleri'nin halîfelerinden Mevlâ Te'âlâ şefâatlerinden cümlemizi nasipdâr eylesin. Âmîn! Rûhu için el-Fâtiha!

28 Aralık 2020 târihinde Rahmet-i Rahmân'a tevdi ettiğimiz Rasul Bölükbaş Hocamız'ı rahmet ve şükrânla yâd ediyoruz.

Mevlâ Te'âlâ zor zamanlarda Dîn-i Mübîn-i İslâm'a yaptığı hizmetlerden dolayı ve hâssaten Cübbeli Ahmed Hoca ve Hüsâmeddin Vanlıoğlu Hoca gibi yüzlerce âlim yetiştirdiği için kendisine fevka't-tecellîler ihsân buyursun. Âmîn! Rûhu için el-Fâtiha!

Güldeste

Mustafa Özşimşekler

ÇOCUK EĞİTİMİ NE ZAMAN BAŞLAR?

Çocuklarımız, Allah-u Teala'nın bizlere emanet olarak bahsettiği gözümüzün nûru olan ciğerparelerimizdir. Neslimizin devamı, yarınlarımızın umudu olan biricik varlıklarımızdır. Her anne-baba, çocuklarının dine, vatana ve millete faydalı olacak fertler olarak yetişmesini arzu eder.

Ebeveynler, çocukları dünyaya geldiği andan itibaren nasıl ki onların bakımına, gıdasına dikkat edip adeta üzerine titriyorlarsa; aynı şekilde mânevi gıdalarına ve terbiyelerine de dikkat etmeleri gerekir. Nitekim Allah-u Teala:

“Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyunuz!” (Tahrim 66) buyurmuştur.

Âyet-i kerime'de, anne-babanın çocuk çocuğundan mesul olduğu, sadece kendilerini cehennem azabından kurtar-

malarının yeterli olmadığı, gücü yettiğince ailesini de cehenneme götürecektir. Yani ebeveynler, çocuklarının dünyevî refahını sağlamak için maddi ihtiyaçlarını temin ettiği gibi, uhrevî hayatında da cehenneme yakıt olmamaları için gerekli mânevî tedbirleri almaları gerekmektedir.

Efendimiz (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur:

“Hepiniz çobansınız, sürünüzden mesulsünüz. Yönetici bir çobandır. Erkek ailesinin çobanıdır. Kadın da evinin ve çocuklarının çobanıdır. Neticice itibariyle hepiniz çobansınız ve hepiniz idâre ettiklerinizden sorumlusunuz. (Buhârî, Nikâh: 91)

Bu hadis-i şerifte çoban ve sürü benzetmesi yapılarak, sorumluluk ve mesuliyetin önemine işaret edilmiştir. Çoban,

saflığı ve samimiyeti temsil eder. Kendisine emanet edilen sürüye şefkat ve merhametle davranıp onları en güzel otlaklarda yaymaya çalışır, onlara kol kanat gerip kurda kuşa yem etmez.

Dolayısıyla ebeveynler de çoluk çocuğunun çobanıdır ve onlardan mesuldür. Anne-baba çocuklarına karşı şefkat ve merhametle davranmalı, her türlü tehlikeye karşı koruyup gözetmelidir. Onların maddi ve mânevi ihtiyaçlarını karşılayıp ahlâklı ve erdemli iyi birer insan olmaları için ellerinden gelen gayreti göstermelidir.

Çocuğun ilk mektebi evi ve ailesi, ilk hocası ise anne ve babasıdır. Çocukların yetişmesi konusunda etkileri çok büyük olduğu için ebeveynlerin bu konudaki sorumlulukları da büyüktür. Çünkü çocuklar, karakter ve kişiliklerinin oluştuğu en önemli yaşlarını anne ve babalarının yanında geçirdikleri için, onların bütün davranışlarını adeta videokaset gibi hafızalarına kaydederek ve onları taklit edip örnek alırlar.

Efendimiz (*Sallallahü Aleyhi ve Sellem*), anne-babanın çocuklar üzerindeki etkisinin ne kadar büyük olduğunu ifade sadedince şöyle buyurmuştur:

“Her doğan çocuk İslâm fitratı üzere (temiz ve günahsız olarak) doğar. Daha sonra anne-babası onu (kendi inançlarına göre) Yahudi, yahut Hristiyan veya Mecûsi (ateşperest) yapar.”

(*Buhârî, Cenâiz, 92*)

Hadis-i şerif’te ifade edildiği üzere bütün çocuklar İslam fitratı üzere, tertemiz, lekesiz ve günahsız bir şekilde doğmaktadır. Ancak bu temiz yaratılış, çocukluk devresinden itibaren ailenin etkisiyle değişmeye elverişli olduğundan, anne-babaya büyük bir sorumluluk düşmektedir. Onların yapması gereken; çocuklarının bu temiz fitratını muhafaza etmek, aynı sâfiyetle kalabilmesi için ellerinden gelen gayreti göstermektir.

Tabi söylemek kolaydır ama bunu tatbik edebilmek hiç de kolay değildir, özellikle de günümüzde...

Zira günümüz dünyasında ahlâklı ve erdemli çocuklar yetiştirmek her geçen gün daha da zorlaşmaktadır. Çünkü çevre faktörü, kötü arkadaşlar, internet, televizyon ve toplumun da etkisiyle çocuklar temiz fitratlarından uzaklaşıp malesef yanlış ve bâtil yollara sürüklenebilmektedirler.

Tabi çevre faktörünün, çocukların yetişmesini ve eğitimi nasıl etkilediği konusuna girmezden önce, anne-babanın yediği-içtiği ve yaşadığı hayat tarzının, doğacak çocuklarına etkisi hakkında birkaç kelâm etmek istiyorum. Çünkü her ne kadar çocukların eğitim ve terbiyesi dünyaya geldikten sonra başlıyor olsa da, asıl çocuk eğitimi çok daha öncesine dayanmaktadır.

Çocuk Eğitimi Eş Seçimi İle Başlar

Aileler üzerinde yapılan pek çok araştırmada; eş seçimi konusunda hassasiyetleri olmayan, evlilik temellerini sağlam bir şekilde atmayan ailelerde, çocukların eğitimiyle ilgili sorunların daha çok yaşandığı ortaya çıkmıştır. Onun için eş seçimi, çocuk terbiyesinde en önemli adımlardan birisi olarak kabul edilir. Çünkü insan eşini seçtiğinde, çocuğunun anne veya babasını da seçmiş olur. Evlendiğiniz kişinin karakteri, huyu-suyu, birtakım genetik özellikleri mutlaka çocuklarınıza da geçer. Nitekim Efendimiz (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) eş seçimi üzerinde önemle durmuş ve bu konudaki tavsiyelerinden birinde:

“Bir kadın, şu dört şey için nikâhladır. Malı için, soyu-sopu için, güzelliği için yahut dindarlığı için. Sen dindar

olanını seç ki, elin bereket bulsun (sıkıntı çekmeyesin)” (Buhârî, Nikâh, 15, Müslim, Radâ, 53) buyurmuş, eş seçerken dikkat edilmesi gereken en önemli kriterin **“dindarlık”** olması gerektiğini ifade etmiştir. Tabi müteakabiliyet ilkesinden hareketle, kadınlar da aynı şekilde evleneceği erkeğin **“dindar”** olanını tercih etmelidirler.

Dindarlığın öne çıkarılmasının sebebi; temeli sağlam bir aile kurup dünya ve ahiret saadetinin elde edilmesinin yanında, sağlıklı ve dindar bir nesil yetiştirebilmektir.

Anne-Babanın Yediği Gıdaların Çocuğa Etkisi

Efendimiz (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle buyrulmuştur.

“Yiyip içtikleriniz helâl ve temiz olsun! (Çünkü) Çocuklarımız, bunlardan hâsıl olur”

Hadis-i şerif’te de zikredildiği üzere çocuğun eğitimi, henüz ana rahmine bile düşmeden ebeveynin yediği gıdalarla başlamaktadır, diyebiliriz. Eğer onların yediği-içtiği gıdalar helâl, bedenleri de mânen temiz olursa, bu durum doğacak çocuklarına da sirâyet etmektedir. Onun için ebeveynler, doğacak çocuklarına etkisi olması hasebiyle yediklerinin helâl ve temiz olmasına çok dikkat etmeleri gerekmektedir.

Eskiden annelerimiz, eşlerini işe gönderirken; “aman bey, helâlinden kazan ve sakın bize haram para getirme! Açlığa dayanırız, fakat cehennem ateşine dayanamayız.” Derlerdi.

Yine anne-babalar oğullarına gelinlik kız ararlarken “**helal süt emmiş**” biri olmasına özellikle dikkat ederlerdi. Aslında bu ifadelerin temelinde, hayırlı evlat yetiştirmek ve geride hayırlı bir nesil bırakabilmek arzusu yatmaktadır.

* * *

Selef-i sâlih in de bu konuda çok dikkatli davranır ve temkinli hareket ederlermiş. Hatta evlendikleri zaman kırk gün zifafa girmezlermiş. Çünkü nikâhına aldıkları eşlerinin, baba evindeyken yediği-içtiği gıdaların, haram mı yoksa helal mi, olduğunu bilemedikleri için; şayet bilmeden de olsa haram lokma yemişlerse, bu kırk gün zarfında haramın eseri vücuttan tamamen temizlensin isterlermiş. Tabi kendileri, evlerine getirdikleri gıdaların helâl olduğuna emin oldukları için, bu konuda herhangi bir şüpheye mahâl kalmaz ve böylece zifafa girerlermiş.

Bu konuyla alakalı olarak rivâyet edilir ki:

Mübârek b. Vâzih el-Hanzalî, Merv şehri Kadı’sının kızıyla evlenenince, kırk gün gerdeğe girmemiş. Kadı efendi bu durumdan haberdar olunca, damadını çağırmış ve kızına niçin yaklaşmadığını sormuş. Mübârek b. Vâzih el-Hanzalî, Merv şehri Kadısı olan kayın pederine demiş ki:

- Efendim! Siz bu şehrin kadısısınız ve bu vesileyle size birçok hediyeler geliyor.

Bu gelen hediyeler de hangi şartlarda kazanılmış elde edilmiş bilmek mümkün değil. Ola ki kızınız da size gelen bu hediyelerden yemiş olabilir. Dolayı-

sıyla tedbirli davranıp şüpheden uzak durmak adına, kırk gün bekleyip o yiyeceklerin vücuttan temizlenmesini bekledim. Maksadım, şayet Rabbim bize bir evlat ihsan ederse, onun sâlihlerden olmasıdır. Başka bir niyetim ve düşüncem yoktur efendim...

Haram ve şüpheli şeylere yaklaşımdan imtina ederek, eşine helâlinden yedirip içiren Mübarek b. Vâzih el-Hanzalî, kırk gün geçtikten sonra zifafa girmiş ve ehline yaklaşmış. İşte bu izdivaçtan Allah-u Teala onlara nur topu gibi bir erkek evlat ihsan etmiş. Adını ise **Abdullah** koymuşlar.

Abdullah ismindeki bu çocuk, ilerde büyük bir allâme olan **Abdullah İbni Mübarek**’ten başkası değildir.

Büyük zâtların ibret dolu hayatlarını okuduğumuzda, onların muhtereme annelerinin bırakın haram gıdalar yemelerini, şüpheli yiyeceklerden dahi uzak durduklarını ve örnek alınacak İslâmî birer hayat yaşadıklarını görüyoruz.

Yine İmâm-ı Âzam (Rahmetullahi aleyh)’in babası **Numan b. Sabit**’in, ısırıldığı elmanın boğazına kaçan suyunu helâl ettirmesi konusundaki meşhûr hikâyeye, herkes tarafından bilindiği için burada tekrar zikretmiyorum. Ancak müthiş bir hafızaya sahip olan İmâm-ı Âzam, çocuk denecek yaşlarda üç gün gibi kısa bir sürede hafız olmuştur. Bunun üzerine muhtereme annesinin şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

“Benim oğlum bir günde de hafız olurdu ama babası o elmanın suyunu yutmasaydı.”

Hâmile Bir Anne Nelere Dikkat Etmeli

Anne karnındaki bebeğin gerek sinir sisteminin, gerekse uzuvlarının olumlu veya olumsuz yöndeki gelişimi, annenin hamileliği süresince meşgul olduğu şeylere göre iyi veya kötü yönde etkilenmektedir. Şayet anne hamilelikte sigara, alkol ve uyuşturucu gibi bir takım zararlı maddeler kullanıyorsa; havasız ve sigara dumanının yoğun olduğu ortamlarda bulunuyorsa, o annede gebelik kaybı, bebeğin kusurlu doğması ya da düşük yapma gibi riskler görülmektedir. Ayrıca bu durum, anne karnındaki yavrunun beyin gelişimini de kötü yönde etkilediği için akıl ve zekâsına tesir etmekte, çocuğun ilerde öğrenme zorluğu çekme ve davranış problemleri yaşama riskini artırmaktadır.

Bu yüzden, bebeğinin hem rûhen hem de bedenen sağlıklı olmasını isteyen anneler, özellikle hamilelik döneminde kötü alışkanlıklardan ve kötü ortamlardan uzak durmalı, sağlıklı ve dengeli beslenmeye gayret etmelidirler.

Hamilelik döneminde bebekler maddi yönden etkilendiği gibi, mânevi yönden de etkilenirler. Onun için hâmile bir anne, yediklerinin helâl olmasına dikkat ettiği gibi; dedikodu ve gıybetin yapıldığı, kötü ve çirkin sözlerin söylendiği ortamlardan da uzak durmalı; şarkı ve türkülerin çalındığı, haramların işlendiği meclislerde bulunmamalıdır.

Son yıllarda yapılan araştırmalar neticesinde; hamile olan bir annenin ruh hali, bulunduğu ortam, hatta dinlediği şeyler dahi bebeğini etkilediği ortaya

çıkmıştır. Bu araştırmalarda, çocuğun anne karnında iken dış dünyadaki sesleri duyabildiği, annesinin mutluluğundan, hüznünden, acısından, sıkıntı ve streslerinden etkilendiği anlaşılmıştır.

Dolayısıyla bir anne çocuğuna hamileyken Allah-u Teala'yı zikretmeyi, Kur'an okumayı ve hamd etmeyi artırmalıdır. Çünkü Allah-u Teala'nın zikriyle kalbi mutmain olan annenin gönlü ferahlayıp iç huzuru artıracığından, bu durumun bebeğin huzuruna da katkısı olacağı konusunda hiç şüphe yoktur.

Yapılan bir deneyde; anne karnındaki çocuklara Kur'an-ı kerim'den belirli bir sayfayı dinletmişler. Doğumdan sonra, çocukların anne karnındayken dinledikleri o sayfayı, başka sayfalara oranla daha kolay ezberledikleri tespit edilmiştir.

Yine tecrübeyle sabit olan bir diğer husus da şudur:

Bebek doğduğu zaman, şayet kırkı çikana kadar bebeğin başında, onun duya-bileceği şekilde hatim indirilirse, o çocuk diğer akranlarına nazaran Kur'an-ı kerim'i daha kolay ezberler ve daha çabuk hafız olur.

Dolayısıyla çocuklarının hafız olmasını isteyen anne-babalar, bu tecrübeleri dikkate almalıdırlar.

Emdiği Sütün Çocuğa Etkisi

Anne sütünün, çocuğun ruh sağlığı ve karakter yapısına etki ettiği, tıbbî araştırmalar neticesinde sabit olmuştur. Annenin karakter yapısı, kişilik özellikleri,

duygusal yapısı ve ruh hali, emzirdiği süt ile çocuğa taşınmaktadır. Nitekim Enes İbni Malik (*Radyallahü anh*)’dan rivayet edildiği üzere, Resûlullah (*Sallallahü Aleyhi ve Sellem*) şöyle buyurmuştur:

“Ahmak kadınlar çocuklarınızı emzirmesin! Çünkü süt etki eder.”

Yine Hz. Aişe (*Radyallahü anhâ*) annemiz, Rasûlullah (*Sallallahü Aleyhi ve Sellem*)’in:

“Ahmak kadınlara çocuk emzirtmeyin” buyurduğunu nakletmiştir.

Emzirilen sütün çocuğun tabiatına tesir etmesi sebebiyle, ahmak kadının sütünü emen çocuğun da ahmak olması ihtimali vardır. Onun için çocuklara sütanne seçerken, onun helâl ve harama dikkat eden sâliha bir kadın olmasının yanında ahmak olmamasına, akıllı ve ahlâklı olmasına da dikkat etmek gerekir. Zira onun huyu çocuğa da tesir edecektir. Nitekim bir başka Hadis-i şerifte ise: **“Çocuk süte göredir”** buyrulmuştur.

Ulema ve süleha, bu hadis-i şeriflere de bakara; **“Süt devresinde çocuğa verilen süt, tabiat ve karakteri değiştirir.”** Prensibini, kendilerine rehber edinmişlerdir. Evlatlarına sütanne bulma konusunda çok titiz davranmışlar; onların haram yemeyen kimseler olmasının yanında aslı-nesli temiz, akıllı, dindar ve güzel ahlâklı olmasına da dikkat etmişlerdir. Bu konularda zafiyeti olan veya hiç tanımadıkları bir kadının sütünü, kesinlikle çocuklarına emdirtmemişlerdir.

Rivayet edilir ki; Ebû Muhammed el-Cüveynî bir gün evine geldiğinde, henüz süt emme yaşındaki çocuğunu, annesinden başka bir kadının emzirdiğini görmüş. Hemen çocuğu kadının elinden

kaptığı gibi, baş aşağı tutarak karnını sıvazlamış ve parmağını ağzına sokarak çocuğun emdiği sütü kusturmuş. Ve demiş ki:

“Çocuğun ölüm zorluğunu kolaylaştıracak bile olsa, annesinden başkasının sütünü emzirmek sûretiyle çocuğun karakteri ifsâd edilmemelidir.”

Bu çocuk büyük âlim İmam Ebû'l-Me'âlî'dir. İlerde büyük bir allame olmuş yaptığı birçok başarılı ilmî münazaraya damgasını vurmuştur. Ancak bu ilmî münazaralar esnasında zaman zaman diline tutukluk geldiği de olmuştur. Bunun sebebini de, o kadının sütünden midesinde geri kalan miktarın tesirinden dolayı olduğunu söylemiştir.

Dolayısıyla İslâm uleması ittifakla; haramdan hâsıl olacak sütte bereket ve hayrın olmadığını, bu çeşit sütle beslenen çocuğun habis bir tînete sahip olacağını ifade etmişlerdir.

Buraya kadar özetle anlattıklarımız, çocuğun fiziki eğitim sürecine başlamadan önce, anne-babanın bu konudaki mesuliyetleriyle alakalıdır. Bu süreçte dikkatli ve temkinli davranan anne-babalar, bundan sonra da çocuklarının eğitimi için her türlü imkânlarını seferber etmeli, onların dine, vatana ve millete faydalı birer insan olmaları için ellerinden gelen gayreti göstermelidirler. Zira toplumların yetişen yeni nesilleri, o toplumun kaderidir. Ve ülkelerin geleceği, yeni nesillerin ellerinde şekillenecektir.

Yazımızı Zekeriyya (*Aleyhisselam*)’ın duâsı ile bitirelim:

“...Rabbim! Bana katından temiz bir nesil bahset...” (*Âl-i İmran, 38*)

Bir Sahâbîyi Tanıyalım

ABDULLAH İBİNİ ÖMER

(Radiyallâhü Anhüma)

- 3. Bölüm -

Abdullah İbni Ömer (*Radiyallahü anhüma*) gençliğinde bir rüyâ görmüştü. Bu rüyasında ipek bir kumaş parçasının üzerine binmiş uçuyor ve Cennette istediği yerlere konuyordu. Bu sırada birileri onu Cehenneme götürmek istedi. Bunun üzerine hemen karşısına bir melek çıkıp ona korkmamasını söyledi. Sonra onu alıp tekrar Cennete götürdü.

Gördüğü bu rüyâyı ablası Hz. Hafsa (*Radiyallahü anha*) annemize anlattı. O da, bu rüyâyı Resûlullah (*Sallallahü Aleyhi ve Sellem*)'e aktarınca, şöyle buyurdu:

- Abdullah ne iyi insan, bir de gece namazı kılsa!

Abdullah İbni Ömer (*Radiyallahü anhüma*), Resûlullah (*Sallallahü Aleyhi ve Sellem*)'in bu sözünü işittikten sonra, ömrü boyunca gece namazını hiç bırakmadı.

Ebu Gâlib anlatıyor:

- Abdullah İbni Ömer (*Radiyallahü anhüma*) Mekke'ye geldiği zaman, bize misâfir olurdu. Geceleri kalkar, teheccüd namazı kılar. Bir gece sabah namazı yaklaştığı zaman, bana dedi ki:

- Ya Eba Galib! Kalkıp namaz kılmayacak mısın? Hiç değilse Kur'an'ın üçte birini okursun! Bunun üzerine ben:

- Sabah yaklaştı ve bu kadar kısa zamanda Kur'ân-ı kerîmin üçte birini nasıl okurum? deyince

- İhlâs süresini okursun. Çünkü o Kur'an'ın üçte birine denktir, dedi.

Abdullah İbni Ömer (*Radiyallahü anhüma*), kendilerini İslam'ı öğrenmeye adayıp başka işle meşgul olmayan "Suffe Ashâbı"nın da ileri gelenlerindendi. Mescidi Nebevî'nin "Suffe" kısmında yatıp kalkanlardandı. Dünya malına itibar etmez, yüksek makam ve mevkilere zere kadar önem vermez, geceleri namazla geçirir ve Resûlullah (*Sallallahü Aleyhi ve Sellem*)'in sünnetine uygun bir hayat yaşardı. Vefatından sonra ise, O'na olan sevgisinden dolayı namaz kıldığı yerleri öğrenip oralarda namaz kılar, yürüdüğü yollarda yürür, gölgelendiği ağaçların altında oturur, kurumasınlar diye onları sulardı. Hatta O'nun bu halini görüp yadırgayanlar bile olurdu.

Resûlullah (*Sallallahü Aleyhi ve Sellem*)'in selâmlaşma konusundaki tavsiyelerini yerine getirme hususunda da son derece titiz davranırdı. Bundan dolayı, hiçbir işi olmasa bile sadece müslümanlarla selâmlaşmak için dışarı çıkar, büyük küçük karşılaştığı herkese selâm verirdi.

Abdullah İbni Ömer (*Radiyallahü anhüma*) şekil ve şemâl hususunda babası Hz. Ömer (*Radiyallahü anh*)'a çok benzerdi. Uzun boylu ve esmerdi. Sakalı ağardığı zaman koyu sarıya boyardı. Zira sakalının rengi de koyu sarıydı. Ebû Seleme b. Abdurrahman şöyle demiştir:

"Abdullah İbni Ömer fazilette de babası Hz. Ömer'e çok benzerdi. Lakin Hz.

Ömer kendisinin benzerlerinin çok olduğu bir zamanda yaşadı. Fakat Abdullah İbni Ömer ise, kendisinin benzeri bulunmayan bir dönemde yaşamıştır.”

Soğukkanlı ve yumuşak huyluydu, ahlâken Resûlullah’a benzetilirdi. Çok mütevazı idi, kibir duygusuna kapılma endişesiyle sade giyinirdi. Birisi Abdullah İbni Ömer (*Radyallahü anhüma*)’ya: **“Ey insanların en iyisi”** diye hitap edince, o kişiyi hemen ikaz etti ve şöyle buyurdu:

- **“Ben insanların en iyisi değilim. İnsanların en iyisinin oğlu da değilim. Ben sadece**

Allahü Teâlâ’nın bir kulumum. O’nun rızâsını bekler, O’ndan korkarım. Siz böyle övmeye devam ederseniz, insanı helâk edersiniz.”

Bir defasında, kendini bilmez biri peşine takılarak ardından geldi ve ona hakaret etti. Buna rağmen o hadsiz kişiye ağzını açıp tek bir kelime bile cevap vermedi, evine girerken ona döndü ve sadece; **“Ben ve kardeşim Âsım kimseye sövmeyiz”** demekle yetindi.

Ömrü boyunca Rasûlullah (*Sallallahü Aleyhi ve Sellem*)’in hadislerini İslâm ümmeti arasında yaymakla meşgul olan Abdullah İbni Ömer (*Radyallahü anhüma*), muhaddisliğinin yanı sıra fakîh bir sahâbî olduğu da bilinen bir husustur. Babası Hz. Ömer (*Radyallahü anh*)’ın fikhî kanaatlerinin büyük ölçüde tesiri altında kaldığı ve onun hükümleriyle amel ettiği görülmektedir. Ancak ictihâdına uymayan konularda babasına muhâlefet etmekten de çekinmemiştir

Abdullah İbni Ömer (*Radyallahü anhüma*) uzun bir ömür sürmüş, Rasûlullah (*Sallallahü Aleyhi ve Sellem*)’den sonra altmış yıl müddetle fetva vermiştir. Ömrünü Medine’de geçirmiş ve orada bulunan fıkıh âlimlerinin birçoğu, fetvalarında O’nun derin ilminden faydalanmışlardır. Ehl-i Sünnet’in dört imamından biri olan İmam-ı Mâlik (*Rahimehullah*)’ın fikhî, Abdullah İbn Ömer (*Radyallahü anhüma*)’nın fetvaları ile doludur.

Fetva verme konusunda çok ihtiyatlı hareket eden Abdullah İbn Ömer (*Radyallahü anhüma*) şöyle demiştir:

“İlim üçtür: 1- Allah-u Teala’nın konuşan kitabı. 2- Resûlullah (*Sallallahü Aleyhi ve Sellem*)’in devam eden sünneti. 3- “Bilmiyorum” sözü.

Tabiîn döneminin ünlü hadis ve tefsir âlimlerinden olan Mücâhid İbni Cebr şöyle anlatıyor:

Abdullah İbni Ömer (*Radyallahü anhüma*)’ya çetin bir dini mesele soruldu. O **“Bilmiyorum”** dedi. Kendisine **“Niçin cevap vermiyorsun?”** denildiğinde

- **Bunda yadrganacak bir şey yok. İbni Ömer’e bilmediği bir şey soruldu, O da ‘bilmiyorum’ dedi,** diye cevap verdi.

Ukbe b. Müslim anlatıyor:

Abdullah İbni Ömer (*Radyallahü anhüma*)’nın yanında otuz dört ay kaldım, kendisine sorulan sorulara; **“Bilmiyorum”** karşılığını verdiği çok oluyordu.

Yine bununla alakalı olarak Nâfi‘ şöyle anlatıyor:

“Adamın biri Abdullah İbni Ömer (*Radyallahü anhüma*)’ya bir mesele sordu. O, başını önüne eğerek sustu, cevap vermedi. Adam sorduğu soruyu duymadığını zannederek:

- **Allah-u Teala’nın rahmeti üzerine olsun, sanırım sorumu işitmedin? dedi. Bunun üzerine Abdullah İbni Ömer (*Radyallahü anhüma*) dedi ki:**

- **İşittim!.. Bize yönelttiğiniz sorulara verdiğimiz cevapları, Allah-u Teala’nın bizden sormayacağını mı zannediyorsunuz? Soru sorduktan sonra bizi kendi hakimimize bırakın ki, soru üzerinde düşünelim. Eğer yanımızda cevabı varsa veririz, yoksa “bilmiyoruz” deriz.**

DEVAM EDECEK

DR. İHSAN ŞENOCAK

RUMELİ'DEKİ ANADOLU: GOSTİVAR

Yolun kıymeti, menzilden gelir.

Dünyanın kıymeti de menzilinin âhiret olmasıdır.

Mü'min her yola çıkarken “Büyük Menzil” olan ahirete gidiyor gibi hazırlık yapar, yakınlarıyla helalleşir. Kalkandelen'den Gostivar'a giderken zihnimde dünyayı, Büyük Menzil'in yolu kabul edip geride sadaka-i câriye olan eserler bırakan ecdat vardı.

GÖÇLER

Farklı zamanlarda Balkanlar'dan Türkiye'ye olan göçlere umûmî mânâda bakıldığında bunun bir proje olduğu anlaşılmaktadır. Emperyalist bir irade Balkanlar'dan Osmanlı/İslâm izini silmek için Müslümanları tehcire zorladı. Göçler, bütün Balkanlar'ı Müslümanlar aleyhinde olacak şekilde etkiledi. Zaman sonra Türkiye'den Rumeli'ye dönmek isteyenlere hiçbir ülke pasaport vermedi.

Allah Rasûlü'nün (*Sallellâhu Aleyhi ve Sellem*): “Mekke fet-hinden sonra artık hicret yok; fakat cihad ve niyet vardır. Öyleyse cihada çağrıldığınız zaman hemen katılın.”¹ hadisi göç stratejisinde esas alınsaydı Balkanlar'da kâfirler lehine gelişen kararlar alınmamış olacaktı.

GOSTİVAR KONFERANSI

Gostivar'da ilki konferans olmak üzere üç programımız vardı. Konferansa Makedonya'nın yanı sıra Kosova'nın farklı bölgelerinden gelen genç kardeşlerim ağırlıkta idi. Elhamdü-lillah... Ali Haydar Efendi Hazretleri sohbet meclisinde bir hafıza aşr-ı şerif okutur sonra da “Bu hafız efendi Kur'ân-ı

Kerim'in her yerinden okuyabilirdi. Lâkin burayı ihtiyar etmesi, Allah Teâlâ'nın bu mekanda bu âyetleri konuşmamızı murad ettiğine delalet eder." der, tilavet edilen âyet-i kerimeleri tefsir ederdi.

Biz de "**Âdâtu's-Sâdât, Sâdâtu'l-Âdât / Büyüklerin âdetleri, âdetlerin büyükleridir.**" sözünden hareketle konuşmaya okunan aşr-ı şerifin tefsiriyle başlıyoruz.

İshak Daniş Hoca'nın okuduğu ayet-i kerimeleri tefsirle başladığım konuşmada -özetle- şunları söyledim:

Siz Murabıtlar'ın çocuklarısunuz kardeşlerim! Siz büyük bir tarihin evlatlarısunuz. Babalarınız bu toprakları Mekke-i Mükerrime, Medine-i Münevvere ve Kudüs-ü Şerif'in uç karakolu olarak gördü, murabıt olarak bu diyarlarda nöbet tuttu. Siz, o salih babaların vefalı çocuklarısunuz.

Hazreti Zekeriyya (*Aleyhisselâm*) kemikleri zayıflamış, saçları ağarmış bir hâlde Rabbi'ne yalvarırken "Doğrusu ben, arımdan iş başına gelecek olan yakınlarımdan endişe ediyorum; karım da kısırdır. Tarafından bana yerimi alacak bir halef ver! O, Yakub'un dâvâsına vâris olsun" diye dua etmişti.²

Atalarınız küfürle burada hesaplaştı. Burada son nefeslerini verirken evlatlarının dâvâlarına "hayru'l-halef" olmalarını niyaz etti. Onlar, canları pahasına da olsa küffarın Anadolu'yu çiğneyerek Kudüs'e, Medine'ye ulaşmasına müsaade etmedi.

Osmanlı'dan sonra yetim kalan Rumeili çiğnenirken onlar, Hazreti Zekeriyya (*Aleyhisselâm*) gibi, Allah Teâlâ'dan hayırlı evlatlar niyaz etti. Sizler o duaların bereketisiniz. İçinizdeki iffet abidesi gençleri, Avrupa'nın şehvet ateşinde yanmayan müstakim müminleri çağın Yahyaları olarak selamlıyorum.

SAAT CAMİİ'NDE SABAH NAMAZI

Konuşmadan sonra gençlerle bir çay ocağında hasbihal ettik. Sabah Saat Camii'nde buluşmak üzere selamlaşp, ayrıldık. Saat Camii... Cemaat arasında Gostivar dışından gelen gençler de vardı. İshak Hoca sabah namazında Kasas Suresi'nin sonlarını okudu. Ben de okunan ayet-i kerimelerden hareketle şunları söylemeye çalıştım:

Dünyevileşmenin Firavun, Karun ve Bel'am'dan oluşan üç atlısı var... Karun Kıssası ile alâkalı okunan ayet-i kerimeler servetle gelen inhitatı anlatmaktadır. Hazinelerinin anahtarlarını ancak güçlü kuvvetli bir birliğin taşınmasından cesaret alan Karun, "Bu serveti sahip olduğum bilgi sayesinde elde ettim."³ diyerek Allah Teâlâ'ya kafa tutmuştu.

Gostivar Saat Camii

Gostivar Camii Saat Kulesi

Bununla serveti üzerindeki ilahi tasarrufu reddetti. “Gösterişli bir şekilde kavminin karşısına çıktı.”⁴ Dünyaya meftun olanlar, “Keşke Karun’a verilenin bir benzeri bize de verilseydi! Doğrusu o çok şanslı.”⁵ dedi.

İlim verilenler ise onları “Yazıklar olsun size!”⁶ diyerek ikaz etti ve hazinelerinin anahtarını güçlü bir kadronun taşıyabildiği Karun’u, Allah Teâlâ bir emirle yok etti: “Sonunda biz onu ve evini barkını yerin dibine geçirdik.”⁷

Kardeşlerim! Batı uygarlığı Karun medeniyetidir. Karunlar insanlardan alır, lâkin vermezler. Öldüklerinde ise geriye hazinelerinin anahtarını güçlü birliklerin zorlukla taşıyabildiği servetler bırakırlar. Fukara onların kapısına gidince “Bu serveti ben kazandım. Allah Teâlâ -haşa- taksimine karışmaz.” derler. Arabaları, evleri, işyerleri fakirin alâkasını cezbedip hayran bırakma üzerine tasarlanmıştı.

Kasas Suresi’nin 79. ve 80. ayet-i ke-

rimeleri insana servete göre kıymet verenlerin hayranlığını ve salihlerin onları zemetmesini anlatırken, ‘Bakmayın onların servetlerine. Eğer kendinizi bundan alıkoyamıyorsanız, onların ölüm anlarını düşünün. Başkalarının yoksullaşması üzerine kurdukları saltanatı, hesabı verilmek üzere dünyada bırakıp gidecekler. Karun uygarlığından geriye acılar, ızdıraplar; Osmanlı gibi İslâm Medeniyeti’nden ise hanlar, hânumanlar, hamamlar, camiler kalır. Biri için servet vebal, diğeri için kurtuluş sebebi olur.

Kur’ân-ı Kerim bize ne olmamızı anlattığı gibi nerede durmamızı, dünyadaki sa’y u gayretten ne hasıl olması gerektiğini de anlatıyor: “İşte ahiret yurdu... Biz onu yeryüzünde böbürlenme derdi olmayan ve bozgunculuk peşinde koşmayan kimselere veririz.”⁸

AŞ EVİ

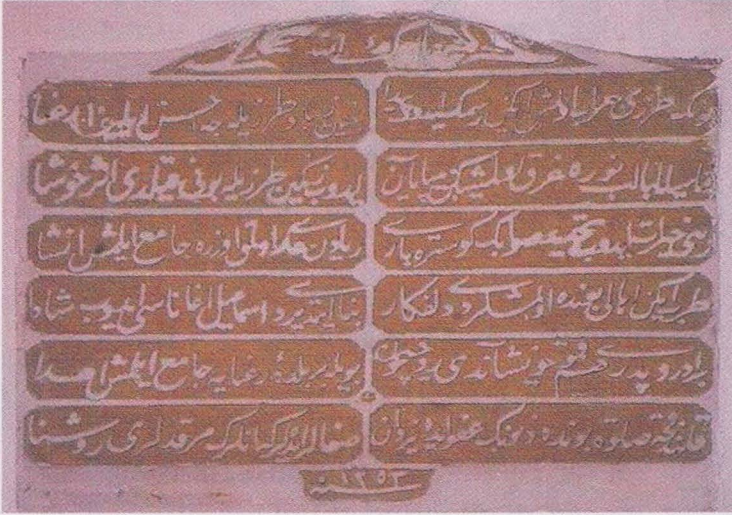
İslâm cemiyetinde zengin, infak ederek fakirin dünyasını imar; fakir de dua ile zenginin ahiretini ihya eder. Virdi “Ente’l-Bâkî / Bâkî olan yalnız sensin ya Rabbi!” olan müminler “Bâkî” olana ulaşmak için “fâni” olan dünyadan geçmeyi cana minnet bilirler.

İnfakı vazife olarak gören bir avuç Müslüman, Gostivar’da bir aş evi açma kararı verir. Bunda ise Gostivarlı bir Arnavut gencin hikayesi etkili olur. Hikaye şöyle... Arnavut gencin babası o çok küçükken ölür, anne de ayrılır... Çocuk sokaklarda büyür. Bu süreçte her türlü batağa saplanır.

Nihayet yağmurlu bir günde sokakta yere düşen bir kağıtta besmele olduğunu fark eder ve kaldırır. Gece bir rüya görür... Rüyada “O hâlde sakın yetimi ezme!”⁹ mealindeki ayeti okur.

İnsanların ayyaş diye meclislerinden dışladığı genç rüyasının tesirinde kalır, tevbe eder, Hakk'a yönelir. Lâkin uyuşturucu, bedenini ileri derecede tahrip ettiğinden iş hayatına tutunamaz, hâliyle aş da bulamaz. Aş evinin bânîlerinden Musa kardeş ve arkadaşları, zor durumda olanlara aş bulmak ya da aşımızı onlarla paylaşmak vazifemiz deyip yola çıkar. Neticede aş evi kurulur.”

Açılıştaki İshak Hoca Bakara Suresi'nden (267- 274) okudu. Aş evi açılışıyla tam bir muvafakat arz eden ayet-i kerimeleri tefsir sadedinde şunları söyledim:

Gostivar Saat Camii'nin Kitabesi

“Kardeşlerim! Allah Teâlâ ‘Kazandıklarınızın ve ürünlerinizin iyilerinden vereceksiniz.’(267) buyuruyor. Buraya ‘Kendinizin, ancak göz yumarak, alabileceği düşük ve bayağı şeyleri vermeye kalkışmayın.’(267).

Sahâbe en güzelini, en sevdiğini verdi. Ömer ibni Abdülaziz şeker torbaları alır, onları sadaka olarak dağıtırdı. Kendisine, ‘Niçin para değil de, şeker infak ediyorsun?’ diye sorulduğunda, “bana göre şeker paradan daha sevimli. Ben de ayete ¹⁰ uyup en sevdiğimden veriyorum.” demişti.

Verirken şeytan önünüzde duracak, ‘İçi-

nize yoksulluk korkusu düşürülecek.’¹¹ Verme! diyecek ona aldanmayın. Allah Azze ve Celle'nin af ve mağfiretine odaklanın.”

Surenin devamındaki ayet-i kerimeleri okuyup sahâbeden misaller getirerek infak ahlakından bahsettim. Ayrılırken mezkûr Arnavutla da selamlaşıp, kısa bir hasbihal ettik.

KAMBER HOCA

Bütün planlarını Müslüman'la İslâm arasındaki rabıtayı koparmak üzerine bina eden Emperyalizma, Osmanlı'dan sonra harf inkılabı yaparak milletin kitapla, sünnetle ve tarihle irtibatını kesti. Hocaları öldürerek ya da itibarsızlaştırarak yeni yetişen nesli İslâm'ın konuşulmadığı ya da aşağılandığı bir hayata mahkum etti.

Emperyalizma bütün bu yöntemleri Rumeli'de de uyguladı. Mabetsiz ve âlimsiz kalan Müslümanlar evlerine kapanarak direndi; çocuklarına sadece Müslüman olduklarını söyleyebildiler. Hayatta kalan birkaç alim her türlü bedeli göze alarak Tito zamanında da gizli gizli talebe yetiştirmeye devam etti.

Gostivar'da “Bu kahramanlardan kim var?” diye sorunca hepsi birden, “Yukarı Banisa'dan Kamber Hoca namındaki zat” dedi. Yıllarca ders okutan, çok sayıda hafız yetiştiren bu Kamber Hoca sekaratı mevtinde etrafında toplanan talebelerine şöyle vasiyet etmiş: “Evlatlarım! Siyasi baskılardan dolayı bazı mevzuları size tam olarak öğretemedin. Siz ulemâyı bulun, o mevzuları derinlemesine araştırın, sözlerimden hakikate aykırı olanları çöpe atın.”

Bilâd-ı İslam'da, İslâm da bitmez, Kamber Hocalar da. Çünkü Allah Teâlâ ideolocyalara “fenâ” hükmünü, İslâm'a ise “bekâ” mührünü vurmuştur.

BİR OSMANLI KONAĞI

Aşevi açılışından sonra Risale-i Nur talebesi iki kardeş gelip, “Hocam! Gostivar’da Devlet-i Aliyye zamanından kalma birkaç konaktan biri bizde emanet, buyurun çaya gidelim.” deyince vakit dardı lâkin gitmemiz gerektiğini düşündüm.

Zira belki bazı kardeşler onları da Amerikalı Adam’dan dolayı dışlar, “Hepiniz aynısınız.” der ve iman hizmetine gölge düşerse vebalimiz olur, düşüncesiyle “tamam” dedim. Kardeşliğimizin tahakkuku, Said Nursi Hazretleri’nin yolunun mahza İslâm yolu olduğunu lisan-ı hâl ile de ifade etmek için programı tertip eden kardeşlerle yolun bir kısmını arabayla, bir kısmını da hızlı adamlarla kat ederek konağa vardık. Hanenin varisine, “Hikayesini anlatır mısınız?” deyince şunları söyledi:

“Gostivar ve çevresinde Balkan savaşlarında olduğu gibi, ikinci cihan harbinden sonra da çok sayıda mümin öldürüldü, mallarına el konuldu. Tito’nun adamları bu konağın banisi olan ve kuyumculuk yapan dedemizi karakola çağırıp altınların yerini söylemesini istedi, söylemeyince darbetti.

Lâkin dedem, “Müslüman malı kâfire verilmez.” diyerek sustu, altınların yerini söylemedi. Nihayet işkence esnasında dedemin boğazını kesip, gece gizlice gömdüler. Eve baskın yapıp gizli bir bölmeden altınları alıp gittiler.

Dedemin iki kızı üzüntüden verem oldu, vefat etti. Komünist dört polis ailesi konağa gelip yerleşti. Ninemizi dışardan girişi olan bir odada yaşamaya icbar ettiler. Ko-

nağa yerleşen polis aileleri ninemizin helasını kullanarak onu tehciye zorladı. Lâkin göz yaşlarını yüreğine boşaltan zavallı kadın yıllarca direndi. Babamı kız kardeşinin kızıyla evlendirdi. Sonra Komünizma çöktü. Babam uzun uğraşlar neticesinde konağı geri aldı.”

Aslına uygun şekilde restore edilen konağın her noktasında İslâm mimarisinin ayrıcalığını ve üstünlüğünü görmek mümkün. Bazı odaların kapılarının üzerinde kadın saçını andıran işareti görünce bunun ne olduğunu sordum; “Odada namahrem kadınlar var. Salonda dikkatli otur, içeriye bakma ve müsaade edilmeden girme demek” dedi.

TEFRİKADAN VAHDETE

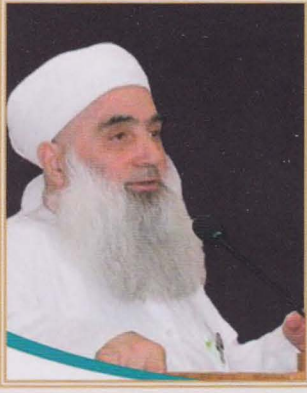
Gostivar, sanki Türkiye’den bir şehir... Sokaklara Türkçe hâkim... Şehrin nüfusunun tamamı Müslüman... Gostivar’da Arnavutlar ve Türkler yaşıyor... İslâm yüreklerini de, saflarını da tevhid etti. Kavmiyetçiliğe dalıp bölünmenin ne büyük bir bela olduğunu kâfir postalında çiğnenmeden bildiklerinden dolayı tefrikacılara iltifat etmiyorlar.

Müslümanlar küçük hesaplar peşine koşmayıp, “İrkçılığa (asabiyyeye) çağırın bizden değildir; ırkçılık için savaşın bizden değildir; ırkçılık uğruna ölen bizden değildir.”¹² diyen Allah Rasûlü’nü (*Sallelâhu Aleyhi ve Sellem*) dinleseydi, Osmanlı İslâm Devleti parçalanmayacak, iffetler çiğnenmeyecek, Siyonistler Devlet kuramayacak, Ümmet emperyalistlerin sofrasında lokma olmayacaktı.

Dipnotlar:

- 1 Buhari, hadis no:2783; Müslim, hadis no:1353
- 2 Bkz. Meryem, 5-6.
- 3 Kasas, 78.
- 4 Kasas, 79.
- 5 Kasas, 79.
- 6 Kasas, 79.

- 7 Kasas, 81.
- 8 Kasas, 83.
- 9 Duhâ, 9.
- 10 Âl-i İmrân, 92.
- 11 Bakara, 268.
- 12 Ebu Davûd, hadis no:5121.

HÜSEYİN AVNİ KANSIZOĞLU

SELEF-SELEFİYYE KAVRAMLARI VE TÜRKÇE AKÂİD KİTAPLARINDAKİ MUHTEVÂSİ -2

Bu makâlemizi inşallah, iki Fasil ve bir Netîce çerçevesinde ele alacağız: Birinci Fasil, Selef İstılâhı veya mefhûmu ve muhtevâsı hakkındadır. (Geçtiğimiz ay yayınlanan yazı). İkinci Fasil, Selef Kavramının Türkçe Akâid Kitaplarındaki Muhtevâsını bahis mevzûu etmektedir. Netîcede zamanımız akademisyenlerinin meseleyi anlamadan veya kasıtlı olarak meseleyi karıştırdıklarını anlatmaktadır.

İkinci Fasil

Selef Mefhûmunun / Kavramının Türkçe Akaid Kitaplarındaki Muhtevâsı

Bu İkinci Fasil’i de İki Bahis’de inceleyeceğiz: Birinci Bahis; Türkçe Akaid ve Kelâm Kitaplarından Bazılarında Selef ve Selefiyye kavramlarına Getirilen Yorumlar, İkinci Bahis de Selefiyye Hareketiyle Selef Mezhebinin Arasındaki Farklılıklar hakkında olacaktır.

Evvela şu noktaya parmak basalım: Ülkemiz kelim ilminin akademik önderlerinden Prof. Dr. Bekir Topaloğlu, Prof. Dr. Ethem Ruhi Fırlı, Prof. Dr. Ahmed Saim Kılavuz ilgili eserlerinde Selef ve Selefilik kavramlarına ayırdıkları bölümlerde Selef ve Selefilik kavramlarını eş anlamlı olarak kabul etmektedirler. Ya da birini bir diğerrinin devamı gibi nitelemektedirler.

Bu ise vakıya terstir. Ve konu tekrar gözden geçirilmeye muhtaçtır.

Birinci Bahis

Türkçe Akaid ve Kelam Kitaplarından Bazılarında Selef ve Selefiyye Kavramlarına Getirilen Yorumlar

Akâid ve Kelam müelliflerinin eserlerinin ilgili bölümlerinde verdikleri bilgiler bu yanılığın açıkça göstermektedir.

“Selefiyye: Sahabe ve Tabiun mezhebinde bulunan fukaha ve muhaddislerdir” şeklinde tarif olunmaktadır.¹⁰

Selefilere Hazreti Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem ile görüşen Müslümanlarla onlarla görüşen ikinci kuşak Müslümanların öğretilerini sürdüren Fıkıh ve Hadis âlimleridir. Müctehidlerin tümü Selefidir. Selefilere bilgi kaynağı olarak duyu akıl ve nakli kabul ederler.¹¹

“Selefiyye: İlk alimler, geçmiş İslam yükleri manasına gelen bu terim akaide, nasda varid olanı -müteşabihati ile birlikte- aynen kabul edip teşbih ve teccime düşmemekle beraber te’vile gitmeyen Ehl-i Sünnet-i Hâssa’yı ifade eder. Şüphe yok ki Rasulullah (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem) ile Ashab-ı Kirâm’ın akaidde takip ettikleri yolu doğrudan doğruya izleyen Selefiyye’dir. İlk asırda İslam dünyasında hâkim olan akide Selef akidesiydi.”¹²

“Bu zümre Kur’an ve Sünnet’te belirtilen esaslara akıl ve re’ye müracaat etmeksizin ve teville başvurmaksızın olduğu gibi inanmaktadır. Allâh’ın sıfatları ve sair itikadi konularda tafsilata girişmeyip inceden inceye fikir yürütmektedirler. Nasları aynen kabul ederek müteşâbihleri ve zor meseleleri çözmek için aklın hakemliğine veya teville yanaşmamaktadırlar. Allah’ın Arş’i, eli, gelmesi ve benzeri âyetlerin anlamı hakkında fikir yürütmemek gerekir demektedirler.

Ma’mer ibni Râşid, Evza’î, Süfyan es-Sevrî, Mâlik ibni Enes, Süfyan ibni Uyeyne bu görüştedirler. Hanefi, Şafii, Maliki ve diğer Ehl-i Sünnet mezheplerinin ilk alimlerinin Selefiyye’den olduğu söylenilir.¹³

Selefiyye’nin yolu İzmirli İsmail Hakkı’ya göre yedi esasa dayanmaktadır.¹⁴

Selefilere ya da eseriler başlıca iki döneme ayrılırlar: İcmal ve tafsil dönemleri. İcmal dönemini açan İmam Azam Ebu Hanife’dir. Tafsil dönemini açan Ebu’l-Abbâs İbn Tey-

miyye’dir. İbn Teymiyye zamanına kadar süren icmal dönemine son verdi. Artık eserler ayrıntılara inilerek yazılıyordu. İbn Teymiyye Minhâcu’s-Sünne ve Kitabu’l-Akl ve’n-Nakl adlı yapıtları ile Selef mezhebine muhalif kelamcıları filozofları bâtınileri şiddetli biçimde reddediyordu.”¹⁵

Selef mezhebi İbn Teymiyye’den sonra talebesi İbn el-Kayyim el-Cevziyye tarafından hararetle savunulmuştur.¹⁶

İbn Teymiyye’nin başlattığı Selefiyye’nin canlandırılması faaliyeti bu devrelerden sonra çağımızın bazı modernist Müslümanlarınca da sürdürülür. Mesela modernistler arasında bu cereyanın öncülüğünü Mısırlı Muhammed Abduh yapmıştır. M. Abduh ve Reşid Rıza baştan itibaren İbn Teymiyye ve metodolojisinin hayranı olarak Selefiyye’nin ihyası için gayret göstermişlerdir.¹⁷

Selefiyyenin üzerinde birleştikleri husus Allah Teâlâ’yı teşbih ve teccimden tenzih etmek için müteşâbihlerden kaçınmak ve üzerlerinde fikir yürütmemektir.¹⁸

İkinci Bahis

Selefiyye Hareketiyle Selef Mezhebinin Arasındaki Farklılıklar

Kanaatimizce Selef ve Selefilik kavramlarına getirilen bu açıklamalar, hem vakiyla hem de klasik akide ve kelam ve mezhepler tarihi kitaplarındaki kullanımla farklılık arz etmektedir.

Şöyle ki:

1) Selef kavramı akide -kelam eserlerinde kullanılan bir kavramdır. Ve müelliflerin ifade ettikleri mana Maturidi-Eş’arî ekolünün nakline ve anlayışına uygundur. Ama günümüzdeki yaygın kullanımıyla Selefiyye kavramının aslı yoktur.

2) Sözkonusu ettikleri Selef kavramı ve içeriği Eş’arî-Maturidi akaid ulemâsının ilk üç asırdan naklettikleri Selef itikadı anlayı-

şına uygundur. Bir başka deyişle bu anlayış Eş'arî-Mâturidi ulemânın eserlerinde ifade ettikleri anlayıştır.

3) Selefiyye kelimesinin bir kavram olarak kullanılışı ve yaygınlaşması Suudi Arabistan'daki Muhammed ibni Abdulvehhab'ın hareketinden sonra ortaya çıkmış bir kullarıdır. Bu hareketin bağılıları kendilerine İbn Teymiyye'nin hareketini örnek almışlar ve yaygın olan Mâturidi ve Eş'arî ekollerinden farklılıklarını izah ederken, biz Selefin mezhebine bağılıyız, "Selefiyiz" demişlerdir. Kendilerini Selef'e nisbet eden bu harekete Selefiyye denilmiştir.

4) Müelliflerin itikadlarını aynı kabul ettikleri Selef ile Selefiyye'nin itikadları farklılık arz ederler. Her şeyden önce Selefiyye'ye göre Selefin itikadı el-Gazali'nin itikadından ve Gazali'nin Selef'e isnad ettiği itikaddan tamamen farklıdır. Selefiyye hareketi el-Gazali'yi muteber bir ilim adamı dahi kabul etmez.

5) Suudi Arabistan'da yaygın olan Selefiyye hareketi kendilerini İbn Teymiyye'yi örnek aldıklarından müteşâbihâtta mananın Allah'ın ilmüne tafvid edilmesine (havale edilmesine) şiddetle karşı çıkarlar ve müteşâbihâtın manalarının bilinmesinin zorunlu olduğunu söylerler. Hatta Eş'arî ve Mâturidileri ve onların Selef anlayışı diye niteledikleri anlayışı eleştirirken onların Selef anlayışlarını: "onlar nasıl bir ilaha inandıklarını bilmeyenlerdir" halef anlayışlarını

da "bu anlayış Allah'ın sıfatlarını iptal etmektir" diye niteleyip, her iki anlayışın da hatalı olduğunu hatta küfür olduğunu ısrarla savunurlar.

6) Selefiler Allah'ın müteşâbih sıfatlarının hakikaten var olduğunu kabul etmeyi müşrik ve kafir olarak nitelerler. Ama Mâturidi ve Eş'arî ekolünün nakline göre olan Selef itikadında böyle bir itikad yoktur.

Netîce

Bütün bu farklılıkların da göstereceği üzere Selef ve Selefilik kavramlarının eşanlamlı olarak, ya da birbirlerinin devamı olan anlayışlarmış gibi kullanılmaları bir hatadır. Ülkemiz ilim adamlarının hala bu hareketleri anlamamış dolayısıyla da okumamış olmaları derin teessür sebebidir.

Son dönem Türk müelliflerinin bu yaygın yanlış kullanımdaki üstadı bütün müelliflerin kendisinden nakilde bulunmasına bakılırsa İzmirli İsmail Hakkı'dır. İzmirli, Gazali'nin Selef mezhebinin karakteristiği ile ilgili tespitlerini Selefilere uyarlayınca bu hataya düşmüştür.

İbn Teymiyye'nin eserlerini inceleyen ya da Selefilerin eserlerini inceleyen, en azından Suudi Arabistan'daki ders kitaplarını inceleyen birisi bu farklılığı kolayca kavrayacaktır. İbni Teymiyye'yi incelemiş olması gereken İzmirli'nin bu hataya düşmesindeki âmil araştırılmalıdır. Tabii diğer müelliflerinki de...

Dipnotlar:

10 Yeni İlmî Kelam, İzmirli, I.98 Bkz. Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri, E. R. Fığlalı, s. 69

11 İslam'da Felsefe Akımları, İzmirli, s. 22

12 Kelam İlmî Giriş, Bekir Topaloğlu, s. 113

13 Çağımız İtikadi İslam Mezhepleri, E. R. Fığlalı s. 69, 70

14 Bkz. Age s. 70-71

15 age s. 34, 35

16 age E. R. Fığlalı s. 73

17 age E. R. Fığlalı s. 73

Müellifin bu değerlendirmesi delile muhtaçtır. İbn Teymiyye'nin metodolojisinin hayranı olanların nasıl olupta felsefî yönelişleri ihya ve Şii Sünni birlikteliğine davet ile ömürlerini geçirdiklerini anlamak oldukça güçtür.

18 age E. R. Fığlalı S. 72

Bu değerlendirme İbn Teymiyye ve ekolü için hatalı bir değerlendirmedir. Bilakis İbn Teymiyye ve Selefiler müteşâbihâtın anlaşılabilirliğini isbat için hayatlarını vakfetmişlerdir.

Hikmetli Söyler

*“İki şeyden hiç korkma; rızık ve ecel.
Çünkü rızkın da, canın da Rabbine emânet”*

Hz. Ali (Radıyallahü anh)

*“Suçlu olarak yakalanıp da,
ihsân ile mükâfât gören kimsenin ameli gibi amel et!”*

Abdullah İbni Abbâs (Radıyallahü anhüma)

“Nefsin için halka düşman olma, fakat Hak için nefesine düşman ol.

Abdullah İbni Mübârek (Rahmetullahi aleyh)

“Yaptıklarınızı Allah-u Teala için yapmıyorsanız; boşuna yorulmayın.”

Abdülkâdir Geylânî (Kuddise sirruhu)

“Hiç kimse üşenmesin usanmasın. Vakit buldukça nâfile kılsın”

Mahmud Efendi hazretleri (Kuddise sirruhu)

*“Dört şeyi küçümsemeyin:
Düşmanı, Ateşi, Hastalığı, az da olsa İlmi.”*

Feridüddin Attâr

*“Helal lokma için çalışmak,
geceleri ibâdet edip gündüzleri oruç tutmaktan daha faziletlidir.”*

İbrahim İbni Edhem

DEVLET-İ ALİYYE-İ OSMÂNİYYE DEVR-İ GÜZİNİNDE HÂLİDÎ TEKKESİ -3

Dr. Yunus Emre Aydın

Bu makalenin ilk iki kısmı geçen iki ayda yayımlanmıştır.

Sikke-i Tasdîk-i Gaybî’de **Şeyh Mevlânâ Halid-i Bağdadî** [kuddise sirruhû] **Hazretleri**’nin Bağdat’daki irşadına dair latif ve manidar bir menkıbe şöyle anlatır:

“**Mevlânâ Halid-i Bağdadî Hazretleri** [kuddise sirruhû] Hindistan’dan Nakşibendî tarikatını getirdiği vakit, Bağdat civarı, **Şah-ı Geylânî**’nin [kuddise sirruhû] hayatta olduğu gibi, vefat ettikten sonra da tasarrufunda idi.

Mevlânâ Halid-i Bağdadî’nin [kuddise sirruhû] tasarrufu Bağdat’ta mânen kabul görmedi. **Şâh-ı Nakşibend Hazretleri İmâm-ı Rabbânî Hazretleri**’nin [kuddise sirruhûm] ruhanîyetleri Bağdat’a gelip **Şah-ı Geylânî**’nin ziyaretine giderek rica ettiler ki, **Mevlânâ Halid** [kuddise sirruhû] senin evladındır, kabul et, **Şâh-ı Geylânî** [kuddise sirruhû] onların ricasını kabul ederek, **Mevlânâ Halid**’in Bağdat ve civarında tasarrufuna izin vermiş.

Ondan sonra birden **Mevlânâ Halid** [kuddise sirruhû] parladı. Bu vâkıa keşif ehlince görülmüş ve meydana gelmiştir. Bu ruhanî hadiseyi o zaman bir kısım velayet ehli müşahede etmiş, bazıları da rüyada görmüşlerdi.”¹

Bu durumdan çok rahatsız olan **Şeyh**

Ma’ruf Berzenci, Babanlı Abdurrahman Paşa ve avaneleri **Mevlânâ Hâlid-i Bağdadî** [kuddise sirruhu] **Hazretleri**’ni bu sefer de Bağdat Vâlisi **Sa’îd Paşa**’ya şikâyet etmişlerdir.

Ancak meselenin künhüne çok iyi vakıf olan **Sa’îd Paşa** bu taarruzun tamamen hasetten kaynaklandığını bildiğinden bu mektuplardan hoşlanmamıştır.²

Şeyh Ma’ruf Berzenci’nin **Sa’îd Paşa**’ya gönderdiği “*Tahrîru’l-Hitab*” risalesindeki ifadeleri müddeilerin taarruz sebeplerini ve üslûplarının seviyesini ortaya koymaktadır: “*Kutup olduğunu iddia etmektedir. Bidat görüşleri din diye yaymaktadır. Kürtleri ayartarak etrafında toplamaktadır. Bütün Kürtler ve Araplar kendisine bağlanmaktadır.*”³

Şeyh Berzenci, Mevlânâ Hâlid Hazretleri’nin yolunu devam ettirdiği İmâm-ı Rabbânî Hazretleri’ne reddiye yaparak aslında **Mevlânâ Hâlid Hazretleri**’ne karşı cephe alıyordu ve bu görüşlerini “*Kadhu’z-Zend*” ve “*Kıdhu’r-Rend*”⁴ adlı eserlerinde tafsilatlı bir şekilde anlatmaktadır.

Bu reddiyeye, reddiye olarak **Şeyh Muhammed Mâsum**’un talebelerinden **Mirza Muhammed Burhanpuri**

Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri'nin Şam Kasyon Dağı eteklerindeki merkad-i mübârekeleri

“Atiyyetü’l-ahbab fî reddi ale’l-mu‘terizi ale’ş-Şeyh Ahmed Fârûkî” eserini yazıp Mekke ulemâsına da tasdik ettirmiştir.

Payitaht-ı İstanbul bu itham, iddia ve rivayetler içerisinde asrın müceddidi **Şeyh Mevlâna Hâlid-i Bağdâdî** [kuddise sirruhu] **Hazretleri**’ni tanımaya çalışıyordu. Kimdi bütün bir diyar-ı âlemin şöhreti ile ihtizaza geldiği, ilmi ile zamanın en heybetli alimlerini rahle-i tedrisinde diz çöktüren, en kudretli şeyhlerin ailelerinin dahi kendisine intisab ettiği, insanların fevc fevc huzuruna akin ettiği tekkesinin kapısını aşındırdığı bu azametli mürşid? Bu bir siyasi hareket miydi? Yoksa bu zatı asrını tebvir için muvazzaf kılınmış bir müceddid miydi? O büyüklerin o asırda ki naibi miydi? Bütün bu sualler payitahtın semasında deveran edip duruyordu....

Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye’nin Bağdat Valisi **Sa‘îd Paşa**, Berzencilerin bu

ithamlarının tamamen mesnedsiz olduğunu Payitaht-I İstanbul’a belirterek Hilale Müftüsü **Muhammed Emin Salih**’in bunlara bir reddiye yazmasını istedi.⁵

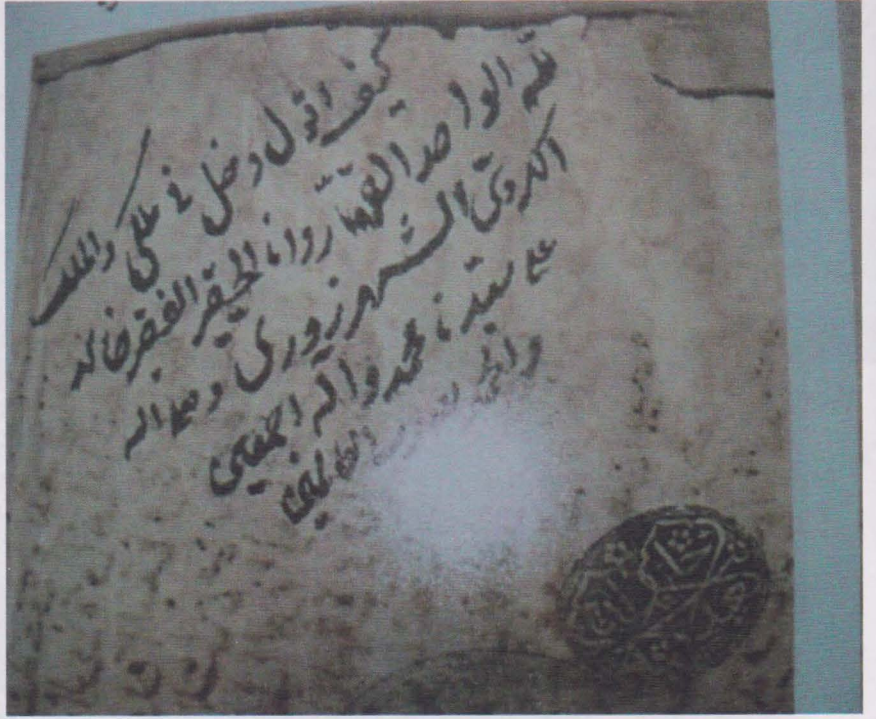
Kur’ân ve Sünnet’e mütemessik bir mürşid olan **Mevlâna Hâlid-i Bağdâdî** [kuddise sirruhu] gibi bir zata yapılan bu mesnedsiz iftiralara Şam’da ki üç mezhebin rüesası da toplu reddiyeler yayınladılar. Bağdat Müftüsü **Şeyh Abdullah Haydari**, **Şeyh Yahya Mezuri** gibi birçok ulemâ bu iftira ve haksız isnadları reddeden risaleler te’lif ettiler.⁶

Hâsid ve müfsidlerin o günde tarikatların şahı o günde hakikat güneşinin mâhu ve bütün devirlerde müceddid-i azam olan o nur-u Ahmediyye’yi balçıkla sıvama gayetleri menhus planları bir bir iptal oluyordu. Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye’nin valileri onu tazkiye ediyor, ulema onu müdafaa ediyor, avam onu medh ediyordu.

Sultan 2.Abdülhamid Han Hazretleri daha sonraki vetirede bir taraftan **2.Mahmud Han Hazretleri** döneminde Hâlidî Şeyhleri ile ilgili tahkikat vetiresini tâmir etmiş, bir taraftan da Berzencî sadatının türbelelerini tâmir ettirerek onlara müntesib olan zümrenin de gönlünü hoş etmiştir. Meseleyi akademik bir nazariye ile mülâhaza edenler dahi: “XIX. asır Osmanlı tasavvuf hayatında en çok tesir icra eden tarîkat, hiç şüphesiz Nakşibendiyye yolunun **Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî**’ye nisbet edilen Hâlidiyye koludur..”⁷ hakikatini izhar etmişlerdir.

Sultan 2.Mahmud Hazretleri döneminde arzedildiği üzere **Hâlet Efendi**’nin ve bir kısım Hasid ve müfsid zevatın tesiri ile maalesef rical-i devlet evhamlandırılmış ve meselenin vuzuha kavuşacağı zamana kadar tedbiren bâzı Hâlidî tekkelere müdahaleler söz konusu olmuştur.

Şeyh Mevlâna Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri’nin bazı halifelerinin tekkelerine yoğun rağbete istinaden **Halet Efendi**’nin de gâretleriyle Bağdat taraflarına nefy/sürgün edilmelerine dair **Sultan 2.Mahmud Hazretleri**’nin mezkur sâiklere mebni olarak bu hususlarda Hatt-ı Hümâyün, hakkındaki takibat belgeleri, Sivas nâibinin aleyhteki layihası mevcuttur.

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri’nin kendi el yazısı ile kitap temellük kaydı:

كَيْفَ أَقُولُ دَخَلَ فِي مُلْكِي وَالْمُلْكُ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ، الْحَقِيرُ
الْفَقِيرُ خَالِدُ الْكُرْدِيِّ الشَّهْرَزُورِيِّ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَيَّ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
وَالِهِ أَجْمَعِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

“(Bu kitap için) nasıl benim mülküne dâhil oldu diyebilirim ki?! (Zîrâ ilâhlık tek başına Kendisine mahsus olan) Vâhid ve (karşısında kimsenin direnemeyeceği derecede Gâlip ve) Kahhâr olan Allâh’a âittir. el-Hakîr el-Fakîr Hâlid el-Kürdî eş-Şehrezûrî.

Efendimiz Muhammed ve Ehl-i Beyti’ne Allâh(-u Te’âlâ) salât eyesin. Bütün hamdler Allâh(-u Te’âlâ’y)a mahsustur.”

Saray bu hususu en ziyade tervec eden **Mevlevî Halet Efendi** idi. **Şeyh Mevlânâ Halid Hazretleri**’ne, **Hâlet Efendi**’nin pâyitahtta kendisi hakkında çıkarıldığı fitne ve iftiralar arzedilince, **Sultan Mahmud Han Hazretleri**’ne hayr ve muvaffakiyetleri için dua etmişler, **Halet Efendi** içinde “**Hâlet Efendi**’nin işi **Pîr Hünkar Celâleddin-i Rûmî** [kuddise sırruhû] **Hazretleri**’ne havâle olundu. Bizden sonra onu huzuruna çekip cezasını verecektir.” buyurmuşlardır.

İlâhî takdire bakınız ki kısa bir zaman sonra **Sultan Mahmud Han Hazretleri** Mora isyanına sebep olduğu için **Mevlevî Hâlet Efendi**'yi Konya'ya sürmüş daha sonra da **Mevlevî Hâlet Efendi** Konya'da idam olunmuştur.

Sâdât-ı kirâm hakkında edepsiz tutumlar helâket ve felakete sebebiyet verebilir. Nitekim **Müceddid-i Elf-i Sâni İmâm-ı Rabbânî** [kuddise sirruhû] **Hazretleri**: “Korkarım evliyaullah hakkındaki zâhirî ihbara aldanıp onları tahfif eden kimseler rahmet-i ilahiyyeden mahrum olacaklar ve ğadab-ı ilahiye ile muamele olunacaklar” buyurarak uyarmıştır.

Daha sonra devlet ricali indinde **Mevlânâ Halid-i Bağdâdî** [kuddise sirruhû] **Hazretleri**'nin masumiyet ve hakkaniyeti anlaşıldıktan sonra **Mevlânâ Halid-i Bağdâdî Hazretleri**'nin hatırası Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye'nin hamiyet âbidesi olan şehametli Sultanlarımız tarafından çok aziz tutulmuştur.

Mevlânâ Halid-i Bağdâdî Hazretleri [kuddise sirruhû] makam ve faziletinin izharıyla güneş doğmuş, ona taarruz edenler ise hem devlet indinde hem de kader-i ilâhînin indinde pek elim cezalara, âkıbetlere maruz kalmışlardır.

Mevlânâ Halid-i Bağdâdî Hazretleri [kuddise sirruhû] **İmâm-ı Rabbânî Hazretleri**'nden [kuddise sirruhû] gelen Nakşibendî-Müceddidî yolun Hâlidî pîri olarak tarikat-ı aliyyeyi ihya etmiştir.

Ümmet-i Muhammed'i irşada ehil olmayan na-ehil mürşidlerden de kurtarmıştır. **Mevlânâ Halid-i Bağdâdî Hazretleri** [kuddise sirruhû] bugün dahi başta Ehl-i Sünnet dışı firak-ı dâlle ve meşrebini husumet-i gayr ile muhabbetini tel-

kin üzerine kuran bir kısım na-ehil eşhasın hücumlarına geçmişte olduğu gibi gene maruz kalmaktadır.

Lâkin güneş balçıkla sıvanmaz, güneşin ışığına göz yuman ancak kendini karanlığa mahkûm eder yoksa gündüzü gece yapamaz. Bir beyitte buyrulduğu gibi:

**“Takdir-i ilahi kuvve-i bâzu ile dönmez,
Bir şem'a ki Mevlâ yaka üflemele sönmez.”**

Onun zamanında emsali bulunmayan ve kendinden önceki büyüklere nasip olmayacak derecede büyük bir kemâlat sahibi olmasına en büyük delili **Mevlânâ Halid-i Bağdâdî Hazretleri**'nin [kuddise sirruhû] ilmi ve irşadı ile şeriat ilimlerini ne derece ihya ettiğini anlamak ve yetiştirdiği âlimleri tefekkür etmemiz yeterli olacaktır.

İlim ve irşad halkasında tedriste bulunan zevat-ı kiramı başlıca zikretmek gerekirse; Haydarî âlimleri, Hanefîler'den **Allâme İbn Abidin**, Şâfiîler'den muhakkik ve Irak âlimlerinin kendisi hakkında tercih ve tahric mertebesine vâsıl olduğunu beyan ettikleri *Tuhfetü'l-Muhtâc* kitabının hâşiyesini yazmış olan **Molla Yahya Merzevî Hazretleri**, müfessir **Allâme Mahmud Âlûsî**, muhaddislerden **Şeyh Kuzberî**'yi gene ulemanın ekabirinden **Molla Ali Süveydi**'yi yâd ederiz. Bununla birlikte onun her halifesi sahilsiz bir umman, ilim ve hikmet deryası, arif-i billah ve mürşid-i kâmil idi.

Şeyh Mevlâna Hâlid-i Şehrezorî Bağdâdî Hazretleri, 4 halifesi ve sekiz nefer müridi ile Bağdat'tan, Hacc-ı Şerif niyeti ile yola çıkıp 14 Şevvâl 1238/24 Haziran

Hâlîd-i Bağdâdî Hazretleri'nin oğlu Şihâbüddîn Ahmed'in Urfa Ulucâmî hazîresindeki türbesi

1823'te Cumartesi Günü Şam-ı Şerif'e vâsıl olmasıyla alakalı Şam-ı Şerif Valisi **Salih Paşa**'nın Kapu Kethüdasına Gönderdiği 15 Şevval 1238/25 Haziran 1823 tarihli şukkasında **Şeyh Mevlâna Hâlîd Hazretleri** hakkında tedbir aldığı dönemde dahi nasıl hürmetkâr bir uslupla ihtiram edilmesi o zor tahkik döneminde dahi Osmanlı Devlet-i Aliyyesi'nin ona olan hürmet ve ihtiramının izharı sade-dindedir:

*“Manzûr-ı Hümâyûnum olmuşdur. Bunların halleri Bağdâd vâlisinden isti'lâm olunup müşârunileyhin haklarında ne dediği gelen kâimesinden anlaşılmiş idi. Şâm vâlisi **el-Hâcc Sâlih Paşa** kullarının kapu kethüdâsına meb'ûs şukkası olmağla manzûr-i hümâyûn-i mülûkâneleri buyrulmak için 'arz ve takdîm kılındığı muhât-i 'ilm-i 'âlîleri buyuruldukda emr u fermân hazret-i men lehu'l-emrindir.*

Saâdetlu 'Âtîfetlu Karındaşım Hazret-

*leri, Kibâr-ı Sâdâtı Nakşibendiyye'den bir müddetden beri havâli-yi Bağdâd'a pertev-efşân-ı âfitâb-ı irşâd olan fazîletlu kerâmetlu **Şeyh Ziyâeddîn Hâlîd Efendi** Hazretleri ziyâret-i Ravza-i Mu'attare-i Hazret-i Seyyidu'l-Enbiyâ Sallallahu Tââla 'Aleyhi ve Sellem ve tavâf-ı Beytu'l Ulya için dört nefer hulefâ-yı kirâm ve yedi-sekiz nefer hüddâm ile işbu şevvâl-ı şerîfin on dördüncü cumartesi gecesini saat birde medînetu's-sâlihîn olan Şâm-ı Cennet-Meşâmmı şeref-i kudûm-i meymenet lüzûmlarıyla reşk-âver-i behîşt-berrîyle buyurduklarına mebnî ferdası şeref-i dest-bûslarıyla müşerref olup huccâc-ı zevi'l-ibtihâca ma'iyet buyurmaları niyâz ve ibrâm buyurldukda harâret-i mizâclarından bahisle havâlâra serinlik geldikde, ibtidâ Kuds-i Şerîf ve andan Süveyş tarîkıyla cânib-i Hicâz'a 'azîmet ve sene-i âtiye Ramazân-ı Şerîfinden mukaddem Haremeyn-i Şerîfeyn'e yetişmeğe himet buyuracaklarını ifâde*

buyurmalarıyla halleri üzere terk ve lâyi-kıyla riâyet olunmaları husûsu mütesel-lim ağaya vesâir iktizâ edenlere te'kîd u berk olundu.

Lâkin efendi-yi müşârunileyh Hazretle-ri bir zât-ı kudsî-simât ki, evkât-ı azîzeleri hatm-i Kur'ân ve hatm-i hâcegâna mah-sûr ve ahyân-ı şerîfeleri du'â-yı bekâ-yı Hazret-i Zillullahîye maksûd olarak pî-şeleri ihyâ-i sünnet-i seniyye-i sâhib-i şerî'at ve endîşeleri irşâd-ı tîre-dilân-ı ümmet olup müşârunileyh Hazretleri haklarında teksîr-i hademe eder deyu mukaddemâ ashâb-ı inkârdan 'azv u in-hâları selef-i sâlihîn haklarında olagelen ifk u iftirâ kabîlinden olduğu nâsiye-i hâl-lerinden lem'ân eden envâr-ı saâdetden nümâyân ve karâin-i hâliyeden istidlâl olunduğuna göre müşârunileyh Hazret-leri havâli-yi Bağdâd'ta olan ihtilâlden mütezzî olarak sünnet-i seniyye-i sulahâ üzere evlâd u 'iyâleriyle Şâm-ı Şerîfe nakl u hicret buyurmak murâd-ı 'âlîleri ise de kemâl-i rızâ-cûy ve imtisâl-kârîle-rinden nâşî devlet-i 'aliyyeden terğîb ve teşvîk olunmadıkça nakl-i bi'l-mekân bu-yurmamaları hisâl-i hamîdelerine delîl ve burhân olup I'tikâd-ı hâlisâneme göre müşârunileyh Hazretlerinden ve hüd-dâm-ı kirâmından ferd-i âferîde hayırdan gayri nesne müşahehe etmeyip vücûd-ı kerâmet-nümûdları 'âmmeye hayr u be-reket idüğü İnşâallahu Taâla ma'lûm-ı saâdetleri oldukda fi'l-hakîka, müşâru-nileyh Hazretleri sünnet-i seniyye üzere nakl u hicrete rağbet buyururlar ise ta-raf-ı devlet-i 'aliyyeden teşvîk ve terğîbi mutazammın tahrîrât-ı seniyye-i tahsîl ve tavsîline bezl-i cüll-i himmet buyurmala-rı mütemenna-yı hâlisânemizdir."

Fi 15 L. 1238 Mühür: Sâlih⁸

Şeyh Mevlâna Hâlid-i Bağdâdî [kuddi-se sirruhu]'nin vefat etmesini müteakiben daha sonraları etbaindan **Şeyh Muham-med Firâki Efendi Hazretleri** Payitaht-ı İstanbul'a gelmiş **Sultan 2.Abdülmecid Han Hazretleri** ona **Mevlâna Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri**'nin yakın ihvanın-dan olması münasebetiyle izzet ve ik-ramda bulunmuştur.

Bizzat **Sultan 2.Mahmud Han Haz-retleri**'nin kızı, Eyüb Nişancılar Mın-tıkasındaki bir Nakşi tekkesi olan Şeyh **Murad Münzevî** dergâhına devam et-miştir. Biraz sonra vereceğimiz malumat-lar **Sultan Hamid Hazretleri**'nin, Hâlid-i tekkeleri ile irtibatına ve nasıl ihtiram et-tiğine dair delillerden bahirden katre ka-dar da olsa beyan sadedindedir.

Sultan Abdülmecid Han kısmen ar-zedildiği üzere **Şeyh Mevlâna Hâlid-i Bağdâdî** [kuddise sirruhu]'nin hem tekkesi-ni tâmir ettirmiş hem de türbesini tadil et-tirerek üzerine bir kubbe inşa ettirmiştir.⁹

Sultan Abdülmecid Hazretleri Şeyh **Mevlâna Hâlid Bağdâdî** [kuddise sirruhu] **Hazretleri**'nin Şam-ı Şerif'teki türbesi-nin masraflarının hazineden karşılanma-sına dair de talimatları olmuştur.¹⁰

Yine **Mevlâna Hâlid-i Bağdâdî** [kuddi-se sirruhu] **Hazretleri**'nin Şam-ı Şerif'da bulunan eşi **Ayşe Hanım** ile kızları **Fat-ma** ve **Sâre** hanımlara husûsi maaş bağ-lanması ile ilgili de Sultan talimatları vardır.¹¹

Müverrihînden **Amasyalı Hüseyin Hüsâmeddin Efendi**'nin rivayet ettiği üzere **Sultan 2.Abdülhamid Hazretle-ri**'nin babası **Sultan Abdülmecid Han**'ın **Şeyh Mevlâna Hâlid-i Bağdâdî** [kuddi-se sirruhu] **Hazretleri**'nin halifelerinden

Mustafa İsmet Ğarîbullâh Hazretleri'nin Fatih Çarşamba'daki tekkesinin hazîresindeki kabri-şerîfi

Şeyh Abdullah el-Mekki'nin halifesi **Yanyalı Şeyh Mustafa İsmet Garibullah'dan** tarikat dersi aldığı rivayet olunmaktadır.

Yanyalı Şeyh Mustafa İsmet Ğaribullah Hazretleri, “*Risâle-i Kudsiyye*” adlı eserinde **Sultan Abdülmecid Han'dan** “*Cihana gelmemiş böyle şehinşah*”¹² ifadeleri ile bahsetmektedir.

Sultan Abdülmecid Han vefatından sonra bir Hâlidî Mürşidi olan **Yanyalı Şeyh Mustafa İsmet Garibullah'ın** türbesinin girişinde her cuma gecesini, on müridi ile ve Hâlidî âdâbı üzere hatm-i hâcegan zikri icrasını vasiyet etmiştir. Sultan'ın bu husustaki vasiyeti arşiv vesikalarına da yansımıştır.

Bu husustaki bir arşiv vesikası şu şekil-

dedir: “*İstanbul'da Sultanselim civarında Tarikat-i Nakşibendî'den Şeyh Seyyid Mustafa İsmet Efendi* merhumun Dergâhı 15 sene evvel oradaki harik-i kebirde yanmış olduğundan ihsan-ı âlî-i Hazret-i hilafet-penahi ile inşa edilmişti.

Bu dergâhta daima zikr-i İlahi ve ed'iye-i mefrûza-i cenab-ı padişahi tekrar ve tilavet olunduğu gibi firdevs-i aşîyan Abdülmecid Han Hazretlerinin türbe-i münevverelerinde tervîh-i rûh-ı pür-fütûhları için Hatm-i Hâcegan kıraeti dahi dergâhın meşihatine ba-berat-ı âlî tevcih buyrulmuş bir vazife iken dergâhın varidatı olmadığından bazı emsali misllü selatin-i izam hazeratı evkafının fazla-i hasılatından taamiye olmak üzere oraya da şehri 500 kuruş tahsis ve i'tâsiyla taraf-ı müstecmi'u'l-mecd ve ş-şeref ce-

nab-ı cihan-baniye isticlâb-ı da'avât-ı icâbet-âyât kılınması için merhamet ve müsaade-i seniyyeye iltica eylediğimin arz-ı atabe-i ulyâ buyrulması menû-tı delalet-aliyye-i atûfetleridir. Ol babda emr u ferman Hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi Saferu'l-hayr sene 1316

Dahiliye Nazırı

[İmza] Memdûh"¹³

*“Vücûdu âleme revnak velîyy-i îzed-i mutlak
Sırât-ı müstakîm-i Hak neşât-ı her-dil-i mahzun
Cenâb-ı Şeyh İsmet Mustafâ-ism ü Alî-sîret
Şeref bahş-ı velâyet bâsıt-ı na'mâ-yı gûn-â-gûn*

*Mustafâ İsmet ziyâ-fermâ-yı âfâkı kılup
Pîrehen ber-dûş-ı ismet mâh-ı Ken'ân'ım benim
Nûr-ı mahz olmuş vücûdu bedr-i tâb-efzâ gibi
Vardır isbât-ı kemâlâtında burhânım benim...”*¹⁴

Devâm edecek inşâallâh...

Dipnotlar:

1 Bediüzzaman Said Nursi, Sikke-i Tasdîk-i Gaybî, s. 29.

2 Bu konuda muhtelif mâlumatlar için bkn: Haydarizade Seyyid İbrahim Fasih Efendi, el-mecdü't-talid fi menakıb-i şeyh halid, Matbaay-ı Âmire-1292, s. 35 vd.

3 Şeyh Halid Hayatuhu ve Ehemmu Müellafatihi, Daru'l-Fikr, Şam 1994 s. 16.

4 Şeyh Berzenci, Kadhu'z-Zend ve Kıdhu'r-Rend, Süleymaniye Kütüphanesi, Laleli Bölümü, 297-3

5 Kemal Rauf Muhammed, Bakiyetu Dirasati'l Kürdiyye, Erbil-2006, s. 197-198.

6 Bu konuda muhtelif mâlumatlar için bkn: Şeyh Abdülmecid Hani, el-Hadaik, el-Verdiyye s. 231

7 Ahmed Lütfi, Tarih-i Devlet-i Aliye-i Osmaniy-

Bir Hâlidî Mürşidi olan **Şeyh Mustafa İsmet Efendi Hazretleri, Sultan 2..Abdülhamid Hân**'ın Dâhiliye Nâzırı **Mehmed Memdûh Paşa**'nın da mürşididir. Paşa, Dîvân'ında mürşidi hakkında sahîfeler dolusu manzûmeler yazarak medhetmiştir. **Memdûh Paşa**'nın Dîvân'ında **Şeyh Mustafa İsmet Efendi** [kuddise sirruhu] **Hazretleri**'ni medhettiği manzûmenin bir kısmı şöyledir:

ye, Dersaadet 1302/1884, s. 286- 287. Ekrem Özer, Osmanlı'da Tekke ve Tarikat Islahâtları- 2. Mahmud Dönemi ve Sonrası, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Doktora Tezi, Erzurum 2007, s. 110-111'den naklen

8 BOA, HAT. 767/ 36137

9 Osmanzâde Hüseyin Vassaf, Sefine-i Evliya, c. 2, Hazırlayanlar: Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, İstanbul, Kitabevi Yayını, s. 163-164

10 BOA. İ. DH, 1286/ 101191-1

11 BOA. İ. MVL, 262/9910-1

12 Mustafa İsmet Garibullah, Risale-i Kudsiyye, Si- raç Yayınları, İstanbul 2005, shf. 4.

13 Y. PRK.DH 10/63

14 <http://www.ismetefendi.org.tr/tarihi-sahsiyetler/>

ZİKİRLER, DUÂLAR VE FAZÎLETLİ AMELLER

HAYIRLARA NÂİLİYET, ŞERLERDEN EMNİYET, ŞİFÂ VE RIZIK BEREKETİ İÇİN HİCRÎ AYIN BAŞINDA YAPILACAK MÜHİM VAZİFELER

1) Hicrî ay başında hilâl görüldüğü zaman (Cemâziyelevvel'in başı 4 Aralık Cumartesi akşamı) o ay içerisinde hayırlara kavuşup şerlerden emîn olmak için Rasûlüllâh (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem) bâzı duâlar okurdu.

Bu hususta farklı rivâyetler mevcuttur. Kaynaklar için bkz.:

(Ahmed ibnü Hanbel, el-Müsned, rakam:22790, 37/453); (İbnü Hibbân, es-Sahîh, rakam:888, 3/171); (Ebû Dâvûd, es-Sünen, rakam:5092, 4/324); (Ahmed ibnü Hanbel, el-Müsned, rakam:22790, 37/453); (et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, rakam:9191, 9/243); (et-Taberânî, Kitâbu'd-Du'â, rakam:909-910, 2/1225-1226)

Her Ayın Hilâli Görüldüğünde Okunacak Duâlar

«اللَّهُ أَكْبَرُ، الْحَمْدُ لِلَّهِ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذَا الشَّهْرِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ الْقَدَرِ وَمِنْ سُوءِ الْمَحْشَرِ»، «اللَّهُمَّ أَهْلَهُ عَلَيْنَا بِالْأَمْنِ وَالْإِيمَانِ وَالسَّلَامَةِ وَالْإِسْلَامِ وَالتَّوْفِيقِ لِمَا تُحِبُّ وَتَرْضَى رَبُّنَا وَرَبُّكَ اللَّهُ»، «أَمِنْتُ بِالَّذِي خَلَقَكَ.»
(3 kere), «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي ذَهَبَ بِشَهْرِ جُمَادِي الْأَوَّلِ وَجَاءَ بِشَهْرِ رَبِيعِ الْآخِرِ»،
«هِلَالَ خَيْرٍ وَرُشْدٍ» (3 kere), «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ هَذَا الشَّهْرِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ» (3 kere), «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذَا الشَّهْرِ؛ فَتَحَهُ وَنَضَرَهُ وَنُورَهُ وَبَرَكَتَهُ وَطُهُورَهُ وَرِزْقَهُ وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا بَعْدَهُ»، «اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ»
«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَنِي وَخَلَقَكَ وَقَدَّرَ لَكَ مَنَازِلَ وَجَعَلَكَ آيَةً لِّلْعَالَمِينَ.»

2) İmâm-ı Sübkî (Rahimehullâh)ın beyânına göre; yeni ay görüldüğünde (4 Aralık Cumartesi akşamı) bu duâları okuduktan sonra Tebârake Sûresi'ni okumak sünnettir. Zîrâ onun bir ismi “Münciye” yâni “Kurtarıcı”dır.

Ayrıca o okunduğunda sekînet (feyiz, bereket ve telaşlardan yatışma) nâzil olur. Bu sûre bir ayın günleri sayısınca otuz âyet olduğundan, her bir âyeti hilâl görüldüğünde kendisini okuyan kişiyi, ay boyunca her bir gün gelecek felâketlerden muhâfaza eder. (İbnü Hacer el-Heytemî, İthâfü ehli'l-İslâm, sh:109; Nu'mân el-Âlûsî, Gâliyetü'l-mevâ'ız, sh:30)

3) İmâm-ı Bistâmî (Rahimehullâh)ın beyânı vechile; her kim ru'yet-i hilâl (gökteki ayın ilk görülme) vaktinde **(4 Aralık Cumartesi akşamı)** elini bedeninin üzerinde gezdirerek “eş-Şâfi” ism-i şerîfini 391 kere okursa **Allâh-u Te‘âlâ** ona zâhirî ve bâtinî hastalıklardan şifâ verir. (‘Abdurrahmân el-Bistâmî, Vasfû’ d-devâ fi keşfi âfâti’l-vebâ, sh:26; ‘Isâmüddîn Taşköprizâde, Risâletü’ş-şifâ li-edvâi’l-vebâ, sh:76-77)

4) İmâm-ı Terîmî (Rahimehullâh)ın beyânı vechile; hilâl (yeni ay) görüldüğünde **(4 Aralık Cumartesi akşamı)** 41 kere Fâtîha-i Şerîfe okuyan kişi o ayın bereketlerine nâil olur ve şerlerinden emîn olur. (et-Terîmî, el-Vesâilü’ş-şâfi‘a fi’l-ezkâri’n-nâfi‘a, sh:451)

Her Çarşambanın Özellikle Ayın Son Çarşambasının Uğursuzluğundan Korunmak İçin Her Salı Çarşambaya Bağlayan (Bâhusus 30 Kasım Salı) Gece(si) Okunacaklar

Mâü’l-Ayneyn Hazretleri’nin ehl-i hayırdan ve ehl-i ilimden olan güvenilir zatlardan naklettiğine göre, her çarşamba gecesi yâni salı çarşambaya bağlayan gece akşamla yatsı arasında:

100 kere: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ.»

100 kere: «يَا خَالِقُ!»

100 kere: «سُبُوْحٌ قُدُّوْسٌ.»

100 kere de: «لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ.»

okumaya devâm eden kişiyi **Allâh-u Te‘âlâ** o sene inecek bütün belâlardan muhâfaza eder. (Mâü’l-Ayneyn, Na‘tü’l-bidâyât, sh:168)

Her Ayın Son Çarşambasında Duâların Kabûlü, İşlerin Kolaylaşması ve Sıkıntıların Açılması İçin (30 Kasım Salı) Gecesinde Okunacak “Âyete’l-Kürsî’nin Sırrı” İsimli Mühim Duâ

Seyyid Mâü’l-Ayneyn (Kuddise Sirruhû)nun beyânı vechile; aşağıda zikredilen duâ sabah-akşam 3 kere okunur, gücü yetmeyen 1 kere de okuyabilir ya da ihtiyaç anında okunur.

Bu duâda dileklerin yerine gelmesi, sıkıntıların açılması, işlerin kolaylaşması ve düşmanların mağlup olması için birçok sırlar vardır.

Bu duâyı her kamerî ayın son çarşamba gecesinde (özellikle safer ayının son çarşambaşında) okumakta ise fazlaca faydalar ve sırlar bulunmaktadır. Kişi bu duâyı okuduktan sonra dilediği şeyleri **Mevlâ Te‘âlâ**’dan isteyebilir.

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ الْعَوَالِمَ وَيَسِّرَ الْعُلُومَ وَأَجْرَى
الْأَفْلاكَ وَسَخَّرَ النُّجُومَ وَاسْتَوَى فِي عِلْمِهِ الْمَنْطُوقُ وَالْمَفْهُومُ وَيَعْلَمُ الظُّوَاهِرَ
وَالسِّرَّ الْمَكْتُومَ، لِكُلِّ حَيٍّ عِنْدَهُ رِزْقٌ مَقْسُومٌ وَأَجَلٌ مَعْلُومٌ لِيَوْمٍ مَحْتُومٍ، سُبْحَانَهُ!
﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾، أَفْنَى الْقُرُونِ الْمَاضِيَةِ قَوْمًا بَعْدَ قَوْمٍ وَأَبَادَ الدُّهُورِ
الْخَالِيَةِ يَوْمًا بَعْدَ يَوْمٍ وَعَدَلَ فِي أَحْكَامِهِ فَلَا يَلْحَقُهُ لَوْمٌ، سُبْحَانَهُ! ﴿لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ
وَلَا نَوْمٌ﴾، تَعَبَّدَ الْبَرَايَا بِفَرَضٍ بَعْدَ فَرَضٍ وَأَجْزَلَ الْعَطَايَا فَأَفْضَلَ فِي الْبَسْطِ وَعَدَلَ
فِي الْقَبْضِ، سُبْحَانَهُ! ﴿لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾، وَأَسْبَلَ عَلَى الْعَصَاةِ
كَنَفَ سَتْرِهِ وَمَنَّهُ وَسَكَنَ رَوْعَاتِ الْخَائِفِينَ مِنْهُ بِأَمْنِهِ وَمَنْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ بِلُطْفِهِ
وَيُؤْمِنُهُ وَيَسِّرَ الطَّاعَاتِ لِعِبَادِهِ بِحُسْنِ عَوْنِهِ، سُبْحَانَهُ! ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا
بِإِذْنِهِ﴾، خَلَقَ الْعِبَادَ وَرَزَقَهُمْ وَأَهْلَ الرَّشَادِ بِطَاعَتِهِ وَفَقَّهُمْ وَبِمَرْضَاتِهِ أَسْعَفَهُمْ
وَاجْتَبَاهُمْ، وَأَهْلَ الْعِنَادِ بِعَذَابِهِ خَوَّفَهُمْ، سُبْحَانَهُ! ﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾
، خَلَقَ مَا شَاءَ كَمَا شَاءَ وَحَكَّمَ عَلَى مَا شَاءَ بِمَا شَاءَ وَقَدَّرَ الْأَشْيَاءَ كَيْفَ شَاءَ،
سُبْحَانَهُ! ﴿وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ﴾، مُكَوِّنُ الدَّارَيْنِ وَخَالِقُهُمَا
وَمُنْشِئُ الثَّقَلَيْنِ وَمَالِكُهُمَا وَرَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ وَمَا بَيْنَهُمَا، سُبْحَانَهُ!
﴿وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا﴾، فَتَبَارَكَ رَبُّنَا ذُو الْإِحْسَانِ الَّذِي
لَمْ يُشَارِكْهُ فِي الْقَدَمِ الْأَزَلِيِّ قَدِيمٌ، أَعَدَّ لِأَوْلِيَائِهِ دَارَ النَّعِيمِ وَأَكْرَمَهُمْ فِيهَا بِالنَّظَرِ
إِلَى وَجْهِهِ الْكَرِيمِ وَأَعَدَّ لِأَعْدَائِهِ عَذَابَ الْجَحِيمِ، يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ
يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ، سُبْحَانَهُ! ﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾، اَللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى نَبِيِّكَ
وَعَبْدِكَ وَرَسُولِكَ مُحَمَّدٍ الْمُخْتَارِ صَاحِبِ الْمُعْجَزَاتِ وَالْآثَارِ وَالِدِلَالَاتِ وَالْأَسْرَارِ
وَالْكَرَامَاتِ وَالْأَنْوَارِ وَصَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَأَهْلِ بَيْتِهِ الْأَخْيَارِ وَأَصْحَابِهِ

الْأَبْرَارِ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالتَّابِعِينَ لَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ، اللَّهُمَّ أَنْزِلْ عَلَيْنَا فِي هَذِهِ السَّاعَةِ مِنْ خَيْرِكَ وَبَرَكَاتِكَ مَا أَنْزَلْتَ عَلَى أَوْلِيَائِكَ وَخَصَّصْتَ بِهِ أَحْبَابَكَ وَأَذَقْنَا بَرْدَ عَفْوِكَ وَحَلَاوَةَ مَغْفِرَتِكَ وَانْشُرْ عَلَيْنَا رَحْمَتَكَ الَّتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ وَارْزُقْنَا مِنْكَ قَبُولًا وَتَوْبَةً نَصُوحًا وَإِجَابَةً وَمَغْفِرَةً وَعَافِيَةً تَعْمُ نَفْسِي وَأَهْلِي وَأَحْبَابِي مَنْ حَضَرَنِي وَمَنْ غَابَ عَنِّي بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ! اللَّهُمَّ لَا تُحَيِّبْنَا مِمَّا سَأَلْنَاكَ وَلَا تَحْرِمْنَا مِمَّا رَجَوْنَاكَ وَاحْفَظْنَا فِي الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ إِنَّكَ مُجِيبُ الدَّعَوَاتِ. « آمِينَ!

“Bütün hamdler âlemleri halkeden, ilimleri(n tahsîlini ehline) kolay eden, felek (ve gezegen)leri yürüten, yıldızları (vazîfelerine âmâde ve) müsahhar kılan, (dil ile) konuşulan ve (akıl ile) anlaşılacak her şey ilminde eşit olan, her diri için Kendi nezdinde taksim edilen bir rızık ve kararlanmış gün için mâlum bir ecel bulunan Allâh’a mahsustur. O’nu tesbîh (tüm noksan sıfatlardan tenzîh) ederim.

‘Allâh ki; Kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur. (Başı sonu olmayan, Zâtı’na âit bir hayatla) Hayy’dır, (yarattıklarını yönetme ve koruyup kollama işini dâimâ üstlenmiş bulunan bir) Kayyûm’dur.’

O Allâh geçmiş kavimleri ardarda yok etti, geçen asırlar halkını gün be gün helâk etti, hükümlerinde adâletli olduğu için Kendisine hiçbir kınama yol bulamadı. Onu tesbîh (tüm noksan sıfatlardan tenzîh) ederim. ‘Ne (uyku öncesindeki) bir gevşeme, ne de bir uyku Kendisini tutmaz.’

Mahlûkâtı ardarda (yapılmasını meşrû ettiği) farzlarla ibâdet etmekle mükellef etti, lütuflarını bol yapıp genişlik verirken lutfetti, daraltırken de adâletli davrandı. Onu tesbîh (tüm noksan sıfatlardan tenzîh) ederim. ‘Göklerde olanlar ve yerde bulunanlar (mülkiyet ve hâkimiyet bakımından) sâdece O’na âittir.’

Keremini ve örten hicâbını (perdesini) âsiler üzerine sarkıttı (da onları rezil etmedi), verdiği güvenceyle Kendisinden korkanların korkularını teskîn etti, lütf-u bereketiyle müminlere ihsanda bulundu, güzel yardımıyla kullarına tâatleri kolay etti. Onu tesbîh (tüm noksan sıfatlardan tenzîh) ederim. ‘Kimdir şu kimse ki, O’nun izni olmadan nezdinde şefâat edebilecektir?!’

Kulları yarattı ve rızıklandırdı, rüşd (mânevî olgunluk) sâhiplerini tâatına muvaffak kıldı, rızâsına erdirdi ve seçkin kıldı, inatçıları da azâbıyla tehdit etti. O’nu tesbîh (tüm noksan sıfatlardan tenzîh) ederim.

‘O, (yarattıklarının) önlerinde olanları da, arkalarında bulunanları da (onların geçmiş-gelecek, dünyâ-âhiret, görülen ve görülmeyen her şeylerini) **bilmektedir.**’

Dilediğini dilediği şekilde halketti, dilediğine dilediğiyle hükmetti, varlıkları dilediği şekilde takdîr etti. Onu tesbîh (tüm noksan sıfatlardan tenzîh) ederim. ‘(Öğretmeyi) **dilediği şeyler hâriç, onlar Onun ilmi(nin tealluk ettiği sonsuz bilgileri) nden hiçbir şeyi kavrayamazlar.**’

İki cihânın mükevvini ve yaratıcısı O’dur. İns-ü cinnin Mûcidi ve Mâliki O’dur. İki meşrik (doğu) ile iki mağribin (batının) ve ikisi arasındakilerin Rabbi O’dur. O’nu tesbîh (tüm noksan sıfatlardan tenzîh) ederim. ‘(Arş)’nın önündeki tahtı olan) **Kürsü’sü (ise) gökleri ve yeri kaplamıştır. O ikisini(n yedi kat tabakalarını) korumak Kendisine hiç de ağır gelmez.**’

İhsân sâhibi Rabbimiz çok bereketlidir. Ezelî kıdeminde hiçbir kadîm O’na ortak değildir, dostlarına nîmet yurdu hazırlamış ve orada onlara keremli cemâline bakma nîmeti ikrâm etmiştir. Düşmanlarına cehennem azâbı hazırlamıştır. O dilediğini saptırır, dilediğini ise dosdoğru yola iletir.

Onu tesbîh (tüm noksan sıfatlardan tenzîh) ederim. ‘(Eş ve benzerden, tüm noksanlık emâreleri ve sonradan olma belirtilerinden son derece yüce olan) **Aliyy de, (Zâtı’na nispetle, her şeyin değersiz kalacağı bir büyüklüğe sâhip olan) Azîm de ancak O’dur.**’

Ey Allâh! Peygamberin, kulun ve Rasûlün olan; mûcizeler, eserler, delâletler, sırlar, kerâmetler ve nurlar sâhibi Muhammed-i Muhtâr’a salât eyle. Allâh-u Te’âlâ ona, âilesine, hayır sâhipleri olan Ehl-i Beyti’ne, iyilik sâhibi ashâbına, muhâcirler ile ensâra ve cezâ gününe kadar ihsanda (iyi inanç ve güzel amellerde) onlara uyanlara salât eylesin.

Ey Allâh! Bu saatte Sen bizim üzerimize hayrından ve bereketlerinden, dostlarının üzerine indirmiş bulunduğun ve sevdiklerini kendisiyle seçkin kılmış olduğun şeyleri inzâl eyle, affının serinliğini ve mağfiretinin halâvetini (bağışlamanın tadını) bize tattır, her şeyi kaplamış olan o engin rahmetini üzerimize neşret. Sen bize tarafından kabûl, nasûh tevbesi, icâbet (kabûl) ve mağfiret ver, beni de âilem ve sevdiklerimden yanımda olan ve olmayanları da kaplayacak bir âfiyet (bizlere) nasîb et. Ey acıyanların en merhametlisi! Rahmetinle (duâmı kabûl et).

Ey Allâh! Sen bizi, Senden istediklerimizden umutsuz etme, Senden umduklarımızdan mahrum etme, hayâtımızda ve ölümümüzde bizi muhâfaza eyle. Duâları kabûl eden ancak Sensin.” Âmîn!

(‘Abdûlmecîd ibnü Tâhâ ez-Zu’bî, İthâfî’l-ekâbir fi sîrati ve menâkibi’l-Îmâmi Muhyiddîn Abdilkâdir el-Ceylânî el-Hasenî el-Huseynî, sh:561-562)

CEMÂZİYELEVVEL AYINDA KILINACAK NAMAZLAR

Cemâziyelevvel ayının ilk gecesi (4 Aralık Cumartesi'yi 5 Aralık Pazar'a bağlayan gece) iki rekât namaz kılınır. Birinci rekâtta Fâtiha'dan sonra Cumâ Sûresi, ikinci rekâtta Müzzemmil Sûresi okunur.

Cemâziyelevvel ayının ilk günü (5 Aralık Pazar günü) dört rekât namaz kılınır. Her rekâtta Fâtiha'dan sonra yedi kere Nasr Sûresi (İzâ Cae Nasrullâhi) okunur.

Cemâziyelevvel ayının üçüncü gecesi (6 Aralık Pazartesi'yi 7 Aralık Salı'ya bağlayan gece) halk arasında meşhûr değilse de ekserî meşâyıha göre Kadir Gecesi (değerinde) kabûl edilir.

O gecenin on selâmla (ikişer rekât olarak) kılınacak yirmi rekâtla ihyâ edilmesi gerekir ki her rekâtta Fâtiha'dan sonra on kere Kadr Sûresi okunur.

Namaz bitince de sabaha kadar:

«يَا عَظِيمُ! تَعَظَّمْتَ بِالْعَظَمَةِ، وَالْعَظَمَةُ فِي عَظَمَتِكَ، يَا عَظِيمُ!»

“Ey büyük olan Allâh! Azametle dâimâ her şeyden büyük oldun, bütün azametler sâdece Senin azametinde toplanmıştır. Yâ Azîm!” zikrine devâm edilir. (Muhammed ibnü Hatîrüdîn, el-Cevâhiru'l-hams, sh:53-54)

Cemâziyelevvel ayının yirmi birinci gecesi (24 Aralık Cumâ gününü 25 Aralık Cumartesi gününe bağlayan gece) ekserî evliyâullâha mânevî mi'râc nasîb olduğu için, o gecenin ihyâsı îcâb eder (ki o gecenin ihyâsı niyetiyle iki rekât dahî kılınsa en azından Âmene'r-Rasûlü bile okunsa ihyâdan sayılır). (Muhammed ibnü Hatîrüdîn, el-Cevâhiru'l-hams, sh:53-54)

Cemâziyelevvel ayının yirmi yedinci gecesi (30 Aralık Perşembe gününü 31 Aralık Cumâ gününe bağlayan gece) iki selâmla sekiz rekât kılınır, her rekâtta Fâtiha'dan sonra Duhâ (Vedduhâ) Sûresi bir kere okunur.

Sonra ay bitene kadar: «سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ» “Sübbûhun Kuddûsün” zikrine devâm edilerek o ay ihyâ edilir ki, bu amellerin yüceliğinden bu ayın azameti de anlaşılmiş olur. (Muhammed ibnü Hatîriddîn, el-Cevâhiru'l-hams, sh:54)

SIKINTI VE DERTLERİN İZÂLESİ İÇİN OKUNACAK DUÂLAR

1) Sa'd ibnü Ebî Vakkâs (Radiyallâhu Anh)dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte Rasûlülâh (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur:

عَنْ سَعْدِ رَضِيِّ اللَّهِ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «دَعْوَةُ ذِي الثُّونِ إِذْ دَعَا بِهَا وَهَوَّ فِي بَطْنِ الْحُوتِ: «لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ، إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ»، فَإِنَّهُ لَنْ يَدْعُوَ بِهَا مُسْلِمٌ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا اسْتَجَابَ لَهُ.»

“Zünnûn’un (Yûnus’un) balığın karnındayken kendisi ile duâ etmiş olduğu: ‘Senden başka hiçbir ilâh yoktur, Seni tenzîh ederim, gerçekten ben zâlimlerden oldum.’ duâsı var ya, herhangi bir şeyde bir Müslüman bununla duâ yapsa mutlakâ (Rabbi) ona kesinlikle icâbet eder.”

(en-Nesâî, es-Sünenü’l-kübrâ, rakam:10492, 6/168; et-Tirmizî, es-Sünen, ed-De’avât:85, rakam:3505, 5/484; Ahmed ibnü Hanbel, el-Müsned, rakam:1462, 3/65-66; es-Süyûtî, el-Erac fi’l-ferac, rakam:7, sh:14)

Duânın Okunuşu

«لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ، إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ.»

2) İbnü Abbâs (Radiyallâhu Anhümâ) şöyle demiştir:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْعُو عِنْدَ الْكَرْبِ، يَقُولُ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَظِيمُ الْحَلِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ، وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ.»

“Nebî (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem) sıkıntı ânında: ‘Azîm ve Halîm olan (çok yüce ve kullarına cezâ vermekte aceleci olmayan) Allâh-u Te‘âlâ’dan başka hiçbir ilâh yoktur. Yedi kat göklerin Rabbi ve büyük Arş’ın Rabbi olan Allâh-u Te‘âlâ’dan başka hiçbir ilâh yoktur.’ d(iye duâ ed)erdi.”

(el-Buhârî, es-Sahîh, ed-De’avât:26, rakam:5985, 5/2336; Müslim, es-Sahîh, ez-Zikr:21, rakam:7097, 8/85; en-Nesâî, es-Sünenü’l-kübrâ, rakam:10472, 6/163; ‘Abd ibnü Humejd, el-Müsned, rakam:657, 1/220; es-Süyûtî, el-Erac fi’l-ferac, rakam:8, sh:14)

Duânın Okunuşu

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَظِيمُ الْحَلِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ، وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ.»

3) Alî (Radiyallâhu Anh) şöyle demiştir:

عَنْ عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: «لَقَانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هُوَ لَاءِ الْكَلِمَاتِ، وَأَمَرَنِي أَنْ نَزَلَ بِي كَرْبٌ أَوْ شِدَّةٌ أَنْ أَقُولَهَا: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْكَرِيمُ الْحَلِيمُ، سُبْحَانَكَ، تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.»

“Rasûlüllâh (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem) bana şu kelimeleri öğretti ve şâyet bana bir dert ve sıkıntı isâbet ederse onları söylememi emretti:

(O kelimeler de şunlardır:) ‘Kerîm ve Halîm olan (çok büyük lütf-u kerem sâhibi ve kullarına cezâ vermekte aceleci olmayan) Allâh-u Te‘âlâ’dan başka hiçbir ilâh yoktur. O’nu tesbîh (noksan sıfatlardan tenzîh) ederim. O büyük Arş’ın Rabbi olan Allâh dâimâ çok (hayırlı ve) bereketli olmuştur. Bütün hamdler âlemlerin Rabbi olan Allâh-u Te‘âlâ’ya mahsustur.’” (en-Nesâî, es-Sünenü’l-kübrâ, rakam:10466, 6/162; Ahmed ibnü Hanbel, el-Müsned, rakam:726, 2/130; et-Taberânî, ed-Du‘â, rakam:1011, 1/309; es-Süyûtî, el-Erac fi’l-ferac, rakam:9, sh:14-15)

Duânın Okunuşu

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْكَرِيمُ الْحَلِيمُ، سُبْحَانَهُ،
تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.»

4) Ebû Bekre (Radiyallâhu Anh) şöyle demiştir:

عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «دَعَوَاتُ الْمَكْرُوبِ: «اللَّهُمَّ رَحْمَتِكَ أَرْجُو، فَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ، وَأَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ.»

“Sıkıntıya düşenin duâsı şudur: ‘Ey Allâh! Sâdece Senin rahmetini umuyorum. Beni göz açıp kapayıncaya kadar (bile olsa) nefsimi bırakma. Sen benim bütün işlerimi düzelt (yoluna koy). Senden başka hiçbir ilâh yoktur.’”

(Ebû Dâvûd, es-Sünen, el-Edeb:110, rakam:5092; en-Nesâî, es-Sünenü'l-kübrâ, rakam:10487, 6/167; İbnü Hibbân, es-Sahîh, rakam:970, 3/250; es-Süyûtî, el-Erac fi'l-ferac, rakam:10, sh:15)

Duânın Okunuşu

«اللَّهُمَّ رَحْمَتِكَ أَرْجُو، فَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ،
وَأَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ.»

5) Enes ibnü Mâlik (Radiyallâhu Anh) şöyle demiştir:

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: «كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَرَبَهُ أَمْرٌ قَالَ: «يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ! بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيْثُ.»

“Nebî (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem)i bir iş üzdüğü zaman ‘Ey (gerçek hayat sâhibi olan) Hayy! Ey (her şeyi hakkıyla yöneten) Kayyûm! Ben ancak Senin rahmetinden (bana acımandan) yardım dileniyorum.’ derdi.”

(et-Tirmizî, ed-De‘avât:92, rakam:3524, 5/539; el-Hâkim, el-Müstedrek, rakam:1875, 1/689; es-Süyûtî, el-Erac fi'l-ferac, rakam:11, sh:15-16)

Duânın Okunuşu

«يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ! بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيْثُ.»

Hastalık veyâ Zorluk Karşısında Okuyanın Kesin Şifâ Bulacağı Bir Duâ

6) Esmâ bintü Umeys (Radiyallâhu Anhâ) şöyle demiştir:

عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا قَالَتْ: «سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأُذُنَيَّ هَاتَيْنِ يَقُولُ: «مَنْ أَصَابَهُ هَمٌّ أَوْ غَمٌّ أَوْ سَقَمٌ أَوْ شِدَّةٌ، فَقَالَ: «اللَّهُ اللَّهُ رَبِّي لَا شَرِيكَ لَهُ»، كُشِفَ ذَلِكَ عَنْهُ.»

“**Rasûlüllâh** (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem)i işte şu iki kulağımla şöyle buyururken işittim: ‘Her kime bir sıkıntı ya da bir keder veyâ bir hastalık yâhut bir zorluk isâbet eder de: ‘Ancak Allâh benim Rabbim’ dir, ancak Allâh! O’nun ortağı yoktur.’ derse, o (sıkıntı veren) şey ondan açılır (ve o derdinden kurtulur).”

(et-Taberânî, el-Mu‘cemü’l-kebîr, rakam:396, 24/154; İbnü Ebi’d-Dünyâ, el-Ferac ba‘de’ş-şidde, rakam:48, sh:56-57; el-Beyhakî, Şu‘abü’l-îmân, rakam:10228, 7/257; es-Süyûtî, el-Erac fi’l-ferac, rakam:12 sh:16)

Duânın Okunuşu

«اللَّهُ اللَّهُ رَبِّي لَا شَرِيكَ لَهُ.»

Okuyanın Üzüntüsünü Mutlaka Feraha ve Sevince Tebdîl Edecek Mühim Bir Duâ

7) Abdullâh (Radiyallâhu Anh)dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte **Rasûlüllâh** (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا قَالَ عَبْدٌ قَطُّ إِذَا أَصَابَهُ هَمٌّ وَحُزْنٌ: «اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ ابْنُ عَبْدِكَ ابْنُ أُمَّتِكَ، نَاصِيَتِي بِيَدِكَ، مَا ضِيقٌ فِي حُكْمِكَ، عَدْلٌ فِي قِضَاؤِكَ، أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ سَمِيَتْ بِهِ نَفْسُكَ، أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ، أَوْ اسْتَأْثَرْتُ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رَيْعَ قَلْبِي وَنُورَ بَصَرِي وَجَلَاءَ حُزْنِي وَذَهَابَ هَمِّي»، إِلَّا أَذْهَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَمَّهُ وَأَبْدَلَهُ مَكَانَ حُزْنِهِ فَرَحًا»، قَالُوا: «يَا رَسُولَ اللَّهِ! يَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَتَعَلَّمَ هَؤُلَاءِ الْكَلِمَاتِ؟»، قَالَ: «أَجَلْ يَنْبَغِي لِمَنْ سَمِعَهُنَّ أَنْ يَتَعَلَّمَهُنَّ.»

“Her kime bir keder ve bir hüznün isâbet eder de: ‘Ey Allâh! Muhakkak ki ben Senin kulunum, Senin erkek ve kadın kulunun (anne babamın) çocuğuyum, alnım (alın saçım ve hayâtım) Senin tasarrufundadır, hükmün bende geçerlidir, benim hakkımdaki takdirin adâletin ta kendisidir.

Kendisiyle Zâtı’na isim verdiği veyâ Kitâbın (Kur’ân)da indirdiğin ya da mah-lûkâtından (yarattıklarından) herhangi birine öğrettiğin yâhut nezdindeki gayb ilminde (herkesten gizlediğin ve) özel olarak kendine seçtiğin bütün isimlerin hürmetine Senden isterim ki; Kur’ân-ı Kerîm’i kalbime rebî‘ (ilkbahar), gözüme nûr, hüznüme cilâ ve derdimin gitmesi(ne sebep) kılasın.’ derse, muhakkak Allâh-u Te‘âlâ onun derdini giderir ve onun üzüntüsünün yerine kendisine ferahlık verir.”

Sahâbe-i kirâm (Radiyallâhu Anhüm): “Yâ Rasûlellâh! Bunları öğrenmemiz gerekir değil mi?” diye sorunca, **Rasûlüllâh** (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem): “Elbette bunları duyanların onları iyice öğrenmesi gerekir.” buyurmuştur.

(Ahmed ibnü Hanbel, el-Müsned, rakam:4318, 1/452; İbnü Hibbân, es-Sahîh, rakam:972, 3/253; Ebû Ya‘lâ, el-Müsned, rakam:5297, 9/198; İbnü Ebî Şeybe, el-Müsned, rakam:329, 1/339; es-Süyûtî, el-Erac fi’l-ferac, rakam:13, sh:16-17)

Duânın Okunuşu

«اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ ابْنُ عَبْدِكَ ابْنُ أُمَّتِكَ، نَاصِيَتِي بِيَدِكَ، مَا ضِرٌّ فِي حُكْمِكَ، عَدْلٌ فِي قَضَاؤِكَ، أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ، أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ، أَوْ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رَبِيعَ قَلْبِي وَنُورَ بَصَرِي وَجِلَاءَ حُزْنِي وَذَهَابَ هَمِّي»

8) Halîl ibnü Mürra (Radiyallâhu Anh)ın şöyle demiştir:

عَنِ الْخَلِيلِ بْنِ مُرَّةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ، عَنِ فَقِيهِ أَهْلِ الْأُرْدُنِّ (مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدٍ) قَالَ: «بَلَّغْنَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَصَابَهُ هَمٌّ أَوْ غَمٌّ أَوْ كَرْبٌ يَقُولُ: «حَسْبِيَ الرَّبُّ مِنَ الْعِبَادِ، حَسْبِيَ الْخَالِقُ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ، حَسْبِيَ الرَّزَاقُ مِنَ الْمَرْزُوقِينَ، حَسْبِيَ الَّذِي هُوَ حَسْبِي، حَسْبِيَ اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ، حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ.»

“Ürdün ehlinin fakîhi (diye mârûf Muhammed ibnü Sa‘îd) şöyle demiştir: ‘Bize ulaşan rivâyete göre; Rasûlüllâh (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem)e bir dert veyâ keder yâhut sıkıntı isâbet ettiğinde şöyle derdi:

‘Kullar(ın zararların)a karşı o Rab(bim) bana yeter. Yaratılanlara karşı o yaratan bana yeter. Rızıklandırılanlara karşı o bolca rızık veren bana yeter. Bana (bu zamâna kadar) kâfi gelen O Zât (bu sıkıntımдан kurtulmam husûsunda da) bana yeter.

Allâh bana yeter ve O ne güzel Vekîl’dir. Allâh bana yeter, O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben (tüm işlerimde) ancak O’na güvendim, (zîrâ) büyük Arş’ın Rabbi ancak O’dur.”

(İbnü Ebi’d-Dünyâ, el-Ferac ba‘de’ş-şidde, rakam:50, sh:58; es-Süyûtî, el-Câmi‘u’s-sağîr, rakam:6580, 2/180; Aynı mlf, el-Erac fi’l-ferac, rakam:14, sh:17; ‘Alî el-Müttakî, Kenzü’l-‘ummâl, rakam:18009, 7/71; İbnü Vehb, el-Câmi‘, rakam:569, 2/82)

Duânın Okunuşu

«حَسْبِيَ الرَّبُّ مِنَ الْعِبَادِ، حَسْبِيَ الْخَالِقُ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ، حَسْبِيَ الرَّزَاقُ مِنَ الْمَرْزُوقِينَ، حَسْبِيَ الَّذِي هُوَ حَسْبِي، حَسْبِيَ اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ، حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ.»

9) Ebû Hureyre (Radiyallâhu Anh)dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte Rasûlüllâh (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا

كَرَبْنِي أَمْرٌ إِلَّا تَمَثَّلَ لِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَقَالَ: «يَا مُحَمَّدُ! قُلْ: «تَوَكَّلْتُ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبَّرَهُ تَكْبِيرًا.»»

“Beni hangi bir iş üzdüyse mutlakā Cibrîl (Aleyhisselâm) bana görünüp demiştir ki: “Yâ Muhammed! ‘Ben ancak O hiç ölmeyecek diriye tevekkül ettim ve bütün hamdler O Allâh’a mahsustur ki, O hiçbir çocuk edinmemiştir, mülkte Kendisi için hiçbir ortak mevcut olmamıştır, (güçsüz bir duruma düşmekten münezzehe olduğu için) Kendisini âcizlikten koruyanı da bulunmamıştır ve (O’na ne kadar hamdetsem de bu hususta âcizliğimi îtirâf etmek üzere) O’nu iyice yücelterek tekbir et (zîrâ O’nun Yüce Zâtı, hiçbir kulun yapacağı hamd ve tâzim Kendisine yakışmayacak kadar büyüktür)!’ de.”

(el-Hâkim, el-Müstedrek, rakam:1900, 3/39; el-Beyhakî, ed-De‘avâtü’l-kebîr, rakam:185, 1/270; es-Süyûtî, el-Erac fi’l-ferac, rakam:15, sh:18)

Duânın Okunuşu

«تَوَكَّلْتُ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا،
وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبَّرَهُ تَكْبِيرًا.»

10) Muhammed ibnü Alî (el-Bâkır) (Radiyallâhu Anhumâ)dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte **Rasûlüllâh** (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur:

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: «إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَّمَ عَلِيًّا دَعْوَةً يَدْعُو بِهَا عِنْدَ مَا أَهَمَّهُ، فَكَانَ عَلِيٌّ يُعَلِّمُهَا وَلَدَهُ: «يَا كَائِنَ قَبْلَ كُلِّ شَيْءٍ! وَيَا مُكَوِّنَ كُلِّ شَيْءٍ! وَيَا كَائِنَ بَعْدَ كُلِّ شَيْءٍ! افْعَلْ بِي كَذَا وَكَذَا.»»

“Şüphesiz Nebî (Sallellâhu Aleyhi ve Sellem), kendisini üzen bir şey olduğu vakitte kendisi ile (Allâh-u Te‘âlâ’ya) niyâz edeceği bir duâyı Alî (Radiyallâhu Anh)a öğretmiştir ki Alî (Radiyallâhu Anh) da onu çocuklarına (şöyle) tâlim ederdi:

“Ey her şeyden önce vâir olan! Ey her şeyi yoktan yaratan! Ey her şeyden sonra vâir olacak! Bana şöyle şöyle yap.”

(İbnü Ebi’d-Dünyâ, el-Ferac ba‘de’ş-şidde, rakam:62, sh:65; el-Beyhakî, el-Esmâ ve’s-sifât, rakam:16, 1/42; es-Süyûtî, el-Erac fi’l-ferac, rakam:16, sh:18; ‘Alî el-Müttakî, Kenzü’l-‘ummâl, rakam:4998, 2/656)

Duânın Okunuşu

«يَا كَائِنَ قَبْلَ كُلِّ شَيْءٍ! وَيَا مُكَوِّنَ كُلِّ شَيْءٍ! وَيَا كَائِنَ بَعْدَ كُلِّ شَيْءٍ!
افْعَلْ بِي كَذَا وَكَذَا (وَاقْضِ حَاجَتِي هَذِهِ).»

Not: Duânın sonundaki ‘Kezâ ve kezâ’ kelimelerine gelindiğinde Arapça lafızla söylemesini bilenler dileklerini zikredebilir, bilmeyenler ise lafzı bu şekilde zikredip niyetlerini kalplerinden geçirirler.